

Bakgrunn for utredningsprogram

Selskaper/saker:

**Sarepta Energi AS, Zephyr AS, Ulvig Kiær AS, Statskog SF,
Agder Energi Produksjon AS/Meldinger om vindkraft- og
kraftledningsprosjekter nord på Fosen og i Namdalen**

Fylker/kommuner: Sør- og Nord-Trøndelag/Overhalla, Namsos, Namdalseid,
Flatanger, Osen, Roan

Ansvarlige: Tormod Eggan, KTN

Sign.: *Arne A. Sandnes*

Saksbehandlere: Lars Håkon Bjugan, KTE

Ina Rognerud, KTE

Sign.:

Siv Sannem Inderberg, KTN

Siv S. Inderberg

Dato: **04 DES 2008**

Vår ref.: NVE 200709035-61, 200703335-61, 200704150-68, KTE-notat
200706447-72, 200707959-64, 200702224-60, 36/2008
200701764-63, 200707958-71, 200709375-86

Sendes til: Alle tiltakshavere. Berørte kommuner og andre hørings- og
orienteringsinstanser orienteres om utredningsprogrammet.

Middelthuns gate 29

Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Telefon: 22 95 95 95

Telefaks: 22 95 90 00

E-post: nve@nve.no

Internett: www.nve.no

Org. nr.:

NO 970 205 039 MVA

Bankkonto:

0827 10 14156

**Sarepta Energi AS, Zephyr AS, Ulvig Kiær AS, Statskog SF, Agder
Energi Produksjon AS - Meldinger om vindkraft- og
kraftledningsprosjekter nord på Fosen og i Namdalen. Sammenfating
av høringsuttalelser og bakgrunn for utredningsprogram.**

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Behandlingsprosessen.....	6
2.1	Høring	6
2.2	Møter.....	6
2.2.1	Offentlige møter.....	6
2.2.2	Møter med lokale og regionale myndigheter	7
2.2.3	Andre møter	7
2.3	Videre behandlingsprosess.....	7
3	Innkomne merknader	7
3.1	Lokale myndigheter	7
3.2	Regionale myndigheter	14
3.3	Sentrale myndigheter	23

3.4	Regionale og sentrale interesseorganisasjoner.....	30
3.5	Tekniske instanser.....	34
3.6	Grunneiere, privatpersoner og lokale organisasjoner.....	34
3.7	Forelegging av utredningsprogram for Miljøverndepartementet	42
3.8	Tematiske konfliktvurderinger.....	42
3.8.1	Generelt om tematiske konfliktvurderinger.....	42
3.8.2	Tematisk konfliktvurdering av planlagte vindkraftverk på Fosen og i Namdalen	43
4	NVEs kommentarer til foreslåtte utredningsprogram.....	45
4.1	Regionale vurderinger.....	46
4.1.1	Sumvirkninger	46
4.1.2	Forholdet til fylkesdelplan for vindkraft.....	49
4.1.3	Sammenstilling av alternativer og virkninger for det enkelte prosjekt.....	49
4.2	Utredningskrav for 132 kV samordnet nettløsning for planlagte vindkraftverk på Nord-Fosen 50	
4.2.1	Supplering og presisering av tiltakshavers forslag til utredningsprogram.....	50
4.2.2	Utredningskrav som ikke er tatt med i utredningsprogrammene.....	54
4.3	Utredningskrav som gjelder for Breivikfjellet, Storsnøheia, Innvordfjellet, Jektheia, Jektheia og Øyenskvlen, Beingårdsheia/Mefossheia, Rørvassheia/Aunkrona og Blåheia vindkraftverk	54
4.3.1	Supplering og presisering av tiltakshavers forslag til utredningsprogram.....	54
4.3.2	Utredningskrav som ikke er tatt med i utredningsprogrammet	60
4.4	Endring av planområdet for Blåheia og Jektheia vindkraftverk	62
5	Samordning av behandling etter plan- og bygningsloven og energiloven.....	62
6	Konsultasjonsplikt	63

1 Innledning

Det foreligger planer om en rekke vindkraft- og kraftledningsprosjekter i Sør- og Nord-Trøndelag (fig. 1). NVE har tatt initiativ til å samordne de ulike prosjektene i tid slik at de kan vurderes i sammenheng. Dette skyldtes blant annet et behov for å vurdere forsterkningene av kraftnettet opp mot den planlagt økte produksjonskapasiteten.

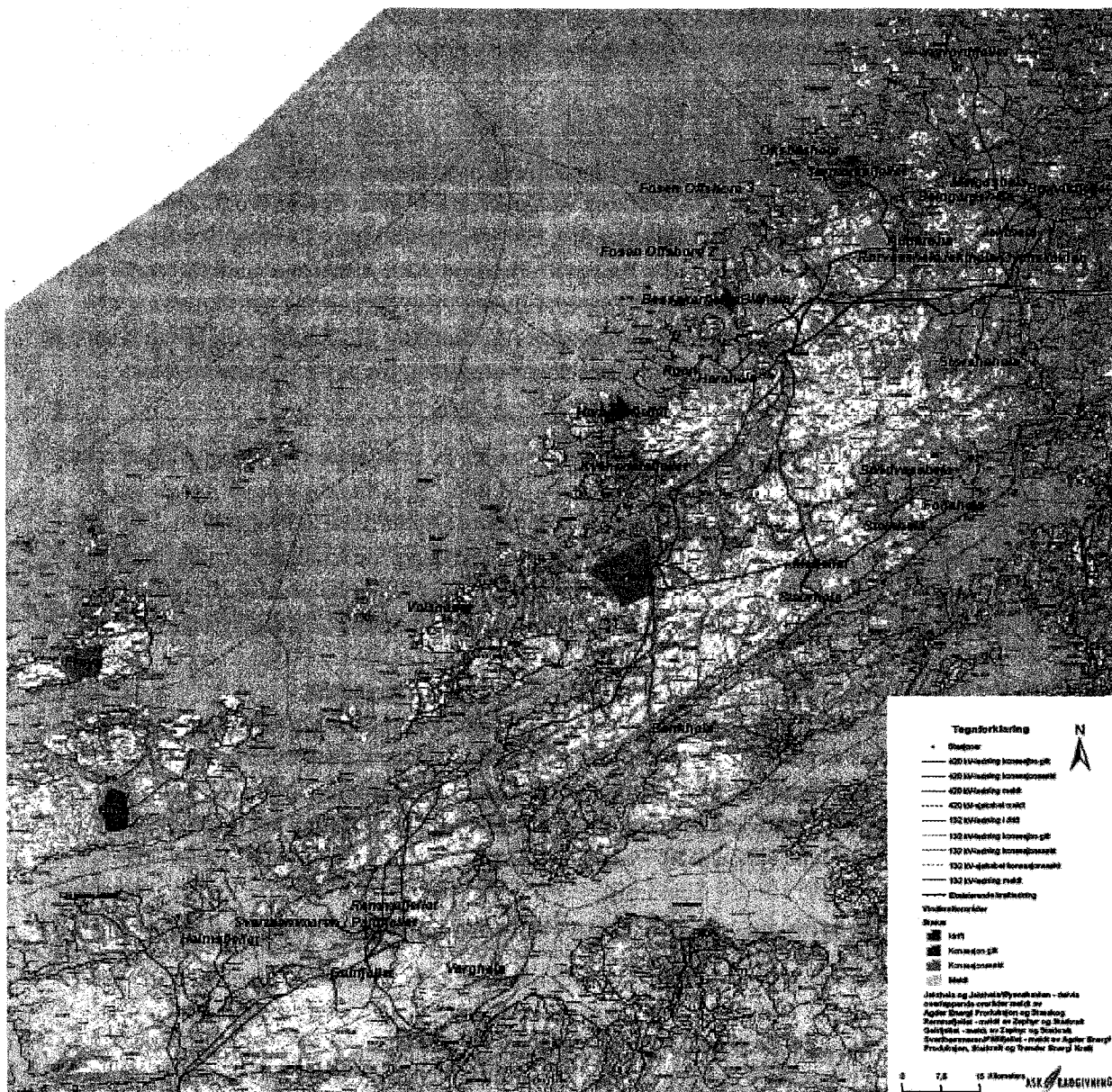

Fig.1 Aktuelle vindkraft- og kraftledningsprosjekt i Midt-Norge

NVE har gjennomført en flere offentlige høringer om vindkraft- og kraftledningsprosjekter på Fosen. Det er allerede gitt konsesjon til 4 prosjekter på Fosen med til sammen 165 MW installert effekt. Disse er vindkraftverkene Bessakerfjellet i Roan, Harbaksfjellet i Åfjord og to prosjekter på Valsneset i Bjugn. Prosjektet Oksbåsheia fikk utredningsprogram 04.10.04 og 07.10.05 (Oksbåsheia har mottatt to utredningsprogram) og Kvenndalsfjellet 31.05.05. Søknad og konsekvensutredning for disse prosjektene har vært på offentlig høring.

Vinteren 2006 tok NVE et initiativ til å få gjennomført felles høringsrunder for flere prosjekter da vi så at en rekke vindkraftprosjekter ble planlagt innenfor samme region. Den første felles høringsrunden ble gjennomført tidlig høsten 2006 og omfattet følgende meldinger: 420 kV kraftledning Roan-Namsos (Statnett SF), 132 kV samordnet nettilknytning av Harbaksfjellet, Kvenndalsfjellet, Roan og Haraheia vindkraftverk (Sarepta Energi AS, Statkraft Development AS og TrønderEnergi Nett AS), Haraheia vindkraftverk (Sarepta Energi AS), Fosen Offshore vindkraftverk (Offshore Vindkraft AS), Storheia vindkraftverk (Statkraft Development AS) Rissa vindkraftverk (Statkraft Development AS), Benkheia vindkraftverk (Statkraft Development AS) og Leksvik vindkraftverk (Statkraft Development AS – dette prosjektet er senere trukket av tiltakshaver). Disse prosjektene mottok utredningsprogram 06.07.07.

Den andre felles høringsrunden ble gjennomført høsten 2007 og omfattet følgende meldinger: Breivikfjellet vindkraftverk (Agder Energi Produksjon AS), Storsnøheia vindkraftverk (Statskog SF), Innvordfjellet vindkraftverk (Zephyr AS), Jektheia vindkraftverk (Agder Energi Produksjon AS), Jektheia og Øyenskvallen vindkraftverk (Statskog SF), Beingårdsheia/Mefossheia vindkraftverk (Ulvig Kiær AS), Rørvassheia vindkraftverk (Agder Energi Produksjon AS), Aunkrona vindkraftverk (Agder Energi Produksjon AS), Blåheia vindkraftverk (Sarepta Energi AS), Samordnet nettilknytning av vindkraftverk på Nord-Fosen (Agder Energi Produksjon AS, Statskog SF, Zephyr AS, Ulvig Kiær AS og Sarepta Energi AS). I tillegg ble søknad og konsekvensutredning for 420 kV Namsos-Roan (Statnett SF) hørt.

NVE gjennomførte våren 2008 den tredje felles høringsrunden av prosjekter i regionen. Denne runden omfattet følgende meldinger: 420 kV Roan – Trollheim (Statnett SF), Samordnet nettilknytning av flere vindkraftverk i Agdenes, Snillfjord og Hemne kommuner (Agder Energi Produksjon AS, Statkraft Development AS og Zephyr AS), Samordnet nettilknytning for vindkraftprosjekter i Verran og Åfjord kommuner (Statskog SF, Fred.Olsen Renewables AS og Ulvig Kiær AS), Heimsfjellet vindkraftverk (Agder Energi Produksjon AS), Tannvikfjella, Remmafjellet, Geitfjellet og Hestgrovheia (Statkraft Development AS – Hestgrovheia er senere trukket av tiltakshaver), Remmafjellet og Geitfjellet vindkraftverk i Snillfjord kommune (Zephyr AS), Pållefjellet/Svarthammeren vindkraftverk (Agder Energi Produksjon AS), Vargheia vindkraftverk (Statskog SF), Engvikfjellet vindkraftverk (Trønder Energi Kraft AS), Krokstadfjellet vindkraftverk (Trønder Energi Kraft AS), Steinheia vindkraftverk (Statskog SF), Mefjellet og Trevassheia vindkraftverk (Statskog SF), Sandvassheia og Follaheia vindkraftverk (Ulvig Kiær AS) og Staurheia vindkraftverk (Fred.Olsen Renewables AS). Følgende søknader ble omfattet av den tredje høringsrunden: Storheia vindkraftverk (Statkraft), Roan vindkraftverk (Sarepta) og 132 kV samordnet nettilknytning av Harbaksfjellet, Kvenndalsfjellet og Roan vindkraftverk (Sarepta og Statkraft).

Dette notatet omhandler de prosjektene som var med i den andre offentlige høringsrunden av prosjekter på Fosen og Midtre Namdal høsten/vinteren 2007 som vist på kart i figur 2 under. Dette gjelder følgende prosjekter med total installert effekt på ca 1100 MW

- Melding om Breivikfjellet vindkraftverk i Namdalseid og Namsos kommuner
Tiltakshaver: Agder Energi Produksjon AS
- Melding om Storsnøheia vindkraftverk i Namdalseid kommune
Tiltakshaver: Statskog SF
- Melding om Innvordfjellet vindkraftverk i Flatanger og Namdalseid kommuner
Tiltakshaver: Zephyr AS

- Melding om Jektheia vindkraftverk i Namdalseid kommune
Tiltakshaver: Agder Energi Produksjon AS
- Melding om Jektheia og Øyenshavlen vindkraftverk i Namdalseid kommune
Tiltakshaver: Statskog SF
- Melding om Beingårdsheia/Mefossheia vindkraftverk i Flatanger og Namdalseid kommuner.
Tiltakshaver: Ulvig Kiær AS
- Melding om Rørvassheia vindkraftverk i Flatanger og Osen kommuner
Tiltakshaver: Agder Energi Produksjon AS
- Melding om Aunkrona vindkraftverk i Flatanger kommune
Tiltakshaver: Agder Energi Produksjon AS
- Melding om Blåheia vindkraftverk i Osen og Roan kommuner
Tiltakshaver: Sarepta Energi AS
- Melding om samordnet nettilknytning av vindkraftverk på Nord-Fosen i Namsos, Overhalla, Namdalseid, Flatanger, Osen og Roan kommuner
Tiltakshavere: Agder Energi Produksjon AS, Statskog SF, Zephyr AS, Ulvig Kiær AS og Sarepta Energi AS

Figur 2: oversikt over vindkraft- og kraftledningsprosjekter omtalt i dette notatet.

I dette notatet sammenfattes og drøftes de høringsuttalelser som har kommet inn til meldingene. På grunnlag av de foreslåtte utredningsprogrammene i meldingene, innkomne merknader og NVEs egne vurderinger, fastsetter NVE et utredningsprogram for hvert enkelt av de planlagte vindkraft- og kraftledningsprosjektene. Dette gjøres i eget brev til de ulike tiltakshaverne.

2 Behandlingsprosessen

NVE behandler meldingene etter plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredning.

2.1 Høring

Meldingene ble sendt på høring til berørte instanser den 14.11.07 med frist for uttalelser innen 1.2.08.

Meldingene ble sendt på høring til følgende instanser/organisasjoner: Overhalla kommune, Namsos kommune, Namdalseid kommune, Osen kommune, Flatanger kommune, Roan kommune, Åffjord kommune, Bjugn kommune, Rissa kommune, Leksvik kommune, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Sametingets miljø- og kulturvernavdeling, Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag, Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren, Statens forurensingstilsyn, Luftfartstilsynet, Kystdirektoratet, Kystverket Midt-Norge, Forsvarsbygg, Statens landbruksforvaltning, Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag, Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag, Natur og Ungdom, Norges Miljøvernforbund, Bellona, ZERO, Norsk Ornitologisk Forening, Den Norske Turistforening, Friluftslivets Fellesorganisasjon, Norges Jeger- og Fiskeforbund, Sør-Trøndelag Bondelag, Nord-Trøndelag Bondelag, Sør-Trøndelag Bonde- og småbrukarlag, Nord-Trøndelag Bonde- og småbrukarlag, Fortidsminneforeningen i Sør-Trøndelag, Fortidsminneforeningen i Nord-Trøndelag, Fosen Reinbeitedistrikt, Østre Namdal reinbeitedistrikt, Avinor, Telenor, Meteorologisk institutt, Statens vegvesen region Midt, Statens vegvesen Turistvegkontoret, NHO Reiseliv Midt-Norge, Statnett SF, TrønderEnergi Nett AS, Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk og Energibedriftenes Landsforening.

Meldingene ble sendt til orientering til: Olje- og energidepartementet, Miljøverndepartementet, Mat- og landbruksdepartementet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Enova og Norsk institutt for by- og regionforskning.

Utsending av meldingene, utlegging til offentlig ettersyn og invitasjon til offentlige møter ble kunngjort i Norsk Lysingsblad, Adresseavisen, Trønder-Avisa, Namdalsavisa og Fosna-Folket.

NVE har forelagt utredningsprogrammet for Miljøverndepartementet iht. forskrift om konsekvensutredning av 1. april 2005 § 7.

2.2 Møter

2.2.1 Offentlige møter

NVE arrangerte offentlige møter om sakene i tidsrommet fra 26.11.07 til 29.11.07. Det ble avholdt offentlige møter på følgende steder:

- Mandag 26. november i kommunestyresalen i Namsos kl 19:00
- Tirsdag 27. november på Sjøåsen Hotell kl 19:00
- Onsdag 28. november på ungdomshuset på Haugen i Osen kl 19:00
- Torsdag 29. november på Brandsfjord Skole kl 18:00

På møtene orienterte NVE om behandlingsprosessen for meldingene og tiltakshaverne orienterte om de planlagte prosjektene og planene for gjennomføring. Totalt deltok det ca. 450-500 personer på de offentlige møtene.

2.2.2 Møter med lokale og regionale myndigheter

NVE hadde møter med lokale og regionale myndigheter i samme tidsrom som gjennomføring av folkemøtene. Alle berørte kommuner var representert på møtene. Det ble gjennomført et eget orienteringsmøte med de regionale myndighetene – Fylkesmennene og Fylkeskommunene i Sør- og Nord-Trøndelag 30.11.07.

2.2.3 Andre møter

For å koordinere fremdriften av de ulike vindkraft- og kraftledningsprosjektene, har NVE hatt flere møter med de aktuelle utbyggingsaktørene i regionen. Det ble arrangert samordningsmøter i NVEs lokaler i 7.3.07.

NVE arrangerte møte med Fosen reinbeitedistrikt med representanter fra begge driftsgruppene og reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag på Sjøåsen 28.11.07.

2.3 Videre behandlingsprosess

Alle de meldte og omsøkte vindkraftprosjektene i regionen, er avhengig av nettførsterkninger. Tilknytning av vindkraftverkene til eksisterende og planlagt kraftledningsnett i regionen, er samordnet og avhengig av en 420 kV kraftledning fra Namsos transformatorstasjon til Roan transformatorstasjon og en eventuell videreføring av 420 kV kraftledningen til Trollheim. NVE vil derfor sette en frist for å sende inn søknad og konsekvensutredning for disse prosjektene slik at det blir en ny felles høring for de prosjektene hvor tiltakshaverne beslutter å gå videre høsten 2009. For de meldingene som nå får utredningsprogram, må søknad og konsekvensutredninger sendes NVE innen 1. oktober 2009.

Eventuelt nye planer om vindkraftverk i Fosen/Namdalen-regionen vil ikke bli tatt til behandling de nærmeste årene.

3 Innkomne merknader

Det har kommet inn 56 merknader til meldingene og forslagene til utredningsprogram for de ulike vindkraftverkene og de planlagte kraftledningene. Mange høringsinstanser har uttalt seg generelt til planene om vindkraft- og kraftledningsprosjekter i regionen. Enkelte høringsinstanser har innlemmet merknader til ett eller flere konkrete prosjekt i sine høringsuttalelser. NVE finner det derfor hensiktsmessig at det utarbeides et samlet notat som bakgrunn for fastsettelsen av det enkelte utredningsprogram for de spesifikke prosjektene. NVE vektlegger i denne omgang innspill som konkret berører de planlagte vindkraft- og kraftledningsprosjektene. NVE vil sammenfatte høringsuttalelser og vurdere den omsøkte 420 kV kraftledningen Namsos-Roan i et eget notat. NVE stilte krav om tilleggsutredninger til Statnett for 420 kV Namsos-Roan i brev av 22.5.08.

3.1 Lokale myndigheter

Overhalla kommune skriver i brev av 20.2.08 at de har behandlet meldingen om samordnet nettilknytning for planlagte vindkraftverk på Nord-Fosen og fattet følgende vedtak:

Overhalla kommune ber om at det utarbeides en regionplan for vindkraftutbygging som kan gi overordnede føringer/retningslinjer for hvor det vil være minst konfliktfylt med en vindkraftutbygging. Overhalla kommune opplyser at det ikke vil bli gitt dispensasjon etter plan- og bygningsloven § 7, jf. § 23 i forbindelse med en utvidelse/ny nettilførsel til Namsos Trafostasjon (Skage). Det anbefales at det utarbeides reguleringsplan/kommunedelplan for tiltaket, og at planarbeidet blir samordnet med

søknad om konsesjon med konsekvensutredning. De påpeker også at det er viktig at det ikke blir etablert nye ledningstraseer, hvis det er minst konfliktfylt (arealbruksinteressene) å parallellføre langs eksisterende linjenett i kommunen.

Overhalla mener følgende må utredes:

1. "Alle skisserte alternativer for tilknytningsløsninger som berører Midtre Namdalsregionen
2. Strekningen Jektheia – Skage både med 132 kV-ledning alene og med parallellføring med 420 kV-ledning.
3. Transformatorstasjon C med påkobling av strøm fra vindkraftverk i Namdalseid og Innvordfjellet."

Namsos kommune oversendte i brev av 4.3.08 følgende vedtak fattet i Namsos kommunestyre 28.2.08:

"Pkt 1.

Namsos kommune mener at det vil være av stor miljømessig betydning at NVE legger opp til en samlet vurdering av de aktuelle vindkraftanleggene og en samordning av nettilknytningen. Breivikfjellet vindkraftanlegg er det eneste med deler av utbyggingen i Namsos kommune. Anlegget er et av syv vindkraftanlegg vist i kartet, og berører Namsos kommune i liten grad.

Namsos kommune mener at muligheten for å samle nettilknytningen fra vindkraftanleggene i en Transformatorstasjon C må utredes. Ønsket om å samle naturinngrep står fast. Ved etablering av transformatorstasjon C vil bygging av en egen 132 kV-ledning fra Jektheia til Skage kunne unngås.

Namsos kommune mener at etablering av en egen trasé for 132 kV-ledning fra Jektheia til Skage, slik den er foreslått uten samordning med eksisterende trasé, ikke er aktuell. Namsos kommune mener at etablering av en egen trasé fra Innvordfjellet via Hoddøya og Otterøya til Namsos vil gi negative konsekvenser for allmenne interesser. På Hoddøya er det funnet spor og rester etter steinalderplasser. Disse er ikke tilstrekkelig kartlagt.

Namsos kommune mener at de beste alternativer til nettilknytning for vindkraftanleggene Breivikfjellet m/flere og Innvordfjellet til Namsos og Skage er ved bruk av sjøkabel.

Pkt 2.

Det må legges opp til følgende utredningsprogram:

NVE legger opp til en samlet vurdering av de aktuelle vindkraftanleggene og en samordnet vurdering av nettilknytning. Dette er positivt og gir muligheter for en helhetsvurdering og prioritering. Meldingenes forslag til utredningsprogram er relativt likelydende og vurderes samlet.

Programmene synes å være standard for slike utredninger og aksepteres som et utgangspunkt. Innenfor de ulike utredningstema ønsker Namsos at det legges vekt på:

Landskap

Det er ønskelig at utredningene legger stor vekt på de estetiske og visuelle effektene av utbygging. Det må stilles store krav til visualisering gjennom gode fotomontasjer fra strategiske ståsted.

Adkomstveier

Adkomstveier inn til vindkraftanleggene er tunge anlegg som representerer betydelige terrenginngrep. Det er viktig at inngrepene visualiseres på en god måte og at konsekvensene både i forhold til landskap, friluftsliv og annen næringsvirksomhet beskrives.

Kulturminner og kulturmiljø

Samiske kulturminner må kartlegges og undergis tilsvarende vurdering som øvrige kulturminner.

Friluftsliv

I tillegg til type friluftsliv og bruksfrekvens må også potensialet for friluftsliv vurderes. Dette er spesielt viktig i områder som kanskje ikke er så mye benyttet i dag.

Naturmiljø

I tillegg til sårbare arter i nasjonal sammenheng, er en lokalt opptatt av god forvaltning av jaktbare arter som ryer og skogsfugl. Alle de meldte anlegg ligger i mer eller mindre gode viltområder. Områdenes kvaliteter som leveområder for jaktbare arter må kartlegges i felt og konsekvenser ved utbygging vurderes.

Landbruk

Beiteinteressene må kartlegges og konsekvenser vurderes.

Reindrift

I tillegg til konsekvensene av hvert enkelt anlegg er det viktig at arbeidet med de samlede virkningene av vindkraftanlegg og kraftlinjer for reindriftsnæringen fullføres.

Økonomi

Utredningene må klargjøre konsekvenser for lokal sysselsetting og økonomi. Det må redegjøres for hva som er lokale, varige arbeidsplasser og hva som er sentralisert. Det må også redegjøres for krav til kompetanse for varige arbeidsplasser knyttet til drift av vindkraftanleggene. Kommunen ønsker også kjennskap til lønnsomhetsvurderingene for hvert enkelt prosjekt. Dette har betydning for kommunens senere vurdering av aksept.

Kraftlinjer

Det foreligger en egen melding for samordnet nettilknytning for alle meldte anlegg. Traseene som er meldt synes ikke uten videre å ha lagt vekt på tilpasning til andre brukerinteresser og parallellføring med eksisterende linjer. Jfr. Pkt. 1. Det kreves derfor en grundig avveining og dokumentasjon for valg av traseer for tilknytningslinjer. Dersom andre traseer enn de meldte blir valgt må dette snarest meldes høringspartene. I konsekvensutredningen er det viktig å ta høyde for Statnetts eventuelle planer om trafostasjon i Namdalseid og samordning av nye linjer og sanering av gamle. Det bør utredes legging av kabel (sjø- og jordkabel) som et alternativ til kraftlinjer."

Namdalseid kommune har i brev av 8.2.08 oversendt vedtak fattet av kommunestyret 7.2.08:

"I Utredningsprogram

NVE legger opp til en samlet vurdering av de aktuelle vindkraftanleggene og en samordnet vurdering av nettilknytning. Dette er positivt, og gir muligheter for en helhetsvurdering og prioritering. Meldingenes forslag til utredningsprogram er relativt likelydende og vurderes samlet. Programmene synes å være standard for slike utredninger og aksepteres som et utgangspunkt. Innenfor de ulike utredningstema ønsker Namdalseid at det legges vekt på:

Landskap

Det er ønskelig at utredningene legger stor vekt på de estetiske og visuelle effektene av utbygging. Det må stilles store krav til visualisering gjennom gode fotomontasjer fra strategiske ståsted.

Atkomstveier

Atkomstveier inn til vindkraftanleggene er tunge anlegg som representerer betydelige terrenginngrep. Det er viktig at inngrepene visualiseres på en god måte og at konsekvensene både i forhold til landskap, friluftsliv og annen næringsvirksomhet beskrives.

Kulturminner og kulturmiljø

Samiske kulturminner må kartlegges og undergis tilsvarende vurdering som øvrige kulturminner

Friluftsliv

I tillegg til type friluftsliv og bruksfrekvens må også potensialet for friluftsliv vurderes. Dette er spesielt viktig i områder som kanskje ikke er så mye benyttet i dag.

Naturmiljø

I tillegg til sårbare arter i nasjonal sammenheng, er en lokalt opptatt av god forvaltning av jaktbare arter som rypere og skogsfugl. Alle de meldte anlegg ligger i mer eller mindre gode viltområder. Områdenes kvaliteter som leveområder for jaktbare arter må kartlegges i felt og konsekvenser ved utbygging vurderes.

Landbruk

Beiteinteressene må kartlegges og konsekvenser vurderes.

Reindrift

I tillegg til konsekvensene av hvert enkelt anlegg er det viktig at arbeidet med de samlede virkningene av vindkraftanlegg og kraftlinjer for reindriftnæringen fullføres.

Økonomi

Utredningene må klargjøre konsekvenser for lokal sysselsetting og økonomi. Det må redegjøres for hva som er lokale, varige arbeidsplasser og hva som er sentralisert. Det må også redegjøres for krav til kompetanse for varige arbeidsplasser knyttet til drift av vindkraftanleggene. Kommunen ønsker også kjennskap til lønnsomhetsvurderingene for hvert enkelt prosjekt. Dette har betydning for kommunens senere vurdering av aksept.

Kraftlinjer

Det foreligger en egen melding for samordnet nettilknytning for alle meldte anlegg. Traseene som er meldt synes ikke uten videre å ha lagt vekt på tilpasning til andre brukerinteresser og parallellføring med eksisterende linjer. Det kreves derfor en grundig avveining og dokumentasjon for valg av traseer for tilknytningslinjer. Dersom andre traseer enn de meldte valgt må dette snarest meldes høringspartene. I konsekvensutredningen er det viktig å ta høyde for Statnetts eventuelle planer om trafostasjon i Namdalseid og samordning av nye linjer og sanering av gamle."

II. Utbyggingsprosjektene

Namdalseid kommunestyre har forutsatt et lavt konfliktnivå ved eventuelle etableringer av vindkraftverk i kommunen. I tillegg ville vi avvente endelig trasevalg for 420kV - kraftline fra Skage til Roan før vi kunne ta stilling til spørsmålet om utbygging av vindkraft. Selv om trasevalg for 420kV - kraftline ikke er endelig fastsatt, mener vi at den kunnskap vi til nå har fått om konsekvenser og vurdering av konfliktnivå i forhold til beitenæring generelt og reindriftnæringa spesielt samt friluftsinnteressene, gir grunnlag for å kunne uttrykke vår holdning til det enkelte meldte prosjekt.

1. Melding om Storsnøheia vindkraftverk Tiltakshaver: Statskog

Konfliktnivået vurderes å være vesentlig høyere enn det kommunestyret legger til grunn for at utbygging som meldt, kan aksepteres. Vi mener at også en redusert utbygging vil ha et konfliktnivå

vesentlig høyere enn det kommunestyret legger til grunn for at en utbygging kan aksepteres. Videre planarbeid anbefales stanset.

2. Melding om Jektheia og Øyenskvlen vindkraftverk Tiltakshaver: Statskog

Konfliktnivået vurderes å være vesentlig høyere enn det kommunestyret legger til grunn for at utbygging som meldt, kan aksepteres. Vi mener at også en redusert utbygging vil ha et konfliktnivå vesentlig høyere enn det kommunestyret legger til grunn for at en utbygging kan aksepteres. Videre planarbeid anbefales stanset.

3. Melding om Beingårdsheia/Mefossheia vindkraftpark Tiltakshaver: Ulvig Kiær

Konfliktnivået vurderes å være høyere enn det kommunestyret legger til grunn for at en utbygging som meldt, kan aksepteres. Vi mener at også en redusert utbygging vil ha et konfliktnivå høyere enn det kommunestyret legger til grunn for at en utbygging kan aksepteres. Videre planarbeid anbefales stanset.

4. Melding om Innvordfjellet vindkraftpark Tiltakshaver: Zephyr AS

Konfliktnivået på den delen av vindkraftverket som blir liggende i Namdalseid Kommune vurderes å være lavt og innenfor det som kommunestyret legger til grunn for at en utbygging meldt kan aksepteres. Prosjektet utredes nærmere. Vi viser til de enkelte utredningstema som kommunen ønsker at det skal legges vekt på, samt tiltakshavers eget forslag til utredningsprogram. Resultatet av utredningen vil bli lagt til grunn for vår videre vurdering av vindkraftverket.

5. Melding om Breivikfjellet vindkraftverk Tiltakshaver: Agder Energi Produksjon AS

Konfliktnivået vurderes å være lavt. Namdalseid kommune ønsker at prosjektet utredes nærmere. Vi viser til de utredningstema Namdalseid kommune ønsker at det skal legges vekt på, samt tiltakshavers eget utredningsprogram hvor vi mener at punktene 6.2.6 Støy og skyggekast og 6.2.11 Oppstillingsplasser, veier og bygg må vektlegges særskilt. Resultatet av utredningene vil bli lagt til grunn for vår videre vurdering av vindkraftverket.

6. Melding om Jektheia vindkraftverk Tiltakshaver Agder Energi Produksjon AS

Konfliktnivået vurderes å være vesentlig høyere enn det kommunestyret legger til grunn for at utbygging som meldt kan aksepteres. Tiltakshaver har i brev til kommunen signalisert en redusert utbygging av vindkraftverket med lokalisering i området Kaldhammeren/Rapheia. Det vurderes at en redusert utbygging vil redusere konfliktnivået betydelig. Namdalseid kommune ønsker derfor en nærmere utredning av forslaget til redusert utbygging. Vi viser til de enkelte utredningstema som kommunen ønsker det skal legges vekt på, samt tiltakshavers eget utredningsprogram hvor vi mener det må legges særskilt vekt på konsekvenser for reindrifta. Resultatet av utredningene vil bli lagt til grunn for vår videre vurdering av vindkraftverket.

7. Melding om samordnet nettilknytning av flere vindkraftverk i Namsos, Overhalla, Namdalseid, Flatanger, Osen og Roan kommuner. Tiltakshavere: Agder Energi Produksjon AS, Statskog, Zepyr AS Ulvig Kiær og Sarepta Energi AS

Vi viser her til det som overfor er skrevet Utredningsprogram og punktet om kraftilinjer”.

Flatanger kommune skriver i uttalelse av 27.2.08 at Flatanger kommunestyre i møte den 20.2.08 fattet følgende vedtak som gjelder Innvordfjellet vindkraftverk:

”Det foreslåtte området har store naturkvaliteter og har delvis villmarkspreg. Det er derfor viktig at utredningene er av god kvalitet så de gir et godt grunnlag for senere uttalelser, da terskelen for å gi tillatelse til slike naturinngrep skal ligge høyt.

Områdets potensial for alternativ framtidig bruk

I foreløpig forslag til utredningsprogram er hovedfokus hensynet til dagens bruk. Flatanger kommune ønsker at det foretas en meget grundig vurdering av arealenes verdi for framtidig alternativ bruk. Dette gjelder spesielt potensialet uberørt villmark i framtida har for utvikling av naturbasert reiseliv, og hvordan en utbygging av vindkraftverket vil påvirke opplevelsesverdien av denne delen av kommunen som uberørt villmark.

Vannforsyning

En mulig utbygging vil foregå i nedslagsfeltet for drikkevannforsyningen til Vorda. Det forutsettes at drikkevannskvaliteten ikke forringes, og dette må avklares under utredningsprogrammet.

I tillegg har kommunen følgende forventninger til de punktene som delvis er skissert i meldingens forslag til utredningsprogram:

Landskap

Det er ønskelig at utredningene legger stor vekt på de estetiske og visuelle effektene av utbygging. Det må stilles store krav til visualisering gjennom gode fotomontasjer fra strategiske ståsted.

Atkomstveier

Adkomstveier inn til vindkraftanleggene er tunge anlegg som representerer betydelige terrenginngrep. Det er viktig at inngrepene visualiseres på en god måte og at konsekvensene både i forhold til landskap, friluftsliv og annen næringsvirksomhet beskrives.

Kulturminner og kulturmiljø

Samiske kulturminner må kartlegges og undergis tilsvarende vurdering som øvrige kulturminner. En ber om at utbyggingsselskapene med planlagte anlegg i Flatanger samordner de arkeologiske undersøkelsene.

Friluftsliv

I tillegg til type friluftsliv og bruksfrekvens må også potensial for friluftsliv vurderes. Dette er spesielt viktig for områder som kanskje ikke er så mye benyttet i dag.

Naturmiljø

I tillegg til sårbare arter i nasjonal sammenheng, er en lokalt opptatt av god forvaltning av jaktbare arter som rypen og skogsfugl. Alle de meldte anlegg ligger i mer eller mindre gode viltområder. Områdenes kvaliteter som leveområder for jaktbare arter må kartlegges i felt og konsekvenser ved utbygging vurderes.

Feltarbeidet må være kvalitetssikret og foregå til ulike årstider.

Landbruk

Beiteinteressene må kartlegges og konsekvenser vurderes.

Reindrift

I tillegg til konsekvensene av hvert enkelt anlegg er det viktig at arbeidet med de samlede virkningene av vindkraftanlegg og kraftlinjer for reindriftnæringen fullføres.

Økonomi

Utredningene må klargjøre konsekvenser for lokal sysselsetting og økonomi. Det må redegjøres for hva som er lokale, varige arbeidsplasser og hva som er sentralisert. Det må også redegjøres for krav

til kompetanse for varige arbeidsplasser knyttet til drift av vindkraftanleggene. Kommunen ønsker også kjennskap til lønnsomhetsvurderingene for hvert enkelt prosjekt. Dette har betydning for kommunens senere vurdering av aksept.

Nedlegging

Det må gjøres rede for hvordan anlegget skal fjernes og området tilbakeføres ved nedlegging av vindparken. Antatte kostnader ved nedleggingen oppgis.

Behov for overvåking

Undersøkelse som tar sikte på å avklare behovet for overvåking, og eventuelt forslag til overvåkingsprogram.

Kraftlinjer

Det foreligger en egen melding for samordnet nettilknytning for alle meldte anlegg. Traseene som er meldt synes ikke uten videre å ha lagt vekt på tilpasning til andre brukerinteresser og parallellføring med eksisterende linjer. Det kreves derfor en grundig avveining og dokumentasjon for valg av traseer for tilknytningslinjer. Dersom andre traseer enn de meldte blir valgt må dette snarest meldes høringspartene. Det vises for øvrig til egen uttalelse om saken.

Skyggekast

I områder med bebyggelse som ligger på nordsida av eventuell vindmøllepark, bør effekten av vindmøller i solbanen utredes grundig.

Veier

I kupert terreng vil veier innad i parken være en stor utfordring med til dels store terrenginngrep. Dette bør visualiseres på en god måte.”

Flatanger kommunestyret har 20.2.08 også fattet tilsvarende vedtak som over for Rørvassheia, Beingårdsheia/Mefossheia og Aunkrona vindkraftverk med noen presiseringer.

For Rørvassheia tilføyes:

Vegforbindelse

Som en del av samla utredning, ber Flatanger kommune om en utredning og plan for vegforbindelse mellom Steinsdalen og Jøssund.

For Aunkrona tilføyes:

Friluftsliv

I tillegg til dagens bruk, må også potensial for friluftsliv vurderes.

Flatanger kommunestyret har 20.2.08 også fattet følgende vedtak for melding om samordnet nettilknytning:

”Flatanger kommune har foreløpig ikke tatt stilling til planene for vindparksaken, som skal danne grunnlag for en samordna nettløsning. Flatanger kommune er likevel enig i behovet for utredning av samordna nettløsning for planlagte vindparker som er meldt og som berører kommunen. Det fremlagte utredningsprogrammet i mottatt melding fra energiselskapene Agder Energi Produksjon AS, Statskog, Zephyr AS, Ulvig Kiær AS og Sarepta Energi AS av november 2007 ansees dekkende for aktuelle problemstillinger som må utredes og beskrevet i rapportens pkt. 7 (forslag til utredningsprogram).

I tillegg er det ønskelig med en nærmere utredning av konsekvensene for følgende:

- *Forholdene til vilt i ryddebeltene må utredes nærmere om dette har negative konsekvenser på grunn av magnetisk stråling eller positiv effekt med god tilgang på beitemark.*
- *Utredning av konsekvenser for beitebruk, skogsfugl- og lirypebestand, og klekkeområde/oppvekstområder for rype og skogsfugl.*
- *Utrede samlokalisering av ledningsnett og vegføringer i Skjellådalen.*
- *Utrede samlokalisering av ledningsnett og vegføringer over Rørvassheia både med hensyn til vegføring til vindparkområdet og alternativ vegforbindelse Flatanger - Osen.*
- *Utrede alternativ nettilknytning til Innvordfjellet til Brattli via Lauvsnes for å få samordnet/sanert eksisterende 66 kV-nett til NTE.*
- *På særlige synlige/sårbare områder og der det legges vegtraseer, må framføring i kabel utredes."*

Osen kommune skriver i brev av 30.1.08 at Osen kommunestyre behandlet melding om samordnet nettløsning for planlagte vindkraftverk på Nord-Fosen og meldingene om Blåheia og Rørvassheia vindkraftverk i møte 25.1.08 og gjorde følgende vedtak:

"Osen kommune mener at planlagt konsekvensutredning ved de omsøkte tiltakene er tilfredsstillende

Osen kommune ønsker ikke å tilkjennegi syn på de ulike prosjektene før endelig konsekvensutredning er foretatt, og kan legges til grunn i en helhetsvurdering.

Osen kommune har på nåværende tidspunkt ikke forslag til justeringer av planene som vil redusere eventuelle virkninger av prosjektet."

Roan kommune behandlet meldingen om Blåheia vindkraftverk i Roan formannskap og Roan kommunestyre henholdsvis 21.2.20 og 29.2.08 og fattet følgende vedtak:

"Den planlagte konsekvensutredningen for Blåheia vindkraftverk omfatter alle relevante utredningstema. Roan kommune mener at konsekvensutredningen er nødvendig for å kunne ta et endelig standpunkt til søknaden. Roan kommune vil ta et endelig standpunkt til søknaden når konsekvensutredningen foreligger

Utrede konsekvenser ved at Grytelva er en drikkevannskilde.

Roan kommune vil ta sin beslutning på grunnlag av en helhetlig vurdering av konsekvensene for Roan og Fosen."

3.2 Regionale myndigheter

Sør-Trøndelag fylkeskommune har i flere brev datert 31.1.08 merknader til meldingene og de foreslåtte utredningsprogrammene.

Undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 må oppfylles senest ved høring av konsesjonssøknad/planforslag. Dette må også skje i samarbeid med Sametinget.

I utredningsprogrammet bør første utredningspunkt for kulturminner endres til: *"Kjente automatisk fredete og nyere tids kulturminner, herunder samiske kulturminner, innenfor planområdet og innenfor vei- og kraftledningstraseene, beskrives og vises på kart. Potensialet for funn av ukjente automatisk fredete kulturminner vurderes. Viktigheten av kulturminnene vurderes."*

Utredningene må beskrive forholdet til fylkesdelplan for vindkraft for Sør-Trøndelag. Forslaget til fylkesdelplan legger vekt på å minimalisere antall kilometer med nye ledninger og samlokalisere med eksisterende ledninger eller ny 420 kV Namsos-Roan. Alternativ 3 synes å gi kortest ledningstraseer. Man bør være forsiktig med utbygging i store, sammenhengende indre områder og høyfjellsområder, og området mellom Kvenndalsfjellet og Bessakerfjellet bør undersøkes først.

Fylkeskommunen har tidligere varslet innsigelse mot den delen av Oksbåsheia vindkraftverk som ligger i Sør-Trøndelag. Hvis forslaget til fylkesdelplan vedtas, vil innsigelsen opprettholdes.

Samordnet nettilknytning

Det er viktig å se på sumvirkningene av vindkraftverkene og nettanleggene og dette bør tydeliggjøres i programmet særlig i forhold til inngrepsfrie naturområder og reindrift.

Rørvassheia

Rørvassheia ligger høyt og eksponert, og anlegget må visualiseres både fra land- og sjøsiden i stort format for en reell vurdering av fjernvirkninger.

Det er ingen kjente vedtaksfredete eller automatisk fredete kulturminner i planområdet eller i nærheten av planområdet, som vil bli berørt visuelt i nærområdet. På grunn av dårlig kartgrunnlag og få registreringer i området, er kunnskapsgrunnlaget for kulturminner i planområdet, begrenset. Det er sannsynlig at det kan være samiske kulturminner innenfor planområdet.

Utbygging av vindkraft på Rørvassheia er ikke i tråd med forslag til fylkesdelplan. Grunnlag for innsigelse vil bli vurdert senere.

Blåheia

Tiltaket må visualiseres og diskuteres i forhold til nær- og fjernvirkning på landskapet både fra land- og sjøsiden.

Det er ingen kjente vedtaksfredete kulturminner i planområdet. I Sørjer i Osen kommune er det et kulturmiljø som ligger i det visuelle influensområdet. Dette består av småskala landbruksbebyggelse, steingjerder og naust i et særegent kystlandskap. Sørjer inngår i nasjonalt registrerte kulturlandskap, nasjonal registrering av veier og veirelaterte kulturminner og som et prioritert kulturmiljø i handlingsplan for kulturminnevern i Sør-Trøndelag 2001-2005. Vindkraftverket må visualiseres fra Sørjer.

Det er et kjent automatisk fredet kulturminne i planområdet – et fangstanlegg. Det finnes ingen arkeologisk rapport for anlegget men det er sannsynlig at utstrekningen av anlegget er større enn vist i meldingen. Videre utredning må gjøres som en del av konsekvensutredningen og § 9 – undersøkelsene. Vedlagt kart viser SEFRAK registreringer og registrering av automatisk fredete kulturminner.

Følgende punkter må inn i utredningsprogrammet:

"Kjente automatisk fredete og nyere tids kulturminner, herunder samiske kulturminner, innenfor planområdet og innenfor vei- og krafledningstraseene, beskrives og vises på kart. Potensialet for funn av ukjente automatisk fredete kulturminner vurderes. Viktigheten av kulturminnene vurderes.

Direkte og indirekte konsekvenser av tiltaket for kulturminner og kulturmiljø skal beskrives og vurderes.

Det skal kort redegjøres for hvordan eventuelle konflikter med forekomster av kulturminner kan unngås ved plantilpassing.

Det må utarbeides en fotomodell som viser om og i hvilken grad vindturbiner blir synlige fra Sørjer.

Fremgangsmåte: Eksisterende dokumentasjon skal gjennomgås, suppleres med befaringer og visuelle undersøkelser og kontakt med lokalkjente.”

Utbygging av vindkraft på Blåheia er ikke i tråd med forslag til fylkesdelplan. Grunnlag for innsigelse vil bli vurdert senere.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag skriver i brev av 8.2.08 at tiltakshavers utredningsprogram gjeldende for Rørvassheia vindkraftverk gir for dårlig kunnskapsgrunnlag til at energi- og planmyndigheter kan fatte vedtak i saken. De kan ikke se at utredningsprogrammet vil kunne klargjøre om virkninger av tiltakene kan ha vesentlige negative konsekvenser for miljø, kunnskap de mener er avgjørende for de vurderinger og slutninger som skal trekkes senere i prosessen.

I brev av 14.2.08 har Fylkesmannen uttalt seg til melding om samordnet nettløsning for planlagte vindkraftverk på Nord-Fosen. Merknadene er i stor grad sammenfallende med merknader til vindkraftmeldingene, og vil derfor bli referert samlet.

Følgende bør belyses i utredningsprogrammene:

Sumvirkninger

Kunnskap om sumeffektene er avgjørende for et godt beslutningsgrunnlag og dette må gjøres for regionen for temaene fugl, landskap, inngrepsfrie områder og friluftsliv.

Biologisk mangfold – Vilt

Fylkesmannen mener det er uakseptabelt at tiltakshaverne skal basere seg på kun kjent informasjon når utredningene skal gjennomføres. Dette kunnskapsgrunnlaget er udatert, og vil ikke gi informasjon om hvordan tiltakene med tilhørende infrastruktur vil påvirke truede og sårbare viltarter. Det bør spesielt fokuseres på kartlegging av artene havørn, kongeørn, vandrefalk, hubro, storlom, smålom, svartand, sjøorre, rødstilk og hønsefuglartene. Fylkesmannen ber om at det gjennomføres ny kartlegging i planområdet og influensområdet etter metodikken i ”Viltkartlegging”, DN håndbok 11-96 av viktige funksjonsområder for vilt i og i tilknytning til planområdet. Den samlede kunnskapen må synliggjøres på kart, verdien på områdene må fastsettes og konsekvensene av tiltaket for vilt må vurderes.

Fylkesmannen ber om å få tilsendt nye registreringer av viktige funksjonsområder for vilt, sammen med konsekvensutredningen. Kartobjektene bør foreligge som shapefiler (SOSI, Euref 32V), og egenskapsbeskrivelsene bør foreligge i Excel. Fylkesmannen ber om at utbygger beskriver tidsbruk i forbindelse med dette arbeidet.

Fylkesmannen ber også om at omfanget av trekkende fugl med tanke på artsgrupper og viktige enkeltarter utredes for planområdet.

Sumutredninger for fugl

Fylkesmannen mener det er store mangler i det foreslåtte utredningsprogrammet, og ber om at det i utredningsprogrammet stilles krav om konsekvensanalyse som omfatter sumeffekter som de planlagte tiltakene kan påføre havørn, kongeørn, hubro, storlom, smålom, svartand, rødstilk og hønsefugl.

Analysen bør minimum omfatte følgende elementer:

- *Risikoen for å bli drept ved kollisjon med vindturbiner eller ledninger eller andre tekniske installasjoner*
- *Ødelegging av opprinnelige biotoper langs ledningstraseen*
- *Graden av forstyrrelse som følge av arbeid i byggefasen, drifting av turbinene, økt rekreasjon, økt landbruksaktivitet, maskinstøy eller "visuell støy" som alle kan presse fugler til dårligere leveområder*
- *Totaleffekten som disse faktorene har på dagens populasjoner (inkludert endring i livshistoriedata og simuleringsmodeller for bestandenes utvikling)*

Annet biologisk mangfold

Det må gjennomføres en kartlegging av særlige viktige naturtyper i og i tilknytning til planområdet som er spesielt viktige for biologisk mangfold eller svært sjeldne på landsbasis. Fylkesmannen påpeker at det er særlig viktig å fokusere på kartlegging av naturtypene kystgranskog, gammel barskog og rik edelløvskog, som bør gjennomføres etter metodikken i "Kartlegging av naturtyper", DN Håndbok 13-99. Kunnskapen må synliggjøres på kart, verdien av lokalitetene må fastsettes og konsekvensene av tiltaket for viktige naturtyper må vurderes. Fylkesmannen ber om å få tilsendt nye registreringer av viktige naturtyper sammen med konsekvensutredningen. Det bør også beskrives tidsbruk i forbindelse med dette arbeidet.

Inngrepsfrie områder

Det bør gjennomføres en utredning av hvilke konsekvenser de eksisterende og planlagte prosjektene på Fosen vil medføre for inngrepsfrie områder, og hvilke effekter dette indirekte kan få for friluftsliv og biologisk mangfold.

Landskap

Fylkesmannen ber om at det gjennomføres en landskapsanalyse som vurderer konsekvensene for landskapet. De visuelle vurderingene bør innebære en synlighetsanalyse som også vurderer faktisk synlighet og fotorealistiske teknikker. Virkninger på landskap, kulturminner og kulturmiljøer bør utredes, og det bør vurderes avbøtende tiltak i konfliktfylte områder.

Etablering av atkomstveier bør utredes med tanke på endringer i landskapet og med tanke på at dette kan forbedre mulighetene for skogdrift.

Friluftsliv

Fylkesmannen ber om at det gjennomføres en utredning av hvilke konsekvenser de eksisterende og planlagte vindkraftverkprosjektene på Fosen vil medføre for muligheten og ønsket om å drive friluftsliv. Dagens bruk av området bør kartlegges, og alternative friluftsområder i nærområdet til de planlagte tiltakene bør beskrives.

Samfunnssikkerhet

Det må utføres en risiko- og sårbarhetsanalyse der vesentlige risikoreducerende tiltak inntas i planforslaget.

Landbruk

Hensynet til reindrift bør utredes, og virkninger for jordbruk, skogbruk og beitebruk må vurderes. Følgende må beskrives: direkte og indirekte arealbeslag, begrensning av skogsproduksjon, skogsdrift

og skogbildet, avbøtende tiltak og alternative driftsformer, indirekte ulemper, samordning av atkomst- og skogsbilveier, nye muligheter som følge av tiltaket.

Kulturminner

Virkninger for landskap, kulturminner og kulturmiljø må utredes. Det henvises til rapportene "Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap" og "Oppfølging av særlige verdifulle kulturlandskap i Sør-Trøndelag".

Forsyningssikkerhet

Forsyningssikkerheten må vurderes i forhold til dagens situasjon.

Reiseliv

Det bør utredes hvordan virkninger av veier, kraftledninger og vindkraftverkene vil ha på reiseliv.

Folkehelse

Eksposering for elektromagnetiske felt utredes for mulige virkninger og eventuelle tiltak.

Nord-Trøndelag fylkeskommune skriver i brev av 3.3.08 at saken ble behandlet i fylkestinget i den 27.2.08, og det ble fattet følgende vedtak:

"1) Fylkestingets strategier:

Fylkestinget viser til tidligere vedtak i sak nr. 06/66 vedrørende omfang av vindkraftutbygging i Nord-Trøndelag og vil i hovedsak fastholde de planstrategiske tiltak på vindkraftsektoren. Fylkestinget er fortsatt skeptisk til ytterligere vindkraftplaner i fylket. På bakgrunn av de allerede eksisterende vindkraftverk, de som har fått konsesjon og i tillegg Oksbåsheia/Sørmarkfjellet, som fylkestinget tidligere har anbefalt i konsesjonssammenheng, mener fylkestinget at Nord-Trøndelag har bidratt godt til fellesskapet. En eventuell ytterligere utbygging må gjennomgå en grundig planlegging og koordinering, slik at disse prosjektene ikke går på bekostning av andre samfunnsinteresser slik som reiselivsnæringa og reindriftsnæringa. Denne strategien legges til grunn ved utarbeidelse av Klima- og energiplan for Nord- Trøndelag.

2) Vedrørende konsesjonssøknad for ny 420 kV høgsentlinje fra Namsos/Overhalla-Roan..... (Refereres i eget notat)

3) Vedrørende meldingshøringer for 8 nye vindparker i Nord-Trøndelag (Flatanger/Namdalseid kommuner), og for samordna nettilknytning av flere vindkraftverk i Namsos, Overhalla, Namdalseid, Flatanger, Osen og Roan kommuner:

Fylkestinget anbefaler fortsatt at Oksbåsheia/Sørmarkfjellet vurderes grundig i konsesjonssammenheng, ut fra endrede planer og tilpasninger på Sørmarkfjellet. Det kan foreligge en konflikt med nasjonale kulturminneinteresser i denne planen. Dette avklares med Riksantikvaren når ny reguleringsplan er sendt ut på høring av Flatanger kommune.

På grunn av usikkerhet rundt Oksbåsheia / Sørmarksfjellet anbefaler fylkestinget at prosjektene Innvordfjellet og Breivikfjellet konsekvensundersøkes i videre konsesjonssammenheng. Fylkestinget ber om at reguleringsplan utarbeides og sendes på høring samtidig med eventuelle konsesjonssøknader. Kulturminneinteressene må behandles grundigere i denne sammenheng enn prosessen med Oksbåsheia/Sørmarkfjellet har vist.

Fylkestinget anbefaler at øvrige 6 prosjekter stilles i bero i konsesjonssammenheng, og at NVE bidrar til dette.

Fylkestinget i Nord-Trøndelag anbefaler at konsekvensundersøkelser for samordna nettilknytning vurderes i henhold til redusert utbyggingsalternativ og -omfang i området. Mulighet for etablering av egen trafo og saneringmuligheter innen deler av dagens nett bør inngå i konsekvensundersøkelsen."

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag skriver i uttalelse av 9.1.08 at det er behov for en overordnet regional plan for vindkraft i Midt-Norge, slik at utbyggingsprosjektene kan rangeres og prioriteres før det fremmes konsesjonssøknad for enkeltanlegg og før endelig behandling av den omsøkte kraftledningen på strekningen Namsos – Roan. For å kunne ha et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag ved vurdering av prosjektene bør det også gjøres en vurdering av samlede effekter innenfor temaene naturmiljø, biologisk mangfold, herunder fugl, prioriterte naturtyper og truede/sårbare vegetasjonstyper for alle fremlagte planer for vindkraftanlegg. Fylkesmannen påpeker at utredningsprogrammene fremlagt i meldingene ikke vil kunne gi tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til at miljø- og planmyndighetene kan uttale seg til eventuelle konsesjonssøknader om utbygging av planlagte vindkraftverk.

Felles merknader til de meldte vindkraftverkene:

- Eksisterende kunnskap må suppleres på aktuelle fagtema gjennom systematisk gjennomførte feltundersøkelser av nødvendig omfang.
- Det må gjennomføres ny kartlegging av viktige funksjonsområder for vilt i og i tilknytning til planområdet. Fylkesmannen ber om å få tilsendt resultater av dette arbeidet sammen med konsekvensutredningen.
- Det må gis en beskrivelse av fuglefaunaene i berørte områder med en oversikt over kjente biotoper og trekkveier for truede og sårbare arter. Det må gjøres en vurdering av hvordan kraftledninger og vindkraftverk kan påvirke arter gjennom kollisjoner og forringet leveområde i både anleggs- og driftsfasen. Det må også vurderes avbøtende tiltak som kan redusere eventuelle virkninger for fugl. Videre ber Fylkesmannen om at det gjennomføres ny kartlegging av viktige funksjonsområder for fugl i og i tilknytning til planområdene og langs linjetraseene. Det bør spesielt fokuseres på kartlegging av artene hubro, havørn, kongeørn, vandrefalk, storlom, smålom, svartand, sjøorre, rødstilk og hønsefuglartene. Kartleggingen må gjennomføres etter metodikken i "Viltkartlegging", DN håndbok 11-96, rev. 2000. Den samlede kunnskapen må fremstilles på kart, det må gjøres en vurdering av verdi og virkninger av tiltaket for fugl.
- Det må gjøres en kartlegging etter metodikken i DN håndbok 13-99, rev 2007 av særlig viktige naturtyper i tilknytning til kraftledningene. Den samlede kunnskapen må synliggjøres på kart, og det må gjøres en vurdering av verdi og virkninger av tiltaket for viktige naturtyper. Fylkesmannen ber om å få tilsendt resultater av dette arbeidet sammen med konsekvensutredningen.
- Det må vurderes hvilke virkninger eksisterende og planlagte vindkraftverk med tilhørende infrastruktur på Fosen vil medføre for inngrepsfrie naturområder (INON), og hvilke effekter dette indirekte kan få for friluftsliv og biologisk mangfold.
- Det må gjennomføres en landskapsanalyse som tar for seg virkningene av tiltakene for landskapet. De visuelle virkningene bør synliggjøres ved hjelp av fotorealistiske teknikker og synlighetsanalyse, og det bør vurderes faktisk synlighet. Det må vurderes samlede effekter av landskapsvirkninger og skyggekast.

- Det må vurderes hvilke virkninger eksisterende og planlagte vindkraftverk med tilhørende infrastruktur på Fosen vil medføre for friluftsliv, og det bør utredes alternative friluftsområder.
- Virkninger for jordbruk, skogbruk og beitebruk bør utredes nærmere

Breivikfjellet

Fylkesmannen påpeker at det er nødvendig med en nærmere redegjørelse av hvilke virkninger det planlagte tiltaket kan få for naturverdier og friluftslivet i det berørte området. Fylkesmannen viser til at det blant annet er lokalisert hekkeområder for både kongeørn og hønehauk i nærheten av utbyggingsområdet.

Storsnøheia

Fylkesmannen påpeker at det er nødvendig med en nærmere redegjørelse av hvilke virkninger det planlagte tiltaket kan få for naturverdier og friluftslivet i det berørte området. Fylkesmannen viser til at det blant annet er lokalisert hekkeområder for både fjellvåk og kongeørn i nærheten av utbyggingsområdet.

Innvordfjellet

Fylkesmannen ber om at det gjøres grundige utredninger, som blant annet innbefatter feltundersøkelser, med hensyn til havørn og vandrefalk i området. Utredningsprogrammet bør si noe om oppfølgende undersøkelser på sårbare arter i området.

Fylkesmannen påpeker at utredningen bør omhandle friluftsliv som et eget fagfelt, og ikke blande dette sammen med reiseliv/turisme. Utredningen som omhandler friluftsliv bør omhandle virkninger av det planlagte vindkraftverket på Utvorda, som er et viktig område for utfart og friluftsliv, Utvorda festning, skjellsandstranden Kobringen og skjærgården utenfor med Villa fyr og Ellingen.

Jektheia

Fylkesmannen ber om at bortfall av inngrepsfrie områder ses i sammenheng med det tilgrensende området som er planlagt for Jektheia/Øyenskavlen, og med eventuelle andre nærliggende anlegg som vil påvirke de samme inngrepsfrie sonene.

Fylkesmannen påpeker at temaene reiseliv og ferdsel bør utredes hver for seg. De påpeker videre at det er lokalisert yngleområder for rødlisteartene hønehauk, kongeørn og fjellvåk i området, og at en utbygging representerer et inngrep i deres naturlige leveområde.

Fylkesmannen ber om at det legges vekt på utbyggingens virkninger for Øyenskavlen naturreservatet og for det planlagt verneområdet Oksvolldalen. Fylkesmannen viser til at utvidelse av dette eksisterende naturreservatet vil føre til at den nordlige delen av utbyggingsområdet berøres, i tillegg til den foreslåtte atkomsttraseen fra Altskardet. De ber også om at virkninger av vindkraftverket på det vernete Årgårdsvassdraget og for mindre lokaliteter av prioriterte naturtyper utredes.

Jektheia og Øyenskavlen

Fylkesmannen ber om at bortfall av inngrepsfrie områder ses i sammenheng med Jektheia, og andre nærliggende anlegg som vil påvirke de samme inngrepsfrie sonene.

Fylkesmannen poengterer at friluftsliv og ferdsel utredes som separate temaer. Når det gjelder friluftsliv bør det også utredes hvilke mulige alternativ som finnes for dagens brukere av området.

Når det gjelder biologisk mangfold ber Fylkesmannen spesielt om at det legges vekt på utbyggingens eventuelle virkninger for det tilgrensende naturreservatet(ene), det vernet Årgårdsvassdraget og mindre lokaliteter av prioriterte naturtyper.

Fylkesmannen opplyser om at det i området er påvist hekke- og/eller leveområder for rødlisteartene kongeørn og fjellvåk, og ber om at disse og andre rødlistearter/ansvarsarter får spesiell oppfølging i utredningen.

Beingårdsheia og Mefossheia

Fylkesmannen påpeker at det bør gjøres en kartlegging av naturtyper representert i Eidsbygdskaret, som tidligere ble vurdert vernet på grunn av innslag av boreal regnskog (kystgranskog). De viser til at det er planlagt veg gjennom skaret.

Det bør utredes hvilke alternativ dagens brukere av områdene har til tilsvarende friluftsliv. Friluftsliv bør også utredes som eget tema.

De ber om at hubro og andre rødlistearter/ansvarsarter får spesielt fokus i utredningen.

Rørvassheia og Aunkrona

Plan- og utredningsprosessen bør samkjøres for Rørvassheia og Aunkrona.

Virkningene av det planlagte tiltaket på kongeørn, fjellvåk, hubro og eventuelt andre rødlistearter/ansvarsarter må utredes nærmere.

Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag oversender i brev av 8.5.08 følgende vedtak fattet enstemmig i områdestyret 30.4.08:

"Områdestyret i Nord-Trøndelag viser til "Fagrapport reindrift - Konsekvenser av vindkraft og kraftledningsprosjekter på Fosen", og mener at denne gir et godt grunnlag for vurdering av konsekvensene for reindriften ved ulike utbyggingsalternativer av vindkraft med tilhørende kraftlinjer på Fosen. Områdestyret er imidlertid kritiske til fagrapportens utregning og vurdering av reinbeiteareal som blir indirekte berørt av vindkraftprosjektene og til en del forhold knyttet til konsekvensvurderinger av 420 kV-linje Namsos - Roan. Begrunnelsen for dette ligger i reindriftsagronomens saksvurdering og Områdestyret viser til denne.

Områdestyret er i hovedsak enig i de vurderinger fagrapporten har gjort vedrørende konfliktvurderinger og rangering av planlagte vindkraftverk på Fosen, jf tabell 8-5 i rapporten. Områdestyret slutter seg til fagrapportens vurdering vedrørende mulighetene for framtidig reindrift på Fosen, og viser spesielt til følgende formulering: "De nærmer seg en grense for hva dette reinbeitedistriktet tåler av utbygging før grunnlaget for å drive reindrift på Fosen er truet. Ytterligere utbygging eller valg av mer konfliktfylte vindparker, vil kunne få store konsekvenser. Som nevnt i innledningen av kapittelet vil reduksjon i reintall kunne få en selvforsterkende effekt på grunn av bemanningsproblemer under arbeidstopper gjennom året.,,

Områdestyret går inn for fagrapportens konklusjon vedrørende hvilke vindkraftverk som bør kunne bygges ut innenfor et scenario av ca 800 MW vindkraft på Fosen, med følgende forbehold:

Planene for Benkheia vindkraftverk i Leksvik og Rissa kommuner videreføres ikke.

Planene for Breivikfjellet vindkraftverk kan videreføres dersom en velger alternativ 1.0 for 420 kV kraftlinje mellom Namsos og Roan, eller nettilknytningen samkjøres med Innvordsfjellet vindkraftverk over Hoddøya/Otterøya til Namsos eller til trafostasjon vest for Løgnin, jf nedenfor.

Områdestyret har i uttalelse til fylkesdelplan for vindkraft for Sør-Trøndelag fylke, gitt sin tilslutning til at vindkraftutbyggingen primært samles til et geografisk område. Områdestyret vil også påpeke at det vil være riktigere å fortette de vindkraftanleggene en velger å gi konsesjon til, framfor å bygge ut nye og mer konfliktfylte områder. Ut fra dette vil det heller ikke være noen krise om NVE i denne runden ikke gir konsesjon for de 800 MW som det gis muligheter til gjennom bygging av ny sentrallinje.

Når det gjelder vindkraftverk og nettilknytning som det er bedt om uttalelse til i denne høringsrunden, viser Områdestyret til reindriftsagronomens vurderinger og oppsummerer vår holdning i følgende punkter:

Områdestyret kan akseptere en utbygging av de ytre områder, men dette mot at de indre, mer viktige områder opprettholdes som i dag.

Områdestyret går mot utbygging av Blåheia vindkraftverk og anbefaler overfor NVE at planarbeidet ikke videreføres.

Områdestyret går mot utbygging av Storsnøheia vindkraftverk og anbefaler overfor NVE at planarbeidet ikke videreføres.

Områdestyret går mot utbygging av Jektheia og Øyenskvlen vindkraftverk og anbefaler overfor NVE at planarbeidet ikke videreføres.

Områdestyret går mot utbygging av Jektheia vindkraftverk og anbefaler overfor NVE at planarbeidet ikke videreføres.

Områdestyret går mot utbygging av Rørvassheia vindkraftverk og anbefaler overfor NVE at planarbeidet ikke videreføres.

Områdestyret går mot utbygging av Aunkrona vindkraftverk og anbefaler overfor NVE at planarbeidet ikke videreføres.

Områdestyret går mot utbygging av Beingårdsheia/Mefossheia vindkraftverk og anbefaler overfor NVE at planarbeidet ikke videreføres.

Områdestyret anbefaler overfor NVE at planarbeidet for vindkraftanlegg på Innvordsfjellet kan videreføres.

Områdestyret anbefaler overfor NVE at planarbeidet for vindkraftanlegg på Breivikfjellet kan videreføres, forutsatt valg av nettilknytning som uttalt ovenfor.

For to meldinger som var på høring høsten 2006, men der Områdestyret valgte å ikke konkludere i påvente av en helhetlig konsekvensutredning, gir vi følgende uttalelse:

Områdestyret anbefaler overfor NVE at planarbeidet for Roan vindkraftanlegg kan videreføres. Områdestyret går mot utbygging av Benkheia vindkraftverk og anbefaler overfor NVE at planarbeidet ikke videreføres. Det vises også her til reindriftsagronomens vurderinger. Områdestyret forutsetter at dagens omfang av reindrift på Fosen må opprettholdes på dagens nivå (antall siidaandeler).

Områdestyret krever at alternativ 1.0 fra Statnett sin melding om bygging av 420 kV kraftlinje fra Namsos til Roan tas opp til ny vurdering i konsesjonssøknaden, da dette er det klart gunstigste alternativet for reindriftsinteressene. Det vises her til vår uttalelse til konsesjonssøknaden.

Områdestyret anbefaler primært at nettilknytningen til Innvordsfjellet og eventuelt Breivikfjellet går til Namsos via Hoddøya og Otterøya. Det klart dårligste alternativet for reindriften er valg av alternativ

3.0 for 420 kV linja og bygging av en ny 132 kV linje etter den samme traseen som alternativ 1.0 (fra meldingen) for sentrallinja. Et alternativ med bygging av trafostasjon vest for Løgnin er å foretrekke framfor dette alternativet. Områdestyret viser til tidligere uttalelser når det gjelder nettilknytning til Oksbåsheia/Sørmarksfjellet."

Statens vegvesen region midt har i brev av 27.11.07 ingen merknader til de fremlagte meldingene, men forventer å bli underrettet dersom deres interesser berøres.

3.3 Sentrale myndigheter

Luftfartstilsynet er i brev av 4.12.07 tilfreds med utredningsprogrammet for samordnet nettløsning i forhold til luftfartssikkerhet.

I brev av 21.2.08 uttrykker Luftfartstilsynet at krav i forhold til luftfart er tilfredsstillende i alle vindkraftmeldingene med unntak av meldingene om Storsnøheia og Blåheia vindkraftverk. For disse bes det om at følgende punkt tas inn i utredningsprogrammet:

"Tiltakets konsekvenser for sivil luftfart skal utredes herunder eventuelle konsekvenser for radar-, navigasjons- og kommunikasjonsanlegg for luftfarten, samt inn- og utflygingsprosedyrene for nærmeste lufthavn. Utredningen bør gjøres i samarbeide med Avinor."

Avinor påpeker i brev av 22.1.08 at følgende forhold må utredes i forhold til luftfart:

- Om vindparkene vil påvirke omkringliggende radaranlegg, navigasjonsanlegg og kommunikasjonsanlegg for luftfarten.
- Om vindparkene vil påvirke instrumentprosedyrer knyttet til inn/utflyging for nærliggende lufthavner.
- Om vindparkene og tilhørende overføringslinjer kan utgjøre andre hindringer for luftfarten, spesielt for lavtflygende fly og helikoptre."

Avinor påpeker at det i meldingene om Innvordfjellet og Blåfjellet vindparker mangler forslag til utredning av forholdet til luftfart.

For meldingen om samordnet nettilknytning må det gjøres utredninger av de enkelte trasévalg i forhold til inn- og utflygingsprosedyrer for Namsos Lufthavn og i forhold til hinder for lufthavnen som sådan.

Enova SF mener i brev av 5.2.08 at den planlagte 420 kV kraftledningen Namsos-Roan ikke skal defineres som en produksjonsradial, men at den og en eventuell videreføring mot Møre, må inngå som en del av sentralnettet og finansieres over sentralnettstariffen. Enova er bekymret for fremdriften av ønsket utbygging av vindkraft på Fosen hvis vindkraftaktørene skal betale ledningen på grunn av forskjellig fremdrift og status på prosjektene.

Generelt mener Enova at gjeldende nettreguleringsregime ofte fører til problemer ved tilknytning av ny produksjonskapasitet og at aktørene stilles ovenfor varierende kostnader ved tilknytning. Det er behov for å revidere forskriftene slik at tilknytning av ny produksjon kan skje på en mer fleksibel og ensartet måte, og som gir tilnærmet likebehandling uavhengig av lokalisering og historiske betingelser.

Riksantikvaren skriver i brev av 1.2.08 at de har forespurt Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylkeskommuner og Sametinget om faglige merknader til meldingene. Når det gjelder Riksantikvarens innspill til de ulike meldingene og søknaden er disse identiske med Sametingets som er sammenfattet nedenfor. Riksantikvaren påpeker at det er svært viktig at tiltakshaverne i den videre prosessen har

kontakt med Sametingets avdelingskontor i Snåsa, slik at eventuelle konflikter med samiske kulturminner kommer frem i konsekvensutredningene.

Riksantikvaren påpeker at det er en konsentrasjon av arkeologiske registreringer i Namdalseid-området. Det er registrert et dragseid med tilhørende gravhauger og -røyser, hustufter, boplasser og andre typer automatisk fredete kulturminner på strekningen Beitstadfjorden - Løgnin, som kan bli visuelt berørt av Storsnøheia, Jektheia/Øyenskvallen, Jektheia og Breivikfjellet. Riksantikvaren påpeker at konsekvensutredningen bør legge vekt på sumvirkninger mellom dette kulturmiljøet og disse vindkraftverkene, og av alle planlagte og konsesjonsgitte vindkraftanlegg på Fosen. Det bør gjennomføres utredninger i form av analyser, teoretiske synlighetskart og fotomontasjer som støtter opp under vurderinger av tilgrensende anlegg sett i sammenheng.

Riksantikvaren har følgende innspill til utredningsprogrammene:

Landskap

Planene bør ses i sammenheng med hverandre og med andre planer om etableringer av vindkraftverk på Fosen. Dette må gjenspeiles i analyser, teoretiske synlighetskart og fotomontasjer.

Forslag til visualiseringspunkter

Visualiseringspunktene bør velges ut i samråd med fylkeskommunene, kulturminneforvaltningen og Sametinget. Det bør utarbeides visualiseringer som viser plasseringen av vindkraftverket i forhold til kulturmiljøet og det særegne kulturlandskapet som utgjør Sørjer. Dette er et viktig kulturmiljø hvor opplevelsesverdien kan bli redusert som en følge av de planlagte tiltakene. Det bør også utarbeides visualiseringer som tar hensyn til kulturmiljøet ved Namdalseid, og sumvirkningen som totalt fire vindkraftverk kan ha på dette kulturmiljøet.

Riksantikvaren påpeker at sumvirkningene av alle de planlagte anleggene visualiseres i konsekvensutredningenes slik at det er mulig å ta stilling til sumvirkningene på verdifulle landskap og kulturmiljøer.

Kulturminner/kulturmiljø

Riksantikvaren påpeker at det i utredningsprogrammene bør legges vekt på følgende:

- *"Det skal avgrenses et influensområde med den visuelle fjernvirkningen som utgangspunkt (i samarbeid med landskapstema)*
- *Det skal gis en kortfattet beskrivelse av influensområdets kulturhistorie*
- *Eventuelle kulturmiljøer omtales og avgrenses*
- *Det skal gjøres verdivurderinger av influensområdet og eventuelle avgrensede kulturmiljøer*
- *Automatisk fredete kulturminner, vedtaksfredete og nyere tids kulturminner og kulturmiljøer innen planområdet skal kartfestes og beskrives*
- *Det skal foretas registreringer av automatisk fredete kulturminner innen planområdet vha visuell befarings. Det bør normalt også gjennomføres undersøkelser etter kulturminneloven § 9 i forbindelse med konsekvensutredninger*
- *Det skal gjøres verdivurderinger av området og eventuelt avgrensede kulturmiljøer og kulturminner*

- *Tiltakets direkte og indirekte konsekvenser for kulturminner og kulturmiljøer i forhold til grad av berøring, skjemming, reduksjon av kilde- og opplevelsesverdi vurderes, også visuell påvirkning*
- *Vurdering av behovet for, og eventuelt forslag til, nærmere undersøkelser av kulturminner og kulturmiljøer før gjennomføring a tiltaket*
- *Vurdering av behovet for, og eventuelt forslag til, undersøkelser med sikte på å overvåke og klargjøre de faktiske virkningene av tiltaket på kulturminner og kulturmiljø*
- *Avbøtende tiltak og plantilpasninger i forhold til kulturminner og kulturmiljø må vurderes”*

Sametinget skriver i brev av 31.1.08 at de planlagte vindkraftverkene og kraftledningene enkeltvis og samlet vil kunne utgjøre et stort direkte eller indirekte inngrep i et samisk bruksområde.

Reindriftsnæringen vil bli direkte berørt gjennom tap av arealer, og indirekte ved økt menneskelig aktivitet i området.

Ved vurderinger av hvilke virkninger de planlagte utbyggingstiltakene vil kunne få for samisk reindrift, kultur og samfunnsliv må følgende utredes:

- Virkninger for samisk reindrift med vekt på mulighetene for en fremtidig bærekraftig reindrift, som flytteleier, sesongbeiter, kalvings- og brunstområder, luftings- og rasteområder, og slakte- og merkeplasser.
- Virkninger for samisk kultur og samfunnsliv med vekt på sosiale og kulturelle konsekvenser for samisk kultur i det aktuelle området som helhet, herunder bosetting, kompetanse, kapasitet, kulturutøvelse, identitetsutvikling mv.
- Vurdering av tiltak, også av kompenserende karakter, som kan virke til fordel og gi positive ringvirkninger for samisk kultur og samfunn
- En samlet fremstilling og vurdering av alle de planlagte tiltakene, der tidligere inngrep i området også inngår i vurderingene.
- Tiltakene må vurderes opp mot FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. De påpeker at det også er viktig å utrede virkninger i anleggsperioden som vil innvirke på reindriftsnæringen.

De ber om at de gjennomføres konsultasjoner før de endelige utredningsprogrammene fastsettes, og det bør søkes enighet om hvordan samene som blir direkte berørt involveres i utrednings-, plan- og beslutningsprosessene.

De planlagte vindkraftverkene og kraftledningene er lokalisert i et område hvor samisk tilstedeværelse går langt tilbake, og det har vært vandringsruter i områdene for de planlagte tiltakene. På bakgrunn av informasjon om samisk bruk, bosetting og ressursutnyttelse fremkommet gjennom skriftlige kilder, stedsnavn, informantopplysninger og reinens trekkveier, anser Sametinget hele planområdet som del av et samisk kulturlandskap. De mener også potensialet for at det finnes ikke-registrerte samiske kulturminner som stort. Undersøkelsesplikten i medhold av kulturminnelovens § 9 bør etter Sametingets syn oppfylles før konsesjonsvedtak. Sametinget ber om at det lages en samlet fremstilling av alle utredningene for prosjektene som er på meldings- og søknadsstadiet.

Sametinget har følgende kulturminnefaglige merknader til meldingene som er sendt på høring:

Aunkrona

Det er ikke kjente samiske kulturminner i dette området. På nord- og sørsiden av Langvatna går det trekkveier for rein, og samiske boplasser finnes ofte i slike områder. Sametinget mener derfor dette er en interessant strekning for videre undersøkelser.

Rørvassheia

Fra Skåndalen er det en kjent samisk boplass, som trolig ligger i grensesonen for planområdet. Det er også en rekke stedsnavn med prefikset "Finn" i og ved planområdet. Ved Skånavatnet og Olavatnet er det registrert boplasser og samlingsplasser for rein. Det er sannsynlig at det finnes uregistrerte kulturminner i området for det planlagte Rørvassheia vindkraftverk.

Innvordfjellet

Ingen kjente samiske kulturminner eller trekkveier for rein i området. Det er mindre sannsynlig at det finnes uregistrerte kulturminner i dette området sammenlignet med andre områder som er aktuelle for vindkraftverk.

Jektheia

I det feltet som er avsatt til alternativ atkomstvei finnes det registreringer på Finnburhaugen, og nordvest for Finnburhaugen og ved Damhaugen er det registrert to samiske boplasser utenfor planområdet. Man kjenner også til at området rundt Altvatnet, Altskardet, Rapheia og Jektheia har vært sentrale i reindriftssammenheng, blant annet til trekkveier.

Gravhaugen og Gravhaugmyra er et kulturminnefaglig interessant område, selv om det her ikke er oppført registreringer i noen kulturminnefaglig base. Samlet sett har dette vært et mye brukt område for ulik samisk aktivitet, og Jektheia vil ha høy prioritet for nærmere undersøkelser.

Jektheia og Øyenskavlen

Det er ikke kjente registreringer av samiske kulturminner, men fjellet Finnandreas ligger i planområdet. Området bør undersøkes ytterligere.

Breivikfjellet

Det er ikke kjente registreringer av samiske kulturminner, men det er sannsynlig at det finnes uregistrerte kulturminner innenfor området. På Altin er det dokumentert en samisk boplass, som muligens ligger i traseen for planlagte høyspentlinjer.

Storsnøheia

Det er ikke registrert samiske kulturminner i selve planområdet, men det er registrert tre boplasser ved Kongsmyrn og over kommunegrensen til Verran. Det er trekkveier for rein i området.

Beingårdsheia og Mefossheia

Det er ikke registrert samiske kulturminner innenfor planområdet.

Blåheia

I og vest for Killingdalen er det registrert steinkonstruksjoner tilhørende et leidegjerde for rein, og det er to kjente samiske boplasser rett utenfor planområdet. Det er også registrert en boplass ved Mølnlivatnet. Blåheia vil ha stor prioritet for videre undersøkelser.

Samordnet nettilknytning

Sametinget mener alternativ 3 ligger i det området som har størst potensial for å inneha samiske kulturminner som ikke er registrert. De opplyser at det ikke er gjort omfattende undersøkelser for noen av alternativene, og det vil dermed være aktuelt med undersøkelser i alle disse områdene.

Sametinget ber om at det utformes likelydende utredningsprogram for vindkraftverkprosjektene og den samordna nettilknytningen, og at følgende tas inn i utredningsprogrammene:

- *"Gjennomgang av tidligere relevante kulturminneregistreringer og undersøkelser*
- *Oversiktsbefaringer i felt innenfor og langs de meldte områdene for vindkraftverk og traséalternativer*
- *Vurdering av influensområdet i forhold til kulturminner og kulturmiljø*
- *Kulturhistorisk dokumentasjon – intervjuundersøkelse. Dette innbefatter innhenting av muntlig tradisjon, lokalhistorie og stedsnavn.*
- *Analyse av registreringsdata og beskrivelse av kulturhistorisk utvikling og sammenheng mellom landskap, miljø og kulturminner*
- *Både direkte og indirekte konsekvenser for registrerte samiske kulturminner vurderes*
- *Forslag til miljøovervåking og avbøtende tiltak*
- *En klar og oversiktelig sammenstilling over hvilke kulturminner som er registrert i områdene"*

Forsvarsbygg skriver i brev av 31.1.08 at prosjektene Breivikfjellet i Namdalseid og Namsos kommuner og Jektheia i Namdalseid kommune faller innunder kategori B i konsekvenshierarkiet. For å unngå konflikt med Forsvarets installasjoner må det her gjennomføres en detaljert vurdering av vindturbinenes plassering og høyde over havet i samarbeid med Forsvaret. Alle de øvrige prosjektene vurderes ikke å gi konsekvenser for Forsvarets installasjoner.

Statens landbruksforvaltning påpeker i brev av 5.3.08 at de ser det som positivt at det tas sikte på en mest mulig felles løsning for tilkobling til overføringsnettet for de nevnte tiltakene. De viser til at de ulike forslagene til utredningsprogram er stort sett tilfredsstillende med hensyn på landbruksinteresser, og at arealene for planlagt lokalisering av vindturbinene i dag hovedsakelig benyttes til utmarksbeite. Imidlertid kan atkomstveiene til vindmøllene legge beslag på produktive landbruksarealer, samt medføre uheldig arrondering på gjenværende landbruksarealer. De påpeker at konsekvensutredningen for både vindkraftverkene og nettilknytningen bør gi informasjon om størrelsen på arealene som blir berørt og andel dyrket mark av dette, og om boniteter og hogstklassefordeling. Også konsekvenser for landbruksdrift på omkringliggende bakenforliggende areal må beskrives og vurderes.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) skriver i uttalelse av 7.3.08 at det er nødvendig med en samlet vurdering av alle de meldte vindkraftanleggene. Det er videre nødvendig med ny og mer omfattende kartlegging av biologisk mangfold, og alternative områder for friluftsliv bør beskrives. Samlede virkninger av flere vindkraftanlegg på biologisk mangfold, friluftsliv og landskap bør utredes, sammen med en samordnet nettilknytning for vindkraftanleggene. Videre vindkraftutbygging på Fosen bør avventes til Sør-Trøndelag fylkeskommune har utarbeidet fylkesdelplan for vindkraft og Nord-Trøndelag fylkeskommune har fullført sitt arbeid med en energiplan som også vil innbefatte vindkraftverk. DN påpeker at de regionale planene for vindkraft vil bidra til å styrke grunnlaget for en hensiktsmessig planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg på Fosen. Konsekvensutredningen for den planlagte 420 kV kraftledningen bør etter DN's vurdering ikke godkjennes før det er utarbeidet tilleggsutredning om biologisk mangfold. Ytterligere merknader til denne søknaden og konsekvensutredningen vil bli referert i et eget notat.

DN mener vindkraftutbygging på Fosen bør stilles i bero i påvente av regionale planer for vindkraft, og viser til at både fylkeskommunen i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag nå arbeider med slike planer. De påpeker at det er helt nødvendig med en samlet vurdering av alle meldte vindkraftverk.

DN mener naturmiljøet og biologisk ikke er godt nok registrert og kartlagt for å kunne vurdere virkninger av tiltaket og dermed tilrå trasévalg. Dette gjelder spesielt leveområder for vilt, blant annet skogsfugl. DN mener arealer med skog av typen boreal regnskog og linjeføring inntil områdene med påfølgende kanteffekter bør vurderes nærmere. Temakart for naturmiljø bør ha separate koder for områder med verdifull vegetasjon og viktige leveområder for fugl. Alternativt kan det arbeides separate temakart for naturtyper og fauna, slik det gjøres i en del konsekvensutredninger.

DN påpeker at det er noen unøyaktigheter i presentasjonen av områdene hva gjelder friluftsliv. De mener kartet som viser verdivurderte friluftsområder (vedlegg 4 i fagrapporten) burde vist arealavgrensninger. Hovedrapporten burde dessuten ha gjengitt dette kartet, istedenfor å ta med det som kalles "temakart friluftsliv" (vedlegg 5 i fagrapporten). Kartet i hovedrapporten viser en del tilretteleggingstiltak, men de er løsrevet fra viktige friluftsarealer, og flere av kategoriene, eksempelvis rasteplasser, er uten interesse i friluftssammenheng.

DN påpeker at virkningene for to planlagte barskogreservater i Osen kommune er ikke tatt med i utredningen.

Breivikfjellet

DN påpeker at det er nødvendig med en nærmere redegjørelse av hvilke virkninger utbyggingen kan få for naturverdier og friluftslivet i det berørte området. DN viser til at det blant annet er lokalisert hekkeområder for kongeørn og hønsehauk i nærheten av utbyggingsområdet.

Storsnøheia

DN påpeker at det er nødvendig med en nærmere redegjørelse av hvilke virkninger utbyggingen kan få for naturverdier og friluftslivet i det berørte området. DN viser til at det blant annet er lokalisert hekkeområder for kongeørn og fjellvåk i nærheten av utbyggingsområdet.

Innvordfjellet

DN ber om at det gjøres grundige utredninger, som blant annet innbefatter feltundersøkelser, med hensyn til havørn og vandrefalk i området. Utredningsprogrammet bør si noe om oppfølgende undersøkelser på sårbare arter i området.

DN påpeker at utredningen bør omhandle friluftsliv som et eget fagfelt, og ikke blande dette sammen med reiseliv/turisme. Utredningen som omhandler friluftsliv bør omhandle virkninger av det planlagte vindkraftverket på Utvorda, som er et viktig område for utfart og friluftsliv, Utvorda festning, skjellsandstranden Kobringen og skjærgården utenfor med Villa fyr og Ellingen.

Jektheia

DN ber om at bortfall av inngrepsfrie områder ses i sammenheng med det tilgrensende området som er planlagt for Jektheia/Øyenskavlen, og med eventuelle andre nærliggende anlegg som vil påvirke de samme inngrepsfrie sonene.

DN påpeker at temaene reiseliv og ferdsel bør utredes hver for seg. De påpeker videre at det er lokalisert yngleområder for rødlisteartene hønsehauk, kongeørn og fjellvåk i området, og at en utbygging representerer et inngrep i deres naturlige leveområde.

DN ber om at det legges vekt på utbyggingens virkninger for Øyenskavlen naturreservatet og for det planlagt verneområdet Oksvollalen. Fylkesmannen viser til at utvidelse av dette eksisterende naturreservatet vil føre til at den nordlige delen av utbyggingsområdet berøres, i tillegg til den foreslåtte atkomsttraseen fra Altskardet. De ber også om at virkninger av vindkraftverket på det vernete Årgårdsvassdraget og for mindre lokaliteter av prioriterte naturtyper utredes.

Jektheia og Øyenskavlen

DN ber om at bortfall av inngrepsfrie områder ses i sammenheng med Jektheia, og andre nærliggende anlegg som vil påvirke de samme inngrepsfrie sonene.

DN poengterer at friluftsliv og ferdsel utredes som separate temaer. Når det gjelder friluftsliv bør det også utredes hvilke mulige alternativ som finnes for dagens brukere av området.

Når det gjelder biologisk mangfold ber DN spesielt om at det legges vekt på utbyggingens eventuelle virkninger for det tilgrensende naturreservatet(ene), det vernete Årgårdsvassdraget og mindre lokaliteter av prioriterte naturtyper.

DN opplyser om at det i området er påvist hekke- og/eller leveområder for rødlisteartene kongeørn og fjellvåk, og ber om at disse og andre rødlistearter/ansvarsarter får spesiell oppfølging i utredningen.

Beingårdsheia og Mefossheia

DN påpeker at det bør gjøres en kartlegging av naturtyper representert i Eidsbygdskalet, som tidligere ble vurdert vernet på grunn av innslag av boreal regnskog (kystgranskog). De viser til at det er planlagt veg gjennom skaret.

Det bør utredes hvilke alternativ dagens brukere av områdene har til tilsvarende friluftsliv. Friluftsliv bør også utredes som eget tema.

De ber om at hubro og andre rødlistearter/ansvarsarter får spesielt fokus i utredningen.

Rørvassheia og Aunkrona

Plan- og utredningsprosessen bør samkjøres for Rørvassheia og Aunkrona.

Virkningene av det planlagte tiltaket på kongeørn, fjellvåk, hubro og eventuelt andre rødlistearter/ansvarsarter må utredes nærmere.

Blåheia

DN påpeker at tiltaket vil medføre bortfall av hele eller deler av det inngrepsfrie området sone 2 på Blåheia. Verneområdene Granholtvatne og Seterelva ligger i influensområdet.

DN presiserer at friluftsliv er et eget fagfelt, som må behandles for seg.

Samordnet nettilknytning av vindkraftverkene

DN mener det er viktig å få utredet alternativt tilknytningspunkt på 420 kV kraftledningen beliggende mellom Namsos og Roan, slik dette er skissert i punkt 4.4 i meldingen om samordnet nettilknytning. DN viser til at den skisserte traseen mellom Brattli og Namsos samsvarer med alternativ 1 i søknaden om 420 kV kraftlinje mellom Namsos og Roan. Dette alternativet er frafalt i Statnetts søknad blant annet på grunn av virkninger for friluftsinnteresser. DN mener det er nødvendig å få utredet alternativer til fremføring av en 132 kV kraftledning på denne strekningen.

DN tilrår at biologisk mangfold på de aktuelle strekningene kartlegges gjennom feltregistreringer.

Under overskriften "Verneinteresser og annen arealbruk" bør det tas inn et punkt om å beskrive eksisterende og planlagte verneområder i nærheten av aktuelle traseer og virkninger av tiltaket.

3.4 Regionale og sentrale interesseorganisasjoner

Fosen reinbeitedistrikt Nord-Fosen gruppen v/Terje Haugen kommenterer i brev av 14.4.08 fagrapporten som er laget for sumvirkning for reindriften ut i fra et scenario om utbygging av 800 MW vindkraft. De er ikke enig i alle verdisettinger av vindkraftverkene da bl.a. nettilknytning ikke er vektlagt nok og konsekvensene av adkomstveier er undervurdert.

De er enig i at utreders scenario 2 er det som er til minst ulempe for deres drift da scenario 1 ansees som urealistisk. Det presiseres at dette ikke betyr at driftsgruppen er enig at det skal bygges ut 800 MW vindkraft og at det beste er at kun de to konsesjonsgitte vindkraftverkene blir realisert.

Alle de foreslåtte vindkraftverkene i scenario 2 i Nord-Fosens driftsområde, er vinterbeiter. I dag er sommerbeiter minimumsfaktoren i området, men med en utbygging som skissert, kan vinterbeiter bli minimumsfaktoren. Dette vil medføre at reintallet må reduseres, og at dagens 3 siidaandeler må reduseres til 2. Det savnes en vurdering av direkte og indirekte beitetaap.

Fosen reinbeitedistrikt Sør-Fosen gruppen v/Arvid Jåma viser i brev av 21.4.08 til tidligere gitte uttalelse fra Fosen reinbeitedistrikt 30.10.06 med krav om utredninger. Vindkraftutbygging på Fosen vil være i strid med folkerettens urbefolkningsvern gjennom FNs menneskerettighetskonvensjon av 1966 og ILO-konvensjonen av 1989. Det siteres diverse avsnitt fra Samerettsutvalgets NOU 2007:13 "Den nye sameretten". De to siidaene i Fosen reinbeitedistrikt må vurderes separat da det er virkningene for den enkelte siida som skal vurderes og ikke samene som folkegruppe.

Kommentarer til fagrapporten om reindrift:

- Fagrapporten er ikke tilstrekkelig som beslutningsgrunnlag fordi den ikke omfatter en samlet vurdering av alle slags inngrep fra 1900 og senere. Et mindre inngrep nå kan være det som gjør at urbefolkningens krav på vern, overskrides.
- Inndeling av reindriftsområdene i liten, middels og stor verdi og/eller konsekvens, er ikke holdbar. Områder klassifisert til å ha liten verdi i gjennomsnitt, kan ha stor betydning i enkelte år. Alle områdene brukes gjennom en naturlig årstidssyklus.
- Rapporten omtaler ikke problemer med overbeiting og sammenblanding av reinflokkene.
- Det er ikke vurdert sekundækspropriasjon av nye beiteområder som et avbøtende tiltak. Det vises slike vurderinger gjort på Andøya i forbindelse med Blåtind/Mauken skytefelt.

Sør-Fosen gruppen krever at det legges frem en vurdering av den totale inngrepssituasjonen for hver av de to siidaene siden 1900, og det må gjøres en vurdering av reindriftens omfang dersom disse inngrepene ikke hadde funnet sted. Det må gjøres en vurdering av muligheter for sekundækspropriasjon av beiteland. Analysene må gjennomføres av reindriftssakkyndige og ikke av konsultentselskaper. Uten denne dokumentasjonen, vil enhver saksbehandling inneholde saksbehandlingsfeil og gitte og fremtidige konsesjonsvedtak vil være ugyldige på grunn av dette og fordi den materielle grense satt av folkeretten, er overskredet.

Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag oversender i e-post av 30.3.08 kopi av uttalelse fra Årsmøtet hvor det understrekes at ingen vindkraft- og kraftledningssaker må avsluttes før en regional plan er utarbeidet. Naturinngrepene er så omfattende at vindkraftproduksjon ikke lenger er miljøvennlig

kraftproduksjon, og utbyggingen vil komme i konflikt med nasjonale målsetninger om å bevare biologisk mangfold og inngrepsfrie områder.

Nord-Trøndelag Bonde- og småbrukarlag legger i brev av 11.12.07 til grunn at de meldte anleggene ikke berører dyrket mark og større produktive skogområder eller svekker beitenæring, inkludert reindrift.

Nord-Trøndelag Bondelag opplyser i brev av 31.1.08 at de går i mot alle meldingene som er sendt på høring. De påpeker at de har sendt høringsbrevet og konsesjonssøknaden på høring til lokallagene i Namsos, Overhalla, Flatanger og Namdalseid kommuner. Høringsuttalelsen til Namdalseid Bondelag som var vedlagt høringsuttalelsen sammenfattes nedenfor.

Nord-Trøndelag Bondelag mener det er nødvendig å utarbeide en samlet plan for vindkraftutbygging i fylket for å sikre en balansert vindkraftsatsing i Nord-Trøndelag. Nord-Trøndelag Bondelag mener også videre utredning av vindkraft i Nord-Trøndelag må avvendes til en varslet klima- og energiplan er på plass.

Nord-Trøndelag Bondelag påpeker at det må kartlegges hvilke bruksinteresser som finnes i det aktuelle områdene for utbygging av vindkraftverk og kraftledninger, og at spesielt temaene reindrift, beitebruk, landbruksrelatert næring/utmarksbasert reiseliv utredes grundig. De påpeker at det må være kontakt med grunneierorganisasjonene gjennom hele utredningsprosessen.

Namdalseid Bondelag skriver i brev av 30.1.2008 at de planlagte prosjektene berører naturområder av stor verdi for reindrift, utmarksbeiting, skogbruk og friluftsliv. Bondelaget avviser samtlige vindkraftprosjekter i Namdalseid, pga. et for høyt konfliktnivå for reindriftsnæring, utmarksbeite og friluftsliv.

Naturvernforbundet i Nord- og Sør-Trøndelag går i brev av 8.2.08 sterkt imot bygging av en ny 420 kV ledning fra Namsos til Roan. Ledningen er en produksjonsledning som skal finansieres av vindkraftaktørene og er dermed avhengig av et visst utbyggingsomfang. Naturvernforbundet mener dette er en bordet-fanger-situasjon hvor det minimum må bygges ut 400 MW vindkraft i tillegg til diverse kraftledninger og hvor det sannsynligvis vil bli bygget ut mer når det legges til rette for det.

Til sammen vil utbyggingen redusere INON på Fosen vesentlig selv om 420 kV ledningen i seg selv, i stor grad unngår INON. Vindkraftverkene vil redusere INON på Fosen med ca. 625 km². I tillegg kommer alle ledningene. Dette vil tilsvare større arealer enn de nylig opprettede nasjonalparkene Lierne og Skarvan-Roltdalen.

Den samordnede nettilknytningen er positiv for å begrense skadene av utbyggingen, men kan samtidig føre til et press på større utbygging av vindkraft.

All konsesjonsbehandling av vindkraft på Fosen, må legges på is inntil det foreligger en regional plan for Trøndelagsfylkene og Møre og Romsdal. Det vises til forslag lagt frem av Sør-Trøndelag fylkeskommune nå, og vurderingene her støttes av naturvernforbundet. Naturvernforbundet viser til at utbygde og konsesjonsgitte vindkraftverk i de tre fylkene, til sammen vil produsere ca 1,5 TWh hvis alt bygges. Det er halvparten av det nasjonale målet. Staten må sikre utbygging av de konsesjonsgitte anleggene som ikke krever en ny 420 kV ledning over Fosen, gjennom ekstraordinære tilskudd.

Vern Fosenhalvøya v/Jon Forfod uttaler seg til utbyggingsplanene på Fosen i brev av 1.2.08. Vern Fosen-halvøya er en organisasjon som arbeider for å bevare uberørte naturområder for å sikre et naturbasert næringsliv, et aktivt friluftsliv og økt bosetting. Utbyggingsplanene truer disse målsetningene. Vern Fosen-halvøya går imot utbygging av 420 kV Namsos-Roan på grunn av: *"usystematisk og villedende saksgang, utbyggingshastighet og for dårlige utredninger."*

Det kreves at all konsesjonsbehandling stanses inntil det foreligger en samlet plan for vindkraftutbygging på Fosen. Kraftledningen Namsos-Roan og en eventuell videreføring skaper etter deres mening et stort utbyggingspress for vindkraft på Fosen.

Utbyggingshastigheten er overraskende med tanke på at foreliggende planer kanskje baseres på avleggs teknologi om 5-10 år. Vindkraft bør heller bygges til havs. Planene innebærer sannsynligvis det største naturinngrepet i norsk natur noen gang og Fosen ofres på storsamfunnets alter.

Vern Fosenhalvøya er ikke fornøyd med de krav NVE har satt til utredninger og heller ikke med de utredningene som er gjort i konsekvensutredningen for 420 kV Namsos-Roan. Kraftledningen planlegges gjennom områder som er viktige for friluftsliv som fiske, jakt og turgåing. Dette er aktiviteter som kan gi fremtidige arbeidsplasser. Ledningen passerer viktige utfartssteder som Vassdølin og Øyingen i Osen kommune med tilrettelagte løyper sommer og vinter. Frem til kulturminnet ved Olvatnet er det merket tursti. Konsekvenser for det biologiske mangfoldet er mangelfullt utredet og det påpekes at urørt kystnatur er sjeldent og verdifullt. Konsekvenser for reiselivsnæringen bagatelliseres, og områder som i dag er fredet fra menneskelig aktivitet er plutselig tilgjengelig for vindkraftutbyggere.

Stopp vindkraftindustriens rasering av Fosenhalvøya v/ Sigmund og Mads Jørgen Astorsen har i brev av 1.2.08 oversendt 1500 underskrifter som har signert på følgende opprop:

- *"Bevaring av naturområdene på Fosenhalvøya for fortsatt mulighet for aktivt, fritt og engasjerende friluftsliv i uberørt natur.*
- *Stans av videre naturødeleggelser gjennom vindkraftindustri i konsesjonssøkte og meldte prosjekt på Fosenhalvøya.*
- *Nei til utbygging av 420 kV hovedkraftgate fra Roan til Namsos gjennom verdifull natur og høyt elskede friluftsområder i kommunene Roan, Osen og Namdalseid.*
- *Et ja til videre forskning på utnyttelse av miljøvennlige energiresurser, i samspill med naturen."*

Videre sies det at: *"Oppropet tar for seg konsesjonssøkt hovedkraftgate fra Roan til Namsos. Hovedkraftgata, som også planlegges videreført fra Roan og sørover Fosen, over Trondheimsfjorden og videre til Møre, vil åpne for et enormt press på naturområdene på Fosenhalvøya, med negative konsekvenser for dyreliv, lokalt næringsliv, befolkning og kommuner på Fosenhalvøya. Ledig nettkapasitet er en forløsende faktor for igangsetting av flere av vindkraftprosjektene på Fosenhalvøya. Vi frykter at deler av Fosenhalvøya blir et eneste stort vindkraftindustriområde."*

Det vises til nettstedet www.vernfosen.org.

Trondhjems Turistforening skriver i uttalelse av 4.3.08 at en omfattende utbygging av vindkraftanlegg vil være en stor trussel for opplevelsesverdiene langs kysten. De påpeker at DNT sentralt mener det bør lages en nasjonal plan for vindkraftutbygging, og at flora, fauna og friluftsliv bør tillegges langt større vekt i planleggingen. Trondhjems Turistforening påpeker at alle meldingene omfatter friluftsområder, noe som må tas hensyn til i den videre prosessen. De viser til at både Fosen Turlag og Aunbua Friluftslag er bekymret over at viktige friluftsområder bygges ned.

De ønsker at det tas hensyn til ønsket om at det utarbeides samlede planer for vindkraftutbygging slik at totalvirkningene av tiltakene kan vurderes. De påpeker at det bør brukes nok tid og ressurser til konsekvensutredninger, slik at alle berørte parter får anledning til å komme med sine innspill. De påpeker videre at hensynet til landskap, natur- og kulturverdier, friluftsliv og reiseliv må vurderes, i tillegg til klimateffekten.

NHO Reiseliv skriver i uttalelse av 1.2.08 at de vurderer virkningene av alle meldingene til å være så store at reiselivsbedrifter vil forsvinne. De viser til at det i området er naturbasert reiseliv som er viktig. Det må stilles krav om følgende:

- Virkningene for reiselivet for hvert enkelt anlegg, og for anleggene sett i sammenheng, må utredes.
- Virkningene for reiselivsbedriftene lokalt, regionalt og nasjonalt må utredes.
- Det må gjøres en samfunnsøkonomisk beregning av de meldte anleggenes innvirkning på bedrifter og sysselsetting i området, og virkninger av tiltakene for reiselivet som næring.
- Det må utredes hvilke virkninger anleggene alene eller i sum med andre anlegg har for reiselivsstrategien etablert av Regjeringen.

Natur og Ungdom (NU) er i brev av 15.5.08 positive til den omsøkte 420 kV kraftledningen fra Namsos til Roan fordi den utløser nye vindkraftprosjekter på Fosen. NU krever utbygging av 15 TWh vindkraft innen 2015 i Norge for å redusere klimagassutslipp, og de påpeker at dette sammen med målsettingen om å ivareta biologisk mangfold, må være styrende.

Alle de meldte vindkraftverkene er ikke realistiske ut fra nettkapasitet og NU forutsetter at kun de beste prosjektene får konsesjon. Følgende er etter NUs syn viktige hensyn:

- Noen større utbygginger foretrekkes fremfor mange små. Det påpekes at tematiske konfliktvurderinger kan gi et feilaktig bilde da store prosjekter har større sannsynlighet for dårlig karakter enn små.
- Visuell påvirkning bør ikke være avgjørende for å si nei til et prosjekt da dette i motsetning til for eksempel utryddelse av arter, er et reversibelt inngrep. Klimahensyn må gå foran landskaphensyn både når det gjelder synlighet fra friluftsområder, kulturminner og reiselivsområder.
- Ødeleggelse av matjord er et irreversibelt inngrep som bør unngås.
- Det bør settes vilkår om etterundersøkelser i forhold til fugl og rein.

NU krever at følgende utredes:

- Sumvirkninger av alle meldte vindkraft og kraftledningsprosjekter for fuglebestandene, biologisk mangfold, INON, viktige naturtyper, vernede og verneverdige området, truede og sårbare arter, reindrift og landbruk.
- Bruk av sjø- og jordkabel.
- Oversikt over samtlige forekomster av boreal regnskog og vurdering av mulige konsekvenser.
- Der det ikke foreligger dokumentasjon, må det gjennomføres feltbefaring og vurderes om det er behov for mer omfattende kartlegging.

Forum for natur og friluftsliv i Nord-Trøndelag skriver i uttalelse av 21.1.08 at virkningene av den omsøkte 420 kV kraftledningen på strekningen Namsos – Roan er så omfattende at de går imot en gjennomføring av prosjektet. De viser til at kraftledningen vil ha negative virkninger for reindriftsnæringen på Fosen, og at den vil utgjøre en kollisjonsfare for arter som hubro, kongeørn, storlom og hønsfugl. Kraftledningen vil også virke negativt inn på boreal regnskog som i Europa kun finnes i kystnære områder i Midt-Norge, og som er truet av ulike utbyggingstiltak. De påpeker også at de planlagte/eksisterende vindkraftprosjektene Ytre Vikna, Bessakerfjellet og Hundhammerfjellet er innenfor regionens tålegrense, og at disse prosjektene også kan driftes ved dagens eksisterende nett.

De krever at arbeidet med en regional plan for vindkraft for hele Midt-Norge igangsettes, for å bedre kunne vurdere de helhetlige konsekvensene med de ulike prosjektene.

Følgende må utredes:

- Virkninger for friluftsliv, jakt og fiske
- Virkninger for fugl, og spesielt virkningene anleggene har på trekk-, raste- og furasjeringsforhold for trekkende arter og rødlistearter (hubro, kongeørn, havørn, vandrefalk, jaktfalk).
- Boreal regnskog, og spesielt de rødlistede lavartene som finnes der.
- INON områder og konsekvenser ved tap av disse i forhold til nasjonale målsetninger.

3.5 Tekniske instanser

Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk (NTE) skriver i uttalelse av 31.1.08 at de er positive til planene om vindkraftutbygging i Namdalen og på Fosen. De påpeker at det kun er meldingen om samordnet nettilknytning som direkte berører NTEs interesser, og at de skisserte alternativene virker fornuftige og realistiske. De påpeker videre at det er viktig at alternative systemløsninger utredes med tanke på leveringssikkerhet og spenningskvalitet.

3.6 Grunneiere, privatpersoner og lokale organisasjoner

Sigmund Astorsen går i brev av 1.2.08 sterkt imot vindkraftutbygging på Fosen. Astorsen er fra Osen (bosatt i Bardufoss) og bruker aktivt naturen på Fosen til ferie og fritid. Han beskriver en lang rekke turmål og har beskrevet noen av de viktigste i detalj i forhold til bruk og tilrettelegging i forhold til friluftsliv. Dette gjelder bl.a. Sandvatna, Skåna, Olvatnet, Vassdølin, Elgsjøen og Meongan. Alle disse områdene vil spesielt bli berørt av ny 420 kV Namsos-Roan og det planlagte vindkraftverket Rørrvassheia/Aunkrona med ny 132 kV kraftledning mot Roan.

Astorsen fremhever en rekke argumenter for hvorfor det ikke må bygges ut vindkraft og kraftledninger på Fosen:

- *"Samfunnsøkonomiske hensyn*
- *Politiske mål om bevaring av uberørte naturområder for kommende generasjoner*
- *Norges forpliktelser gjennom ILO-konvensjonen for bevaring av urbefolkning og samiske interesser*
- *Uttalelser om stor vektlegging på lokale interesser ved behandling av konsesjonssøkte prosjekt*
- *Kystkommunenes potensial innen naturbasert næringsliv og reiseliv*
- *Kystområdene er uttalt å være Norges siste villmark*
- *Hovedtrekkruta for fugl går gjennom områdene på Fosen*
- *Kommunenes bruk av uberørt natur i markedsføring av kommunen for tilflytting til kommunen*
- *Innbyggernes bruk av områdene gjennom et aktivt friluftsliv i uberørte naturområder*
- *Nasjonale og internasjonale evalueringer av status og trender i norske økosystemer avdekker store utfordringer for naturforvaltningen. I Regjeringens miljøvernpolitikk og "Rikets miljøtilstand",*

St.meld. 21 (2004-2005), heter det at "Et representativt utvalg av norsk natur skal vernes for kommende generasjoner". Områdene langs kysten har fallt utenfor verneplanene. Vi er nå i ferd med å miste det siste vi har av uberørte kystlandskap langs Norges kyst. Slike områder har vi på Fosen, men kan nå forsvinne i en massiv utbygging av vindkraftindustri.

- *Kystkulturen og det maritime miljø i Norge har en meget høy status*
- *Fosenhalvøya som fristed og rekreasjonsted for større befolkningsgrupper rundt Trondheim, Namsos og Steinkjer*
- *Ny teknologi innen fornybar energi"*

Han mener en storstilt subsidiert utbygging av uberørte naturområder til vindkraftindustriområder på Fosenhalvøya for eksport av strøm til europeisk kraftmarked, vil kun gi fordeler til utbygger og vindkraftselskaper. Et annet moment som trekkes frem er at vindkraftprosjektene har en forventet levetid på 20-25 år, men at ødeleggelsene av områdene vil være for all tid. Han mener den sårbare naturen på Fosenhalvøya ikke lar seg tilbakeføres til sitt opprinnelige etter inngrepene og at ødeleggelsene og konsekvensene lokalt blir for store til å forsvare en utbygging.

Astorsen krever følgende utredninger:

- *"Konsekvenser for fugler som trekker gjennom området. "Kystriksvegen" for trekkende fugl går gjennom området.*
- *Kartlegging og konsekvenser for nåværende bestander for fuglearter som ørn, havørn og hubro ved etablering av vindkraft i området. Områdets potensial for framtidige økninger i bestanden for sjeldne fuglearter må også vurderes.*
- *Konsekvenser for viltbestanden og jakt på vilt som følge av kraftgater og vindkraftindustriområder*
- *En bedre kartlegging av friluftsliv på Fosenhalvøya. Friluftsliv på Fosen utøves i uberørte naturområder, og er ikke preget av merkede løyper og masseturisme. Ved kartlegging av verdien av et friluftsområdet så legges bruken av området til grunn gjennom antall folk som benytter seg av området. Her må det tas hensyn til at det bor forholdsvis lite folk på Fosenhalvøya, noe som igjen betyr at antall folk som benytter seg av naturen blir lavere her enn ved områder nært større befolkningsområder. Områdene på Fosen har stor verdi nettopp på grunn av lite ferdsel. Dette gir selv mindre uberørte områder et ekte villmarkspreget.*
- *Verdien av friluftsliv i områdene på Fosenhalvøya blant lokalbefolkning og tilreisende*
- *Verdien av områdene for befolkningen, næringsliv, spesielt for turistnæring og skoler og leirskoler.*
- *Verdien av uberørt natur som merkesvare for regionen. Kommuner og bedrifter bruker tilhørighet til uberørt natur i sin markedsføring av regionen og ved utlysing av ny stillinger.*
- *Vil en utbygging av naturområdene bidra til økt fraflytting fra kystkommunene?*
- *Det er gjort mange funn av fornminner og spor av folk fra eldre tider på Fosenhalvøya. Mye er ikke kartlagt, f. eks samenes tilhørighet i regionen fra før 1700-tallet. Nye funn av gamle fangstanlegg for rein viser at området kan knyttes til samisk tilhørighet enn før 1700.*
- *Økt belastning på beiteområder for rein som konsekvens av mindre beiteareal for reinsdriftsnæringa, samt konflikter mellom reinsdriftsnæringa, jordbruk og friluftsliv må utredes. Når områdene blir mindre, så vil flere brukere med forskjellige interesser samle seg om de samme*

områdene, noe som igjen kan forringe verdien av de gjenværende områdene som ikke berøres av vindkraftplaner.

- *I konsesjonssøknaden for Hovedkraftgata så kommer ikke bruken av Meongan og områdene rundt fram som et av de viktigste friluftsområdene på Fosen, hvilket det er. Området blir vurdert med stor negativ konsekvens av etablering av kraftgate, med begrunnelse i hyttefelt rundt Vassdølin og Levatnet. Området på Meongan har andre fasiliteter som også bør komme fra. Her finnes skihytta med brøytet parkeringsplass og skiløyper om vinteren, oppkjørte skiløyper til trimpost ved Langvatnet, merket turløype til Olvatnet, Skåna, Essen og Østvatnet. Fjellstyrets utleiehytter og utleiebåter i Olvatnet, Vassdølin, Sandvatna, Skåna og Elgsjøen. Tilrettelagt bål plass ved Sandvatna. Kulturminnesløype og kulturminne ved Olvatnet ved en av de planlagte mastene, Sandvatna sin betydning historisk med seterdrift. Sumvirkninger av ny kraftgate med allerede etablert kraftgate gjennom Osens mest brukte friluftsområde.*
- *Tap av meget viktige uberørte kystnære naturområder.*”

Fjellogfiske.no v/Roger Tørriseng går i brev av 31.1.08 imot all videre utbygging av vindkraft på Fosen. Det vises til lang natur- og kulturgeografisk historie i området. Den store utfordringen er klimaproblematikken og behov for ren energi. Andre teknologier kan løse dette med færre miljøkonsekvenser enn vindkraft og særlig hvis produksjon skjer nærmere forbruk.

Viktige forhold ved Fosen er at det kanskje Europas beste vindressurser på land og til havs, er Europas sørligste store kystvillmark, trekkfuglenes E6, alle kommunene markedsfører seg med natur og naturoplevelser og allerede preget av vindkraftverk.

Alle de meldte prosjektene, inkludert tidligere meldte vindkraftverk, har mangelfulle konsekvensutredninger – mangelfull kartlegging av viltlevende arter, generelle undersøkelser som ikke tar hensyn til sesongvariasjoner og sumvirkninger, effekt for lom, heilo, rype og hubro er usikker med mer. Oppsplitting av leveområder er den største trusselen mot biologisk mangfold hvis man ikke tar med klimatrusselen.

Det vises til Grunnlovens § 110b som setter krav til miljøet og bevaring for fremtidige generasjoner. Han påpeker at 90 % av villmarka er allerede forsvunnet i Norge og mener resten må bevares. Han stiller spørsmål om hvordan det kan forventes at folk på Fosen skal respektere lover som for eksempel 100-meters belte fra sjøen når vindkraftutbygging vil overskygge alle andre inngrep.

Furudal beitelag er en sammenslutning av 4 seter- og beiteområder i Furudalen statsallmenning og de vil bli berørt av det planlagte Storsnøheia vindkraftverk. I brev av 21.1.08 sier beitelaget at de bruker området til beite for storfe.

De ønsker at det blir utredet hvilken betydning et eventuelt vindkraftverk vil kunne få beitebruken i området. De påpeker også at myndighetene har satt fokus på å få noen til å starte opp gammeldags seterdrift på gamle setrer. Beitelaget sier det finnes 4 slike setrer innenfor deres område og de ønsker derfor at det blir utredet hvordan et vindkraftverk vil kunne påvirke en slik eventuell drift. De stiller spørsmål om området vil være like attraktivt for turister etter en eventuell utbygging.

Frode Morken uttaler seg i brev av 29.1.08 om Rørvassheia vindkraftverk og den tilhørende 132 kV kraftledningen i det samme området. Morken er sønn av en grunneier innenfor planområdet og påpeker at grunneier motvillig er blitt berørt av den planlagte utbyggingen.

Morken beskriver sin og sin families bruk av området og sier at dette er et eldorado for utøvelse av friluftsliv, jakt og fiske.

Videre sier Morken at rypebestanden innenfor planområdet er betraktelig redusert de siste årene og at det de siste 2 årene er innført jaktforbud. Videre sier Morken at det tidligere er registrert hekkende fjellvåk i planområdet. Det er også registrert mulig hekkende kongeørn i planområdet og i oktober 2007 ble hubro registrert. Han ber om at forekomsten av denne arten blir utredet nærmere. Morken sier også at det er observert hekking av tårnfalk i planområdet.

Morken påpeker at området er definert som inngrepsfri natur og at det ligger 3-5 km unna tyngre tekniske inngrep. Han mener slike områder er sjeldne i Flatanger kommune og at det derfor ikke bør bygges ut vindkraft.

Videre påpeker Morken at det ligger en fritidsbolig/gamme ved Småvatna som tiltakshaver ikke har tatt hensyn til. Denne ble oppført i 1999 og er ifølge Morken ikke inntegnet på kart. Grunneieren stiller seg meget kritisk til at det planlegges et vindkraftverk når en fritidsbolig befinner seg midt inne i det prosjekterte området.

Morken påpeker også at det finnes samiske kulturminner innenfor planområdet til vindkraftverket, både boplasser og fangstanlegg, og ber om at det blir gjennomført en arkeologisk undersøkelse i planområdet.

Grunneier er også sterkt kritisk til den planlagte 132 kV kraftledningen gjennom området. Alternativ 3 kommer innenfor planområdet til Rørvassheia vindkraftverk og legger etter Morkens mening beslag på ytterligere verdifulle naturområder. Ifølge Morken ser det ut som om kraftledningen er planlagt over fritidsboligen. Dette må tiltakshaver ta hensyn til.

Ann-Karin Viken m.fl. (7 underskrifter) går i brev av 30.1.08 imot utbygging av ny 420 kV ledning, ny transformatorstasjon i Roan og Blåheia vindkraftverk. De mener det er fornuftig å bevare områdene urørt fremfor å bygge de ut. Områdene brukes aktivt til friluftslivsaktiviteter hele året av grunneiere og hytteeiere. I området arrangeres bl.a. skirenn (Friarennet), 1. mai trim, seterdag og Storskarsmarsjen. Reindriften bidrar til mangfold i fjellet og næringen må ha grunnlag for videre drift. I området Haugtjørna/Gammelsetra er det sjeldne arter i kystgranskogen som førte til midlertidig vern i 1996. Roan kommune har bidratt til fellesskapet gjennom Bessaker vindkraftverk. Vedlagt følger brev fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag (1996) om innføring av meldeplikt på hogst i enkelte områder i flere kommuner på Fosen av hensyn til verdifulle skogområder og beskrivelse av områder som kan bli berørt av foreslått utbygging. Gjelder spesielt Haugtjørna-området.

Johan Østerås protesterer i e-post 31.1.08 på nedbygging av urørt natur og friluftsområder som er viktige for folk i bygdene og i større og større grad, også for folk generelt i regionen. Østerås mener at all konsesjonsbehandling må stanses inntil det foreligger en regional plan slik at det ikke gjøres irreversible inngrep når havbasert teknologi bare ligger 5-10 år frem i tid og kraftkrisen i Midt-Norge kanskje ikke eksisterer. Omfanget av dokumentasjon for alle prosjektene blir uoverkommelig og vanskelig å sette seg inn, og derfor må sentrale føringer vektlegges i den videre prosessen.

Det må tas hensyn til folks turområder da den inngrepsfrie naturen er viktig for folkehelse, trivsel og oppvekstvilkår. Inngrepsfri natur er også viktig for dyrarter og ørn, storlom, smålom og hubro nevnes som eksempler på sårbare arter.

Det vises til at Fylkeskommunen går inn for en konsentrasjon av vindkraftprosjekter i Åfjord og Roan. Dette vil være uheldig for bygdene i området, og det bør heller satses på småskalaprosjekter som ikke krever utbygging av overføringsnettet.

Prinsippet om at forurensere betaler, må gjelde. Det må gjøres samfunnsøkonomiske analyser som inkluderer natur- og ressursøkonomiske perspektiv som for eksempel hva et ødelagt turområde er kostet m.m.

De samiske interessene må vektlegges og Østerås mener det er umoralsk å betale samene ut fra sine områder og i strid med ILO-konvensjonen.

Inger Lise Eian frarår som grunneier i e-post 31.1.08 at det gis konsesjon til 420 kV Namsos-Roan og den videre utbygging av vindkraft på Fosen. Vindkraftutbygging vil medføre en altfor høy pris å betale for fremtidige generasjoner i form av omfattende og permanente veianlegg i urørte fjellområder. Verdens klimaproblemer med løses med andre virkemidler enn vindkraft på Fosen og det må satses mer på sparing og redusert forbruk.

Kristin Altin uttaler seg i brev av 21.2.08 om Breivikfjellet vindkraftverk. Altin ber om konsekvenser for landbruksbasert næring utredes, særlig i forhold til bruk av eksisterende og fremtidig dyrkamark som beslaglegges av planlagt vei. Dessuten må konsekvenser for bolyst utredes både når det gjelder belastninger i anleggsperioden og hvordan folks forventninger og fremtidsplaner endres ved vindkraftutbygging.

Namdalseid og Osen fjellstyrene har i brev oversendt 13.2.08 en felles uttalelse til følgende meldinger: Storsnøheia, Jektheia/Øyenskvallen, Jektheia og Rørvassheia vindkraftverk, samt melding om samordnet nett for disse vindkraftprosjektene.

Fjellstyrene er i utgangspunktet imot vindkraftutbygging i statsallmenning, men vil ikke ta endelig stilling til prosjektene før det foreligger konsekvensutredninger med forslag til avbøtende tiltak. Vindkraftprosjektene vil medføre store økonomiske og naturmessige tap av statsallmenning og tap av INON-områder for jakt, fiske og friluftsliv, beiteområder for rein, sau og storfe og jaktbare arter som hjort, elg og rådyr, områder for hytteutbygging, foreslåtte skogvernområder, kulturvernområder og fremtidig inntektsgrunnlag for fjellstyrene.

Forum for Flatanger er i brev av 30.1.08 skeptiske til de foreslåtte vindkraftverkene og kraftledningene som berører Flatanger kommune. Skepsisen begrunnes med følgende argumenter: Ren energi kan skaffes på andre måter og utbyggingen kan redusere det voksende naturbaserte reiselivet og gir få permanente arbeidsplasser. Det er spesielt unge folk som har reagert negativt på utbyggingsplanene, og det bekymrer i forhold til videre bosetting. Utbyggingen reduserer INON-områder og verdien av friluftsområder. Utbyggingen vil være i konflikt med kommunens profilering som naturkommune med et rikt dyreliv. Det finnes kulturminner i de foreslåtte planområdene og de indre områdene er viktige beiteområder for rein.

Generelle krav til utredninger:

- Anleggene må visualiseres med utgangspunkt i 3 MW turbiner.
- Det må lages støykart som hensyntar områder i vindskygge og friluftslivsområder. Gjennomsnittlig og maksimalt støynivå skal beregnes. Betydningen av atmosfæriske forhold må vurderes. Antall boliger/fritidshus skal oppgis.
- Reduksjon av INON-områder må beregnes.
- Kartlegging av kulturminner skal gjøres av fagfolk.
- Betydning av kraftledninger og vindkraftverk i randsoner til naturområder med kystbarskog, må vurderes.

- Ved vurdering av arealbruk må det hensyntas at grunneiere allerede har fått båndlagt deler av skogen på grunn av vern.
- I forhold til reindrift må det vurderes om manglende fjellbeite kan føre til at reinen trekker ned i bygdene.
- Konsekvenser for friluftsområdet må vurderes.
- Konsekvenser for eksisterende og planlagt turistvirksomhet i kommunen må vurderes.
- Antall permanente, lokale arbeidsplasser må oppgis.
- Alle fagrapporter må så langt det er mulig offentliggjøres.

Innvordfjellet vindkraftverk:

Vindkraftverket vil berøre boliger på Sitter og Utvorda. Anlegget må visualiseres fra skole/grendehuset på Utvorda mot sørøst, fra Havn mot sør-sørøst, fra Trollvatnet (Frisendalsfjellet) mot øst og fra Sitter.

Beingårdsheia/Mefossheia

Dette er det høyeste fjellet i Flatanger, vinterbeite og trekkvei for rein og det er potensiale for kulturminner i området. Vindkraftverket må visualiseres fra Beingårdsvatnet mot Stormyra og Eidbyggskaret, Smålia og Oksvatnet.

Rørvassheia/Aunkrona

Dette er det største INON-området i Flatanger og et viktig område for reindriften med beite, trekkvei og kalvingsområde. Det er kulturminner i området. Anlegget vil berøre boliger i Opplandsgrenda og Aunet samt fritidsbebyggelse. Vinkraftverket må visualiseres fra Opplandsgrenda ved gårdsvei til Bakkan, Opplandsgrenda ved Lia gård, Krokvatnet, Aunet, hytte ved Setertjønna og hytte ved Andreastjønna. Kjentmann oppgitt.

Jektheia/Øyenskavlen

Området ligger utenfor Flatanger kommune med vil sees fra Oksvatnet som er et utfartsområde i Flatanger. Vindkraftverket må visualiseres fra Oksvatnet.

Samordnet nettilknytning

Linja fra Sørmarksfjellet til Rørvassheia/Aunkrona går langs Skjellåa (smålaks- og ørretelv), forbi naturreservatet Skjellådalen og rett forbi/over fem fritidsboliger. Fire grunneiere har mistet skog til vernede områder og får ytterligere areal fratatt med ny ledning. Mellom Skjellåa og tunnelen er det aktuelt med utleiehytter. Skadevirkninger på landskap, naturopplevelse, fiske, fritidsboliger, tap av skoginntekter og fugl (hønschauk og hubro nær planlagt ledning) må utredes. Kjentmenn oppgitt. Kraftledningen må visualiseres fra Jøssundfjorden ved Kløyvvika, Skjellåa mellom brua og Kløyvvika, Jøssund og hytte ved Andreastjønna.

Statland-Aunet Utmarkslag skriver i brev av 21.1.08 at et medlem berøres av Innvordfjellet vindkraftverk, mens flere berøres av foreslåtte ledningstraseer gjennom et lite berørt LNF-område. Erstatningskrav i forhold til økt fugletap, eksisterende og fremtidig hytteutbygging og turistnæringen, vil bli vurdert.

Utmarkslaget foreslår alternative ledningstraseer fra Innvordfjellet:

- til Lauvsnes og deretter parallellføring med eksisterende ledning eller
- til Finnsneset og deretter parallellføring med eksisterende ledning til Breivika-Hoddøya-Namsos eller til Sjøåsen.

Anleggsveien til Innvordfjellet bør være åpen for alminnelig ferdsel slik at personer med bevegelseshemming kan komme seg på fjellet.

Nordmeland Grunneierlag sier i brev av 17.1.08 at de er positive til at nettilknytning av de ulike vindkraftverkene er samordnet. Alternativ 3 fra Sørmarksfjellet vurderes som den beste for grunneierlaget da man unngår å berøre regulert hyttefelt som ligger mellom alternativ 1 og 2.

Hytteiere i Skrottvatnet v/Paul Osen, Marius Osen og Johan Osen protesterer i brev av 10.1.08 mot Rørvassheia vindkraftverk og meldingen om samordnet nett for vindkraftverk på Nord-Fosen. De har hytte i Sør Skrottvatnet og en av de planlagte linjetraseene vil gå rett ved hytta og gjøre hytta verdiløs. Det påpekes at ledningen vil påvirke villmarkspregede områder da det er mer enn 5 km fra nærmeste bilvei, og at opplysningene i meldingen derfor ikke er korrekte. Området er et paradis for friluftsfolk og brukes til turgåing, fiske og jakt av familie fra store deler av landet. Utbygging vil medføre visuell forurensning og forringe opplevelsverdien.

Hallstein Andersen ber i e-post av 22.1.08 om at settes utredningskrav om at kreosotimpregnerte master ikke settes i områder med avrenning mot drikkevannskilder.

Børre Aasbø sender i e-post 24.1.08 en rekke bilder som viser natur og aktiviteter i fjellområde der Jektheia og Øyenskvallen vindkraftverk planlegges. Han mener bildene dokumenterer aktiv bruk av området, at området er et viktig friluftsområde og at et vindkraftverk vil ødelegge naturopplevelsene i området. Det sendes også med et bilde av veibygging på Bessakerfjellet og påpekes at dette inngrepet ikke er reversibelt.

Grethe Hopstad skriver i brev av 14.1.08 at hun er grunneier i området som er planlagt for Blåheia vindkraftverk, og at hun er imot videre utbygging av vindkraftverk i Roan kommune. Hun mener området er unikt, spesielt med tanke på rekreasjon og friluftsliv, og at en utbygging av Blåheia vindkraftverk og den planlagte kraftledningen Namsos - Roan vil gjøre at områdene ikke lenger kan benyttes til rekreasjon.

Osen og Roan Bonde- og småbrukarlag v/Oddvar Dahl skriver i brev av 15.1.08 at de vil fraråde en utbygging av Blåheia og Rørvassheia, siden dette er områder som har nådd tålegrensen for tekniske inngrep i naturområder. Osen og Roan Bonde- og småbrukarlag anbefaler en moderat utbygging begrenset til Bessakerfjellet i Roan, Harbakfjellet og Kvenndalsfjellet i Åfjord.

Bjørn Nordaune påpeker i e-post av 31.1.08 at det ikke bør gis konsesjon verken til den omsøkte kraftledningen eller de meldte vindkraftprosjektene. Han viser til at kystlandskapet på Fosen er enestående, og at tålegrensen for utbygging er nådd i området. Han påpeker at flere vindkraftverk i området har fått konsesjon allerede, og at det må høstes erfaringer hva gjelder drift av disse før det etableres nye vindkraftverk. Han mener også det må forskes mer på eventuelle virkninger av vindkraftverk på berørt befolkning, næringsliv, turisme, reindrift og naturmiljø (trekkfugl, havørn, hubro).

Geir Myren (berørt grunneier Innvordfjellet med nettilknytning) skriver i brev av 25.1.08 at Innvordfjellet vindkraftverk i liten grad berører hans eiendom, men at den planlagte ledningen vil gå gjennom den mest urørte delen av utmarka som benyttes i turistsammenheng i samarbeid med Din Tur bl.a. til utleie av elgjakt og drift av Aktive feriehus. Gårdens hovedinntekt er i dag knyttet til melkeproduksjon, men med nedadgående lønnsomhet i dette, har turisme blitt en viktig attåttnæring.

Myren foreslår en alternativ trasé parallelt med eksisterende NTE-ledning fra Langstranda til Statland eller mest ønskelig at det legges sjøkabel fra Langstranda til Namsos.

Grunneierne på Melhus, Stein, Åsegg og Sørjer i Osen kommune protesterer i brev av 19.11.07 mot planene om Blåheia vindkraftprosjekt. Planene vil ødelegge området som brukes aktivt til friluftsliv, jakt, fiske og beite. Grunneierne dekker ca 90 % av det arealet som det er planlagt vindpark på i Osen kommune.

Utvorda og Sitter grendelag påpeker i brev av 30.1.2008 at det er knyttet størst usikkerhet til virkningene av Innvordfjellet vindkraftverk i forhold til internveiene, friluftsliv, ferdsel og turisme. De ønsker at følgende punkter utredes:

- Mulige virkninger ved forurensning av drikkevannskilden Innvordvatnet
- Naturbasert turisme
- Skyggekast bør utredes grundigere i forhold til bebyggelse

De påpeker at de valgte traseene for nettilknytning virker dårlig utredet, og at det bør legges vekt på å finne løsninger som tar mer hensyn til uberørte naturområder og eksisterende nett.

Naturvernforbundet i Rissa uttaler seg i brev av 30.1.08 til alle vindkraft- og kraftledningsprosjekter sendt på høring. Lokallaget fremmer en rekke generelle synspunkter og problemstillinger som de ønsker en nærmere vurdering av. Lokallaget ønsker en rekke utredninger under temaene landskap og arealbruk, påvirkning av arter, kulturpåvirkninger, avfall og forurensning, visuelle virkninger, støy, skyggekast, refleksblink, vibrasjoner, bruk av utmarksressurser, samfunnsvirkninger, systemtekniske forhold og kostnader.

De mener blant annet at følgende må utredes nærmere:

- Det må gjøres visualiseringer av en nøytral instans fra representative fotostandpunkter, som ulike steder ved Trondheimsfjorden, kulturmiljøer, atkomstveier, veiskjæringer/fyllinger, innseilingsleder og friluftsområder. Visualiseringene bør gjøres opp til 30 km fra det planlagte tiltaket (influensområdet).
- Det må gjøres en vurdering av visuelle virkninger for landskapet. Den historiske utviklingen av befolkningens bruk av områdene fram til i dag må beskrives.
- Direkte eller indirekte virkning på vernede eller verneverdige/spesielt sårbare naturområder må utredes. Det må også utredes hvor stor andel inngrepsfrie områder, store sammenhengende naturområder og regionalt viktige grøntkorridorer reduseres/fjernes.
- Virkninger for friluftsliv og friluftsopplevelse gjennom direkte bruk av arealer og indirekte påvirkning ved støy og visuelle virkninger må utredes. Det må gjøres en sammenligning av dagens bruk og fremtidig potensiell bruk.
- Direkte eller indirekte påvirkning av truede, rødlistede, sårbare eller hensynskrevende plante- og dyrearter må utredes. Påvirkning på viktige leveområder og trekkveier for vilt og rein må vurderes, i tillegg til påvirkning på viktige jakt - og fiskeinteresser.
- Direkte eller indirekte påvirkning på kjente og ukjente kulturminner eller kulturmiljøer må utredes.
- Det må utarbeides støysonkart av en nøytral instans, og virkninger av infralyd/lavfrekvent lyd må utredes. Det må også vurderes hvordan skyggekast og refleksblink påvirker bebyggelse, friluftsliv, fugle- og dyreliv.

- Virkninger for reiseliv og turisme må utredes.
- Det må gjøres en vurdering av alternative områder i kantsonene mellom bebyggelse og utmark for å minimere virkningene av en utbygging av vindkraftverk.
- Det må kreves en samlet vurdering av virkningene av alle de meldte og søkte tiltakene (linjenett, vindkraftverk) i området for å få et realistisk bilde av inngrepene.

Ifølge Naturvernforbundet må det ikke ferdigbehandles flere vindkraftsaker før det er utarbeidet en helhetlig nasjonal/regional plan for vindkraftutbygging. Videre viser naturvernforbundet til lover, planer, retningslinjer, konvensjoner, erklæringer og prinsipper som etter deres mening vil komme i konflikt med de planlagte tiltakene. Naturvernforbundet i Rissa har også en rekke kommentarer til de planlagte kraftlednings- og vindkraftprosjektene. Av disse år det frem av lokallaget går i mot utbygging av vindkraftverk og kraftledninger blant annet på grunn av inngrep i uberørte områder, negative virkninger for friluftsliv, fauna- og flora, automatisk fredete kulturminner og kulturmiljø.

3.7 Forelegging av utredningsprogram for Miljøverndepartementet

Miljøverndepartementet (MD) konstaterer i brev av 6.10.08 at det ikke vil være aktuelt å realisere på langt nær alle vindkraftprosjektene som er under planlegging i Norge og heller ikke i den aktuelle regionen. MD mener derfor det er positivt at NVE legger opp til å gi tydelige signaler om hvilke prosjekter som prioriteres i den videre konsesjonsbehandlingen.

Videre sier MD at de ønsker å ta initiativ til et samarbeid mellom energi- og miljømyndighetene for å komme frem til en metode/fremgangsmåte for vurdering av sumvirkninger av vindkraftverk. Tiltakshavere for prioriterte prosjekter forventes også å delta i et slikt arbeid. For øvrig har MD ingen merknader til de forelagte prosjektene.

3.8 Tematiske konfliktvurderinger

3.8.1 Generelt om tematiske konfliktvurderinger

Tematiske konfliktvurderinger ble behandlet i Stortingsmelding nr. 11 (2004-2005) Sametingets virksomhet i 2003. Gjennom konfliktvurderingene skal det systematiseres og kategoriseres informasjon om mulige konflikter mellom planlagte vindkraftverk og de ulike sektorinteressene, og derigjennom legge til rette for avklaring av disse gjennom konsesjonsbehandlingen. Målsetningen skal være å bidra til å finne vindkraftprosjekter som i størst mulig grad kan forenes med de ulike sektorinteressene.

Følgende temaer inngår i konfliktvurderingene:

Miljø og kulturminner - konfliktvurderingen foretas av Direktoratet for Naturforvaltning og Riksantikvaren

Reindrift - konfliktvurderingen foretas av Reindriftsforvaltningen

Forsvaret - konfliktvurderingen foretas av Forsvarsbygg

NVE har fått ansvaret for å koordinere og sikre gjennomføringen av tematiske konfliktvurderinger av meldte og konsesjonssøkte vindkraftverk. En rekke andre temaer som ikke inngår i konfliktvurderingene, som for eksempel infrastruktur, vindressurser og økonomi, vil selvfølgelig også inngå som sentrale temaer i konsesjonsbehandlingen.

Prosjektene kategoriseres etter følgende generelle karakterskala:

Kategori A: Ingen konflikt

Kategori B: Mindre konflikt

Kategori C: Middels konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel mindre justeringer av parken som flytting/fjerning av et mindre antall vindturbiner. Eventuelt et område med stor verdi men stor usikkerhet om konfliktgrad, men hvor sektormyndighet tror konfliktgraden vil være stor ("føre var").

Kategori D: Stor konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel omfattende justeringer av parken som flytting/fjerning av et større antall vindturbiner.

Kategori E: Svært stor konflikt. Avbøtende tiltak vil ikke kunne redusere konflikt.

3.8.2 Tematisk konfliktvurdering av planlagte vindkraftverk på Fosen og i Namdalen

Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren har i brev 26.3.08 gjennomført konfliktvurderinger av de planlagte vindkraftprosjektene. Under teamet miljø og kulturminner er det for de enkelte underkategoriene naturmiljø, kulturmiljø og kulturminner og landskap gitt følgende foreløpige konfliktvurdering for de enkelte prosjektene:

Prosjekt	Sum	Naturmiljø	Kulturmiljø	Landskap
Beingårdsheia/Mefossheia	C	C-D	C	C
Rørvassheia/Aunkrona	C	C	C	C
Jektheia og Øyenskavlen	D-E	E-D	C	D
Jektheia	D	D-E	C-D	D-C
Innvordsfjellet	D-E	D	B	D-E
Breivikfjellet	C	C-D	C	C
Storsnøheia	C	C	C	C
Blåheia	D	D	C-D	C

Beingårdsheia/Mefossheia

Relativt åpent og urørt fjellområde, med tidligere foreslått vernet kystgranskog. Tap av INON sone 1 og 2. Potensial for konflikt med rødlistede fuglearter. Viktig skiutfartsområde for kystbefolkningen hever konfliktgraden.

Unngå uheldige inngrep i forbindelse med veikryssing av Eidsbygds karet, der det trolig er boreal regnskog.

Jektheia/Øyenskavlen

Anlegget grenser til et naturreservat og leveområder for flere rødlistearter og kan komme i konflikt

med spredte lokaliteter av spesielle naturtyper og det verna Årgårdsvassdraget. Inngrepsfrie naturområder vil gå tapt og et svært viktig friluftsområde vil bli sterkt berørt. Øyenskvavlen betydning som landskapselement og landemerke kan også medføre konflikt. Anlegget kan komme i indirekte konflikt med dragseidet over Namdalseid. Det er også et potensial for samiske kulturminner og steinalderboplasser.

Gjennomtenkt plassering av turbinene kan redusere konflikten med dragseidet over Namdalseid. Anleggsområdet bør justeres for å om mulig avbøte den visuelle påvirkningen av Øyenskvavlen.

Jektheia

Anlegget grenser til leveområder for flere rødlistearter og spredte lokaliteter av spesielle naturtyper. Det er også meldt oppstart av en verneplan som vil medføre en utvidelse av verneområdet Øyenskvavlen naturreservat og inn i det samme området som det planlagte vindkraftanlegget. Inngrepsfrie naturområder vil gå tapt og et viktig friluftsområde vil bli berørt. Området er å betrakte som et samisk kulturlandskap og tiltak kan komme i direkte og indirekte konflikt med samiske kulturminner. Anlegget kan også komme i indirekte konflikt med dragseidet over Namdalseid.

Anlegget og veiatkomst bør justeres slik at det ikke berører den foreslåtte utvidelsen av verneområdet. Plassering av turbinene slik at den indirekte konflikten med samiske kulturminner reduseres.

Innvordfjellet

Sårbart landskap ute ved kysten, med store friluftslivsinteresser i skjærgården rundt og i tilknytning til områdene rundt Utvorda festning. Det er kjent kulturminner ved Utvorda, men ikke fra selve anleggsområdet. Potensial for store konflikter med havørn, og evt hubro. Kystnært INON vil gå tapt.

Storsnøheia

Relativt åpent og urørt fjellområde. Hele planområdet ligger innenfor INON-sone 2. Potensial for konflikt med rødlistearter. Det er et potensial for samiske kulturminner. Anlegget kan komme i indirekte konflikt med dragseidet over Namdalseid.

Blåheia

Relativt åpent og urørt fjellområde. INON-område. Potensial for stor konflikt med rødlistearter. Området er å betrakte som et samisk kulturlandskap og tiltak kan komme i direkte og indirekte konflikt med samiske kulturminner. Tiltaket kan også komme i indirekte konflikt med et viktig kulturmiljø på Sørjer.

Bevisst plassering av turbinene kan redusere konflikten både med samiske kulturminner og kulturmiljøet på Sørjer.

Breivikfjellet

Anlegget grenser til leveområder for flere rødlistearter rovfugler og spredte lokaliteter av spesielle naturtyper. Størsteparten av et kystnært INONområde vil gå tapt. Berører jaktterreng og tilgrensende turområder. Området er å betrakte som et samisk kulturlandskap og tiltak kan komme i direkte og indirekte konflikt med samiske kulturminner og med dragseidet over Namdalseid.

Rørvassheia/Aunkrona

Relativt åpent og urørt område. INON-sone 1 og 2. Potensial ofr stor konflikt med rødlistearter. Området er å betrakte som et samisk kulturlandskap og tiltak kan komme i direkte og indirekte konflikt med samiske kulturminner.

Plassering av turbinene slik at den indirekte konflikten reduseres.

Forsvarsbygg fremmer sine resultater i brev av 31.1.08.

Prosjekt	Klassifisering
Breivikfjellet	B
Storsnøheia	A
Innvordfjellet	A
Jektheia	B
Jektheia og Øyenskavlen	B
Beingårdsheia/Mefossheia	A
Rørvassheia	A
Aunkrona	A
Blåheia	A

Prosjektene på Breivikfjellet i Namdalseid og Namsos kommuner og Jektheia i Namdalseid kommune faller inn under **kategori B** i konsekvenshierarkiet. For å unngå konflikt med Forsvarets installasjoner må det her gjennomføres en detaljert vurdering av møllenes plassering og høyde over havet i samarbeid med Forsvaret.

4 NVEs kommentarer til foreslåtte utredningsprogram

En konsekvensutredning skal i nødvendig utstrekning omfatte de punkter som er listet opp i vedlegg II i forskrift om konsekvensutredninger av 1.4.2005. På bakgrunn av forskriften, innholdet i meldingene, innkomne høringsuttalelser og egne vurderinger skal NVE meddele utredningsprogram for hvert av de meldte tiltakene. I utredningsprogrammene skal NVE spesifisere og avgrense utredningskravene for direkte og indirekte konsekvenser for miljø, naturressurser og samfunn til de forhold som etter NVEs vurdering er vesentlige og beslutningsrelevante. Utredningsprogrammene omfatter også alle "bianlegg" som for eksempel internt kabelnett i vindkraftverket, veier, kaier med mer.

Utredningsprogrammene er oversendt tiltakshaverne i egne brev.

NVE har tatt utgangspunkt i forslag til utredningsprogram som tiltakshaverne la frem i sine meldinger. I tillegg er vedlegg II i forskrift om konsekvensutredninger, høringsinnspill, egne vurderinger og erfaringer lagt til grunn. Under følger NVEs kommentarer til hvorfor tiltakshavers forslag til utredningsprogram er supplert og presisert med nye utredningskrav på de enkelte temaene. Det gis også kommentarer til hvorfor eventuelle krav fra høringsinstanser ikke er tatt med i utredningsprogrammet.

Utredningsprogrammene er tematisk oppdelt, og omtaler både problemstillinger som skal belyses og fremgangsmåte. Etter NVEs vurdering vil en konsekvensutredning som gjennomføres etter fastsatte

utredningsprogram gi et godt grunnlag for å kunne vurdere om de meldte vindkraftverkene og kraftledningene bør etableres eller ikke.

For å få til en hensiktsmessig vurdering av innholdet i utredningsprogrammene, har vi valgt å vurdere temaene i følgende avsnitt:

- Regionale vurderinger
- Utredningskrav for 132 kV samordnet nettløsning for planlagte vindkraftverk på Nord-Fosen
- Utredningskrav som gjelder for Breivikfjellet, Storsnøheia, Innvordfjellet, Jektheia, Jektheia og Øyenskvallen, Beingårdsheia/Mefossheia, Rørvassheia/Aunkrona og Blåheia vindkraftverk

NVE vil som sagt over utforme spesifikke utredningsprogram for de enkelte prosjektene.

Utredningskravene vil bli utformet likt der det er naturlig slik at sammenligningsgrunnlaget blir best mulig. Hvis tiltakshavere velger å trekke prosjekter senere i prosessen, må det heller ikke gjøres utredninger for disse prosjektene.

4.1 Regionale vurderinger

4.1.1 Sumvirkninger

En rekke høringsinstanser har påpekt behovet for å vurdere sumvirkningene av alle de planlagte prosjektene. Dette gjelder blant annet Direktoratet for naturforvaltning, fylkesmennene og fylkeskommunene i Nord- og Sør-Trøndelag, flere kommuner, flere interesseorganisasjoner og enkeltpersoner.

I utkast til Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg er sumvirkninger definert på følgende måte:

"Sumvirkninger kan vurderes som de samlede konsekvenser av flere vindkraftanlegg innenfor et geografisk avgrenset område, eller de systematiske virkninger vindkraftanlegg har på et temaområde som for eksempel en art eller en naturtype innen et større geografisk område."

I forskrift om konsekvensutredninger av 1.4.05 står det i vedlegg II pkt e):

"Når flere utbyggingstiltak i et område samlet kan få vesentlige virkninger skal tiltakets kumulative karakter i forhold til andre gjennomførte og planlagte tiltak i tiltakets influensområde vurderes."

I medhold av forskriften, kan derfor NVE pålegge aktørene å vurdere sumvirkninger av flere prosjekter som er under planlegging innenfor et område. En forutsetning må være at slike fellesutredninger gjør NVE bedre i stand til å treffe konsesjonsavgjørelser. Spørsmålet er om en kan supplere utredningene for de enkelte prosjekt slik at en blir bedre i stand til å avgjøre hvor mange prosjekter som bør få konsesjon etter energiloven og hvilke prosjekter som samlet gir mest energiproduksjon og minst negative konsekvenser. Når NVE har valgt å samordne behandlingen av flere vindkraftprosjekter og koordinere med nødvendige kraftledningsprosjekter i en region, er formålet å legge til rette for å se disse i sammenheng og vurdere konsekvensene for regionen under ett.

NVE har valgt å avgrense regioner basert på nettmessige forhold. Det vil si at prosjekter som skal tilknyttes samme nett eller samme tilknytningspunkt i nettet, sees i sammenheng og i forhold til ledig kapasitet i nettet. Den aktuelle regionen er definert ut fra hvilke prosjekter som planlegger å mate produksjonen mot Statnetts omsøkte 420 kV kraftledning fra Namsos til Roan og/eller Statnetts meldte 420 kV kraftledning fra Roan til Trollheim. Regionen slik NVE definerer den for den pågående

behandlingsprosessen, er Fosen (inkludert Verran kommune) og Midtre Namdalen (Namdalseid, Namsos, Overhalla og Flatanger kommuner) og kommunene Orkdal, Snillfjord og Hemne på sørsiden av Trondheimsfjorden.

Statnett SF foreløpige vurderinger viser at det er mulig å mate inn produksjon fra opp til 800 MW installert effekt vindkraft på Fosen ved utbygging av en ny 420 kV kraftledning fra Namsos til Roan. Dette forutsetter at kraftledningen fra Klæbu til Järpströmmen oppgraderes til 420 kV (under bygging) samt at en ny 420 kV kraftledning fra Ørskog i Møre og Romsdal til Fardal i Sogn og Fjordane realiseres. Med den meldte nettforsterkningen på 420 kV mellom Roan og Trollheim, vil innmatningskapasiteten kunne øke til ca 1500 MW.

Totalt har NVE 4700 MW vindkraft til behandling som er utløst av den planlagte ledningen mellom Namsos og Trollheim. Av disse er 3200 MW vindkraft planlagt på Fosen/Midtre Namdalen, mens 1500 MW vindkraft er planlagt i kommunene Snillfjord, Hemne og Orkdal. Også planlagt vindkraft nord for Namsos opp til Rana, vil være med å konkurrere om den planlagte nettkapasiteten. Det er ikke mulig å realisere alle planene om vindkraftverk i regionen.

Hvis det ut fra nettbegrensninger kun er aktuelt å gi konsesjon til en mindre del av de omsøkte og meldte prosjektene, vil eventuelle fellesutredninger av virkninger av å bygge *alle* prosjektene gi et feilaktig inntrykk av det reelle problemområdet. Samlet betydning av vindkraftutbygging innenfor et gitt tema avhenger ikke bare av antall prosjekter totalt i regionen, men av hvilke og hvor enkeltprosjekter etableres.

Metodikk for å finne sumvirkninger av flere prosjekter innenfor et enkelt tema er i dag så godt som fraværende og må eventuelt utvikles. Dette ønsker NVE at denne prosessen kan bidra til. I juli 2007 fastsatte NVE utredningsprogram for en rekke vind- og kraftledningsprosjekter på Fosen. Vi viser til notatet Bakgrunn for utredningsprogram av 2.7.07 for begrunnelse av hvorfor det ikke er satt krav til å utarbeide sumvirkninger for de ulike prosjektene for andre tema enn reindrift. Videre prosess med konsekvensutredning og høringsinnspill til disse prosjektene, har ikke medført ny kunnskap om hensiktsmessig utførelse av sumvirkninger av alle prosjektene i regionen.

NVE mener at det er fornuftig å gå gradvis til verks for eventuelt å supplere konsekvensutredningene for det enkelte prosjekt. Målet er å fatte gode beslutninger om hvilke prosjekter som skal tillates bygd. I stor grad vil dette kunne gjøres på bakgrunn av utredninger for enkeltprosjekter. Ved at utredningsprogrammene i hovedsak er standardisert vil det være mulig å sammenfatte virkninger av ulike kombinasjoner av prosjekter. Slike sammenfatninger kan gjøres av sektormyndigheter, av konsesjonsmyndighetene eller som tilleggsutredninger pålagt utbyggerne. Behovet for dette vil bli kontinuerlig vurdert gjennom konsesjonsprosessen. NVE viser også til brev fra Miljøverndepartementet av 6.10.08 hvor det står at "Departementet ønsker derfor å ta et initiativ til et samarbeid mellom energi- og miljømyndighetene for å komme frem til en metode/fremgangsmåte for vurdering av sumvirkninger av vindkraftanlegg." NVE vil informere om og involvere vindkraftaktørene i dette arbeidet etter hvert.

For temaet reindrift har NVE tidligere krevd at det skal utarbeides en rapport om sumvirkninger. Det vil bli satt krav om at denne oppdateres og suppleres når nye prosjekter skal konsekvensutredes eller der det foretas planendringer.

Reindrift

NVE fastsatte i juli 2007 krav til fellesutredninger av reindrift i forbindelse med fastsettelse av utredningsprogram for 420 kV kraftledning Namsos-Roan, 132 kV samordnet nettilnytning av Harbakfjellet, Kvenndalsfjellet, Haraheia vindkraftverk, Fosen offshore vindkraftverk, Benkheia

vindkraftverk og Storheia vindkraftverk. I ettertid ble det fremmet flere nye meldinger om vindkraftverk på Fosen der aktørene la til grunn at de nye prosjektene skulle inngå i en samlet vurdering av reindriften i området.

Rapporten "Konsekvenser av vindkraft- og kraftledningsprosjekter på Fosen" ble i mars 2008 ferdigstilt av konsultentselskapene ASK Rådgivning og SWECO Norge med bidrag fra flere personer tilknyttet reindriftsnæringen. NVE finner det hensiktsmessig at dette arbeidet videreføres og at rapporten oppdateres på bakgrunn av de nye prosjektene som nå er fremmet. Alle prosjektene som nå meddeles utredningsprogram, med unntak av Beingårdsheia/Mefossheia (Ulvig Kiær AS), er allerede omtalt i fagrapporten for rein. NVE vil imidlertid be om at rapporten oppdateres der det ikke allerede er gjort en full konsekvensutredning for det enkelte prosjektet eller der det har skjedd justeringer/endringer i planene.

NVE legger fortsatt til grunn at utgangspunktet for en slik regional vurdering skal være en verdivurdering av Fosen reinbeitedistrikt. Herunder må reindriftsnæringens bruk av berørte områder beskrives, sammen med direkte beitetap som følge av tiltakene og hvordan tiltakene i anleggs- og driftsfasen kan påvirke reindriftens bruk av området gjennom for eksempel barrierevirkning, skremmel/støy og økt ferdsel. I beskrivelsene må det gå fram om det er særverdiområder, som for eksempel flyttleier og kalvingsområder, som er berørt.

En vurdering av verdiene i området skal angi hvilke områder som har størst og minst konfliktpotensial i forhold til reindrift. Herunder bør det vurderes hvordan fordelingen av prosjekter geografisk vil påvirke reindriften (enten samlet utbygging i ett område eller spredt utbygging på flere områder).

Vurdering av sumvirkninger skal fortsatt gjøres ut fra et scenario om etablering av inntil 800 MW vindkraft på Fosen/Midtre Namdalen. En del av vurderingen må være å se på hvordan sumvirkningene forandrer seg avhengig av hvor mye vindkraft som etableres i regionen. Det skal gå fram hvilke prosjekter som i sum har minst konfliktpotensial ved et scenario om utbygging av inntil 800 MW vindkraft. Som tidligere nevnt har Statnett fremmet melding om videreføringen av 420 kV kraftledningen fra Roan til Trollheim, noe som kan øke nettkapasiteten til ca 1500 MW. NVE vil imidlertid foreløpig holde fast på et scenario med 800 MW vindkraft på Fosen da en rekke av de meldte og omsøkte prosjektene som konkurrerer om fremtidig ledig nettkapasitet, ligger utenfor Fosen reinbeitedistrikt. NVE vil vurdere behov for ytterligere scenarioer ved eventuelle tilleggsutredninger.

Hvilke aktører og prosjekter skal inkluderes i den oppdaterte fellesutredningen om reindrift?

Kravet om utredninger av sumvirkninger for reindriften, stilles til alle aktørene på Fosen som nå mottar et utredningsprogram fra NVE selv om flere allerede har utført full konsekvensutredning og er med i fagrapporten for reindrift fra mars 2008. Grunnen til dette er at det er de meldte prosjektene som er lagt til grunn, og NVE er kjent med at flere av aktørene har justert de planlagte vindkraftverkene og kraftledningstraséene i ettertid. Planjusteringer kan ha betydning for hvordan virkningene for reindrifta vurderes. NVE forutsetter at videre arbeid med konsekvensutredningene fanger opp justerte planer. Ingen av prosjektene under behandling vil bli avsluttet før en fellesutredning for konsekvenser for reindriften foreligger.

Utredningskravet knyttet til virkninger for reindriften, er likt for alle vindkraft- og kraftledningsprosjekter som meddeles utredningsprogram fra NVE på Fosen. NVE oppfordrer aktuelle tiltakshaverne til å samarbeide om å få gjennomført de påkrevde utredningene. Vi forutsetter også at Reindriftsforvaltningen og de berørte reinbeitedistriktene involveres i dette arbeidet.

NVE har som kjent mottatt og sendt på høring en rekke nye meldinger om vindkraftverk på Fosen. Dette er prosjektene Mefjellet vindkraftverk, Staurheia vindkraftverk, Steinheia vindkraftverk og Sandvassheia/Follaheia vindkraftverk i Verran og Åfjord kommune. Det er også fremmet en melding om videreføring av den omsøkte 420 kV kraftledningen fra Namsos til Roan videre til Trollheim. I tillegg er det fremmet en melding om en 132 kV samordnet nettilknytning av vindkraftverkene i Verran og Åfjord kommuner. NVE oppfordrer til at disse prosjektene blir tatt med i de oppdaterte vurderingene som nå skal gjøres for temaet reindrift og at de aktuelle vindkraftaktørene tar initiativ til dette. NVE vil utarbeide utredningsprogram for disse prosjektene høsten 2008 og et tilsvarende krav til å oppdatere fagrapporten om reindrift, vil bli stilt i disse utredningsprogrammene.

4.1.2 Forholdet til fylkesdelplan for vindkraft

Sør-Trøndelag fylkeskommune ber om at utredningene beskriver forholdet til fylkesdelplan for vindkraft i Sør-Trøndelag.

NVE viser i denne sammenhengen til vår uttalelse til fylkesdelplanen av 16.4.08. I uttalelsen sier NVE:

"NVE ser positivt på at fylkeskommunen med utgangspunkt i en slik plan kan strukturere og gi mer helhetlige vurderinger ved høring av konkrete saker i medhold av energiloven. I en slik sammenheng kan planen, med prioritering av utbyggingsområder, være et konstruktivt innspill til den regionale samordningen som NVE gjennomfører i området.

NVE viser imidlertid i denne sammenheng til de fastsatte retningslinjene for planlegging og lokalisering av vindkraftverk. Her fremgår det at en slik fylkesdelplan skal inngå i grunnlaget for NVEs konsesjonsbehandling. Videre sies det at konsesjonssystemet er et sentralt virkemiddel for å oppnå energipolitiske mål. Det påpekes at konsesjonsmyndigheten også må vektlegge andre forhold enn de hensyn som i regionale planer er vektlagt ut fra regionale vurderinger og mål. Gjennom konsesjonsbehandlingen vil man få et bedre grunnlag til å vurdere enkeltprosjekter, da virkninger for blant annet lokalsamfunn og miljø i vid forstand vil være langt bedre belyst enn hva som er grunnlaget for de vurderinger og prioriteringer som gjøres i fylkesdelplanen. Dette kan innebære at NVE, som konsesjonsmyndighet, kan avslå prosjekter som ligger innenfor områder som i fylkesdelplanen har foreslått prioritert til vindkraftutbygging, og gi konsesjon til prosjekter som ligger utenfor slike områder. I NVEs vurderinger vektlegges blant annet gode vindressurser og nærhet til nett og veg. Disse temaene veies blant annet mot miljøkonsekvenser, herunder virkninger for reindriften.

NVE ser derfor på planen som et nyttig innspill til de prioriteringer og den behandling som NVE vil gjennomføre i forbindelse med koordinering av nett- og produksjonsanlegg i regionen."

NVE vil på bakgrunn av dette ikke kreve at forholdet til fylkesdelplanen for vindkraft i Sør-Trøndelag blir tatt med som krav i utredningsprogrammene.

Når fylkesdelplanen for vindkraft foreligger, vil imidlertid denne inngå som et viktig innspill til NVEs konsesjonsbehandling.

4.1.3 Sammenstilling av alternativer og virkninger for det enkelte prosjekt

NVE forutsetter at de enkelte delutredninger for de enkelte prosjektene ses i sammenheng der disse bygger på hverandre/henger sammen. Dette gjelder for eksempel landskap/kulturminner/kulturmiljø/friluftsliv/reiseliv og verneområder/flora/fauna.

4.2 Utredningskrav for 132 kV samordnet nettløsning for planlagte vindkraftverk på Nord-Fosen

NVE har tatt utgangspunkt i det forslaget til utredningsprogram som tiltakshaver la frem i meldingen. I tillegg er høringsinnspill, egne vurderinger og erfaring fra fastsettelse av andre utredningsprogram lagt til grunn. Forslaget til utredningsprogram er supplert og presisert med blant annet følgende utredningskrav:

4.2.1 Supplering og presisering av tiltakshavers forslag til utredningsprogram

Utredningskrav som er foreslått av tiltakshaverne omtales ikke med mindre det er behov for presisering eller utfylling av disse.

Forsyningssikkerhet

Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk (NTE) påpeker at det er viktig at alternative systemløsninger utredes med tanke på leveringssikkerhet og spenningskvalitet. NVE er enig at dette er viktige aspekter og vil inkludere krav om dette under punktet Systemløsning.

Kabel

Namsos og Flatanger kommuner, Natur og Ungdom og Geir Myren mener at jord- og/eller sjøkabel må utredes som et alternativ til luftledninger. NVE ber tiltakshaverne om kort å redegjøre generelt for kostnader ved bruk av jordkabel i stedet for luftledning. Tiltakshaverne må beskrive både kostnadmessige, tekniske og miljømessige aspekter ved bruk av jordkabel kontra luftledning.

Transformerings, sanering og traseendringer

Det er satt frem ønsker om at tiltakshaverne ser på traséjusteringer og nye traseer i noen områder. NVE er enig at det er hensiktsmessig at disse vurderes og vil ta med dette som krav i utredningsprogrammet.

Overhalla, Namsos og Namdalseid kommuner er alle opptatt av å se på alternative løsninger for å tilknytte vindkraftverkene til den planlagte 420 kV-ledningen. De ber om at det vurderes en ny transformatorstasjon i Namdalseid og at det eventuelt vurderes nye traseer for 132 kV og 420 kV hvor disse kan parallellføres mellom Namdalseid og Namsos/Overhalla.

Også Nord-Trøndelag Fylkeskommune og Direktoratet for naturforvaltning ber om at det vurderes et transformeringspunkt til på strekningen mellom Namsos og Roan transformatorstasjoner.

Det er Statnett som har omsøkt den planlagte 420 kV ledningen Namsos-Roan. Det er ikke omsøkt transformeringspunkter mellom Namsos og Roan transformatorstasjoner. I brev av 22.5.08 ba NVE Statnett gjøre ytterligere vurderinger for behovet/konsekvensene av et nytt transformeringspunkt i Namdalseid. Statnett fikk følgende krav:

"Det skal gjøres en vurdering av en mulig transformatorstasjon i Namdalseid for transformering mellom 420 kV og 132 kV. Problemstillinger som bl.a. skal belyses er:

- Hvor mye vindkraft må tilknyttes en eventuelt ny transformatorstasjon for at det etter Statnetts vurdering kan forsvare investeringskostnadene?*
- Hva betyr en transformatorstasjon i Namdalseid for fremtidig nettstruktur og saneringsmuligheter?*
- Tekniske forhold, kostnader og miljøaspekter.*

NVE forutsetter at Statnett tar kontakt med NTE i utredningsarbeidet."

I samme brev ble det også satt følgende krav i forhold til samordning av eventuell ny 420 kV og 132 kV ledninger:

"Det skal gjøres en vurdering av mulig parallellføring av omsøkt 420 kV kraftledning på strekningen Namdalseid-Namsos/Overhalla og eventuell ny 132 kV kraftledning i forbindelse med potensiell vindkraftutbygging i Namdalseid og Flatanger kommune."

NVE forutsetter at tiltakshaverne som har meldt traseer for 132 kV tilknytningsledninger for vindkraftverk i området, samarbeider med Statnett om å besvare disse problemstillingene. NVE vil i utredningsprogrammet inkludere krav om å vurdere aktuelle traseer forutsatt en ny 420/132 kV transformatorstasjon i Namdalseid og synliggjøre kostnadsforskjeller og virkninger for miljø og samfunn ved en slik teknisk løsning. NVE vil også ta med et tilsvarende utredningskrav som gitt Statnett når det gjelder eventuell parallellføring av nye 132 og 420 kV ledninger på strekningen Namdalseid-Namsos/Overhalla.

Nord-Trøndelag Fylkeskommune påpeker at det er viktig å få frem eventuelle muligheter for sanering av eksisterende nett. NVE er enig i dette, og vil inkludere dette i utredningsprogrammet.

Det har kommet inn flere merknader knyttet til meldte traseer for 132 kV ledning fra Innvordfjellet enten via Namdalseid til Overhalla eller over fjorden direkte til Namsos/Overhalla. Flatanger kommune ber om at det vurderes en nettilknytning av Innvordfjellet vindkraftverk via Lauvsnes for å kunne sanere eksisterende 66 kV ledning. Dette er i tråd med innspill fra Statlandet-Aunet utmarkslag. Utmarkslaget ber også om at det vurderes en trasé til Finnsneset og deretter parallellføring med eksisterende ledning til Breivika-Hoddøya-Namsos eller til Sjøåsen. Geir Myren foreslår en tilsvarende trasé parallelt med eksisterende ledning fra Langstranda til Statland. NVE er enig i at det må vurderes alternative traseløsninger for å knytte Innvordfjellet inn mot planlagt nytt 132 kV fra Namdalseid mot Namsos eller direkte mot Namsos. Herunder må alternativer som inkluderer samordning/sanering av eksisterende 66 kV Brattli-Lauvsnes og eventuell samordning av inngrep med eksisterende distribusjonsledning og vei til Innvorda, vurderes.

Visualisering

Forum for Flatanger krever at kraftledningen visualiseres fra Jøssundfjorden ved Kløyvvika, Skjellåa mellom brua og Kløyvvika, Jøssund og hytte ved Andreatjønna.

NVE mener at visualiseringer gir et godt bilde på hvordan en kraftledning vil virke i landskapet. Visualiseringene bidrar også til at berørte interesser lettere kan forstå størrelsesforholdet mellom ledningen og omgivelsene og se hvor traséen planlegges. NVE setter alltid krav om visualisering av slike tiltak, og vil også ta det inn i utredningsprogrammet for samordnet nett på Nord-Fosen. NVE velger å ikke spesifisere hvert enkelt fotostandpunkt da det kun har kommet et spesifikt krav i forhold til visualiseringspunkter. NVE forutsetter at tiltakshaverne i samarbeid med berørte kommuner kommer frem til hensiktsmessige fotostandpunkter.

Kamouflerende tiltak

NVE vil be tiltakshaverne om å vurdere kostnader og effekten av kamufleringstiltak generelt for aktuell type ledning og master. I tillegg bør det pekes på delstrekninger hvor kamuflering vil kunne ha en god effekt.

Naturmiljø

Flatanger kommune ber om utredning av virkninger for skogsfugl- og lirypebestand, og klekkeområde/oppvekstområder for rype og skogsfugl. I forslaget til utredningsprogram er virkninger for fugl inkludert, men NVE vil spesifisere at konsekvensene også skal vurderes for skogsfugl og rype.

Forum for natur og friluftsliv i Nord-Trøndelag krever at virkninger for trekk-, raste- og furasjeringsforhold for trekkende arter og rødlistearter (hubro, kongeørn, havørn, vandrefalk, jaktfalk) utredes. NVE mener at dette kravet allerede er dekket av de utredningene som foreslås for å kartlegge virkninger for fugl.

Natur og Ungdom og Forum for natur og friluftsliv i Nord-Trøndelag ber om at boreal regnskog kartlegges og at det fokuseres på de rødlistede lavartene som finnes der. NVE mener at dette kravet dekkes av kravene foreslått under flora og vegetasjon, men finner det likevel hensiktsmessig å spesifisere boreal regnskog som en viktig naturtype. NVE vil også legge til et krav om utarbeiding av et temakart som viser forekomstene av boreal regnskog i eller nær traseene.

Direktoratet for naturforvaltning tilrår at biologisk mangfold på de aktuelle strekningene kartlegges gjennom feltregistreringer. Også Natur og Ungdom påpeker behovet for feltbefaring. NVE er enig i at det kan være nødvendig med feltbefaring for å kunne kartlegge virkningene i aktuelle traseer godt nok. Omfanget avhenger av kvaliteten på eksisterende materiale.

Kulturminner og kulturmiljø

Sør-Trøndelag Fylkeskommune ber om at utredningsprogrammet presiserer at også samiske kulturminner skal omfattes av utredningene. NVE er enig at det kan være behov for å understreke dette og vil ta dette inn i utredningsprogrammet.

Sametinget har i sin uttalelse flere krav til hva utredning av samiske kulturminner/kulturmiljø bør inneholde. Kravene er:

- *"Gjennomgang av tidligere relevante kulturminneregistreringer og undersøkelser*
- *Oversiktsbefaringer i felt innenfor og langs de meldte områdene for vindkraftverk og traséalternativer*
- *Vurdering av influensområdet i forhold til kulturminner og kulturmiljø*
- *Kulturhistorisk dokumentasjon – intervjuundersøkelse. Dette innbefatter innhenting av muntlig tradisjon, lokalhistorie og stedsnavn.*
- *Analyse av registreringsdata og beskrivelse av kulturhistorisk utvikling og sammenheng mellom landskap, miljø og kulturminner*
- *Både direkte og indirekte konsekvenser for registrerte samiske kulturminner vurderes*
- *Forslag til miljøovervåking og avbøtende tiltak*
- *En klar og oversiktlig sammenstilling over hvilke kulturminner som er registrert i områdene"*

NVE mener at forslaget til utredningsprogram med de endringer NVE har gjort for å spesifisere at dette også gjelder for samiske kulturminner og presisering av fremgangsmåte dekker de fleste av Sametingets krav til utredninger. NVE vil imidlertid ikke ta inn krav om at det skal gjøres en formell intervjuundersøkelse som omfatter tradisjon, lokalhistorie og stedsnavn, men ber om at lokalkjente kontaktes. Utredningsprogrammet er i tråd med utredningsprogrammet for 420 kV kraftledning fra Balsfjord til Hammerfest etter konsultasjonsmøte med Sametinget. Se kap. 6 for ytterligere diskusjon.

Luftfart

Avinor krever at det gjøres utredninger av de enkelte trasévalg i forhold til inn- og utflygingsprosedyrer for Namsos Lufthavn og i forhold til hinder for lufthavnen som sådan. NVE vil inkludere dette i utredningsprogrammet.

Landbruk

Statens landbruksforvaltning mener at konsekvensutredningen bør gi informasjon om størrelsen på arealene som blir berørt og andel dyrket mark av dette, og om boniteter og hogstklassefordeling. Flatanger kommune ber om at konsekvensene for beitebruk inkluderes.

Krav om at det redegjøres for arealbruk i traseene, er ett standard utredningskrav fastsatt i forskrift om konsekvensutredning, og vil bli inkludert i utredningsprogrammet.

NVE vil sette et generelt krav om at virkning for skogsproduksjon og skogsdrift skal vurderes. Herunder er det naturlig at det sies noe om boniteter og hogstklassefordeling der slik informasjon foreligger i form av skogbruksplaner. NVE vil ikke stille krav til at slik dokumentasjon skal utarbeides for skogarealer uten planer. Detaljert informasjon om eventuell skog som kan bli berørt, er relevant i forhold til eventuell erstatning, og vil være noe som kartlegges hvis dette blir aktuelt. NVE ber imidlertid om at tiltakshaver kort redegjør for erstatningsprinsipper og prosedyrer slik at de som eventuelt berøres av de meldte tiltakene, får mer innblikk i omfang og metoder for erstatning enten gjennom ekspropriasjon eller minnelige avtaler.

Friluftsliv

Forum for natur og friluftsliv i Nord-Trøndelag ber om at virkninger for friluftsliv, jakt og fiske kartlegges. NVE er enig at dette skal gjøres og viser til krav satt i forhold til friluftsliv og ferdsel og turisme og reiseliv.

Verneområder og INON

Direktoratet for naturforvaltning påpeker at virkningene for to planlagte barskogreservater i Osen kommune er ikke er omtalt i meldingen og ber om at det tas inn et punkt om å beskrive eksisterende og planlagte verneområder i nærheten av aktuelle traseer og virkninger av tiltaket. NVE vil inkludere dette kravet i utredningsprogrammet. Herunder vil vi be om at det vurderes trasejusteringer i områder hvor det er direkte konflikt mellom planlagte verneområder og ledningstraseer.

Reiseliv og turisme

Ingen av høringsinstansene har pekt direkte på at virkninger for reiseliv og turisme må utredes for det meldte tiltaket. Det meldte tiltaket må imidlertid sees i sammenheng med de meldte vindkraftverkene i området, og den forbindelse må virkninger for reiselivet vurderes. NVE vil derfor inkludere krav om utredning av virkninger for reiseliv og turisme som tilsvarer de kravene som settes til vindkraftaktørene.

Nærføring og elektromagnetiske felt

NVE vil i større grad en foreslått i utredningsprogrammet i meldingen, ha kartlagt de områdene hvor ledningene eventuelt kommer i nærheten av bebyggelse. All bebyggelse som ligger nærmere enn 100 meter fra ledningene skal kartlegges, og eventuelle virkninger knyttet til elektromagnetiske felt eller støy, skal beskrives og vurderes.

Kostnader

Tiltakshaverne skal oppgi bygge-, drifts og vedlikeholdskostnader for aktuelle løsninger.

Oppfølgende undersøkelser

NVE vil sette krav til at behovet for for- og etterundersøkelser vurderes.

Drikkevann

Hallstein Andersen krever at det ikke settes kreosotimpregnerte master i områder med avrenning mot drikkevannskilder. NVE vil inkludere et krav i utredningsprogrammet om å kartlegge eventuelle konflikter med drikkevannskilder.

4.2.2 Utredningskrav som ikke er tatt med i utredningsprogrammene

En del høringsparter har fremmet krav om utredninger som NVE mener ikke er beslutningsrelevante for å avgjøre konsesjonssaken. Disse kravene vil ikke bli tatt inn i utredningsprogrammet.

Naturmiljø

Flatanger kommune mener at virkninger for vilt i ryddebeltene må utredes nærmere enten det er negative virkninger på grunn av magnetiske felt eller positiv effekt med god tilgang på beitemark. NVE vil ikke sette krav om at det skal gjennomføres studier av elektromagnetiske felts innvirkning på vilt da det vil kreve forskning over lenger tid for å kunne fremskaffe resultater. Slik forskning inngår ikke som en del av konsekvensutredningsregelverket. Når det gjelder rein og kraftledninger er det allerede gjort en del studier. I den grad det finnes litteratur om temaet, bør konklusjonene herfra oppsummeres og gjengis i en konsekvensutredning, jf punkt 7 i utredningsprogrammet. Tilsvarende bør tiltakshaver kunne si noe generelt om økt tilgang på beite i kraftledningstraseene.

Vei

Flatanger kommune ber om at det settes krav til vurdering av samlokalisering av ledningsnett og vegføringer i Skjellådalen og over Rørvassheia for mulig fremtidig veiforbindelse mellom Flatanger - Osen.

NVE vil ikke kreve utredning av mulige veitraseer mellom Flatanger og Osen da dette ikke ligger innen for konsekvensutredningsinstituttet for energianlegg. Det er imidlertid rimelig at tiltakshaver sier noe om muligheten for en slik samordning og vurderer sannsynligheten for gjennomføring av dette veiprojektet ut fra eventuelle foreliggende planer. Dersom det er sannsynlig at veien vil bli etablert innen rimelig tid, skal det gjøres en vurdering av fordeler og ulemper ved en slik samlokalisering.

Utredningsplikt etter kulturminneloven § 9

Se vurdering gitt i 4.3.2.

4.3 Utredningskrav som gjelder for Breivikfjellet, Storsnøheia, Innvordfjellet, Jektheia, Jektheia og Øyenskvallen, Beingårdsheia/Mefossheia, Rørvassheia/Aunkrona og Blåheia vindkraftverk

4.3.1 Supplering og presisering av tiltakshavers forslag til utredningsprogram

NVE har tatt utgangspunkt i de forslagene til utredningsprogram som tiltakshaverne la frem i meldingene. I tillegg er høringsinnspill, egne vurderinger og erfaring fra fastsettelse av andre

utredningsprogram lagt til grunn. Forslagene til utredningsprogram er supplert og presisert med blant annet følgende utredningskrav:

Samordning av utredninger

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ber om at plan- og utredningsprosessen bør samkjøres for Rørvassheia og Aunkrona. NVE konstaterer at Aunkrona er en utvidelse av det tidligere meldte Rørvassheia vindkraftverk. NVE finner det hensiktsmessig at det meddeles ett felles utredningsprogram for de meldte prosjektene.

0-alternativet

NVE legger til grunn at 0-alternativet beskrives jf. vedlegg II i ny forskrift om konsekvensutredninger.

Landskap

Flere høringsinstanser mener virkningene for landskapet er det viktigste utredningstemaet og påpeker viktigheten av gode og realistiske visualiseringer. Namsos, Namdalseid og Flatanger kommune påpeker at det må lages visualiseringer fra strategiske ståsted og at disse må omfatte atkomstveier og internveier. Sør-Trøndelag fylkeskommune ber om at tiltakene visualiseres både fra sjø- og landsiden. Riksantikvaren ber om at det utarbeides en visualisering som viser kulturmiljøet ved Namdalseid, og de samlede virkningene totalt fire vindkraftverk kan ha på dette kulturmiljøet. Dersom alle de aktuelle vindkraftverkene fremmes som søknad, legger NVE til grunn at Storsnøheia, Jektheia, Jektheia/Øyenskvallen og Breivikfjellet vindkraftverk visualiseres fra Namdalseid. Det går imidlertid ikke klart frem av høringsuttalelsen hvilket kulturmiljø det siktes til. NVE forutsetter derfor at dette avklares med kulturminnemyndighetene.

Naturvernforbundet i Rissas krav om at det skal utarbeides visualiseringer av en nøytral instans fra representative fotostandpunkter, som ulike steder ved Trondheimsfjorden, kulturmiljøer, atkomstveier, veiskjæringer/fyllinger, innseilingsleder og friluftsområder omfattes av pkt. 3 i utredningsprogrammene om Landskap og visualisering. Etter NVEs vurdering vil kravene under fremgangsmåte gi visualiseringer fra et tilstrekkelig antall fotostandpunkt til å gi en realistisk og representativ fremstilling av de planlagte prosjektene.

Riksantikvaren ber videre om at de samlede virkningene av alle de planlagte anleggene visualiseres i konsekvensutredningen slik at det er mulig å ta stilling til de samlede virkningene på verdifulle landskap og kulturmiljøer. NVE legger til grunn at det utarbeides visualiseringer som viser flere planlagte vindkraftverk på samme visualisering. Dette vil normalt være relevant der flere vindkraftverk planlegges innenfor en radius på ca 30 km. For ytterligere vurderinger knyttet til samlede virkninger, viser NVE til kap. 4.1 om regionale vurderinger.

Forum for Flatanger ber om at anleggene må visualiseres med utgangspunkt i 3 MW turbiner. NVE legger til grunn at tiltakshaver utarbeider visualiseringer med utgangspunkt i de vindturbiner det synes mest aktuelt å benytte. Dersom det søkes om ulike utbyggingsløsninger (med forskjellige turbinstørrelser) bør visualiseringene også utarbeides for de aktuelle løsningene. De ber videre om at Innvordfjellet vindkraftverk visualiseres fra skole/grendehuset på Utvorda mot sørøst, fra Havn mot sør/sørøst, fra Trollvatnet (Frisendalsfjellet) mot øst og fra Sitter. NVE tar dette inn i utredningsprogrammet for Innvordfjellet.

Sør-Trøndelag fylkeskommune og Riksantikvarens forslag om å visualisere Blåheia vindkraftverk fra kulturmiljøet Sørjer tas inn i utredningsprogrammet for vindkraftverket.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ber om at det gjennomføres en landskapsanalyse som tar for seg virkningene av tiltakene for landskapet. De visuelle virkningene bør synliggjøres ved hjelp av fotorealistiske teknikker og synlighetsanalyse, og det bør vurderes faktisk synlighet. Det må vurderes samlede effekter av landskapsvirkninger og skyggekast. Etter NVEs vurdering omfattes fylkesmannens krav i utredningsprogrammets pkt. 3 om Landskap og visualiseringer og pkt. 8 om Støy, skyggekast, refleksblink og annen forurensning.

NVE forutsetter for øvrig at visualiseringene utarbeides med utgangspunkt i NVE-veileder 5/2007 *Visualisering av planlagte vindkraftverk*. Denne er tilgjengelig på NVEs hjemmeside.

Biologisk mangfold

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag bemerker at kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt hva gjelder vilt og ber om at det i utredningene gjennomføres nye kartlegginger i plan- og influensområder etter DN's håndbok om viltkartlegging. Fylkesmannen ber også om at tidsbruken for de nye kartleggingene beskrives. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ber om at det må gjennomføres ny kartlegging av viktige funksjonsområder for vilt i og i tilknytning til planområdet. Fylkesmannen ber om å få tilsendt resultater av dette arbeidet sammen med konsekvensutredningen.

NVE legger til grunn at det foretas feltbefaringer i forbindelse med utredninger av biologisk mangfold. NVE legger også til grunn at metodikken, herunder tidsbruk, beskrives i de enkelte fagrapportene som skal utarbeides. Dette omhandles under punktet om Biologisk mangfold i utredningsprogrammene.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ber videre om at det må gis en beskrivelse av fuglefaunaene i berørte områder med en oversikt over kjente biotoper og trekkveier for truede og sårbare arter. Det må også gjøres en vurdering av hvordan kraftledninger og vindkraftverk kan påvirke arter gjennom kollisjoner og forringet leveområde i både anleggs- og driftsfasen. Det må vurderes avbøtende tiltak som kan redusere eventuelle virkninger for fugl. Videre ber Fylkesmannen om at det gjennomføres ny kartlegging av viktige funksjonsområder for fugl i og i tilknytning til planområdene og langs linjetraseene. Det bør spesielt fokuseres på kartlegging av artene hubro, havørn, kongeørn, vandrefalk, storlom, smålom, svartand, sjøorre, rødstilk og hønsefuglartene. Kartleggingen må gjennomføres etter metodikken i "Viltkartlegging", DN håndbok 11-96, rev. 2000. Den samlede kunnskapen må fremstilles på kart, det må gjøres en vurdering av verdi og virkninger av tiltaket for fugl. NVE legger til grunn at det utarbeides temakart som viser verdifulle områder for fugl.

Fylkesmennenes krav om at omfanget av trekkende fugl bør utredes for de respektive vindkraftverkene omfattes av utredningsprogrammets punkt om Biologisk mangfold. NVE finner det hensiktsmessig at de nye registreringene legges inn i eksisterende databaser av biologisk mangfold og ber tiltakshaverne oversende nye registreringer som Shape-filer og egenskapsbeskrivelser i Excel-format til fylkesmennene.

Namsos og Flatanger kommuner m.fl. ber om at områdenes kvaliteter som leveområder for jaktbare arter må kartlegges i felt og at virkninger av utbygging av vindkraftverk vurderes. NVE viser i denne sammenhengen til utredningsprogrammets punkt 6 om Biologisk mangfold, Annen fauna, der det heter at det skal gis en kort beskrivelse av fuglefaunaen i området. NVE legger til grunn at dette punktet også omfatter at det skal gis en kort beskrivelse av jaktbare arter i planområdet. Av utredningsprogrammet går det også frem at eventuelle virkninger av det planlagte vindkraftverket for fugl skal sees i sammenheng med eventuelt andre planer om vindkraftverk i nærheten.

Natur og Ungdom ber om at det gis en oversikt over forekomster av boreal regnskog og at det gis en vurdering av mulig virkninger av en utbygging. NVE viser til utredningsprogrammet der det går frem at verdifulle naturtyper skal beskrives og virkninger vurderes. NVE mener likevel det er

hensiktsmessig at boreal regnskog nevnes spesielt, og tar dette inn i utredningsprogrammet under temaet Biologisk mangfold/ naturtyper, flora og vegetasjon. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ber om at det gjøres en kartlegging av naturtyper i Eidsbygdskaret, i tilknytning til Beingårdsheia og Mefossheia vindkraftverk, som tidligere ble vurdert vernet på grunn av innslag av boreal regnskog. Det vises til at det er planlagt vei gjennom skaret. NVE legger til grunn at områder som berøres av atkomstveien også kartlegges med tanke på verdifulle naturtyper.

Naturvernforbundet i Rissa ber om at direkte eller indirekte påvirkning av truede, rødlistede, sårbare eller hensynskrevende plante- og dyrearter utredes. Påvirkning på viktige leveområder og trekkveier for vilt og rein må vurderes, i tillegg til påvirkning på viktige jakt - og fiskeinteresser. NVE viser til punkt 6 om Biologisk mangfold i utredningsprogrammet.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag påpeker at det er nødvendig med en nærmere redegjørelse av hvilke virkninger Breivikfjellet vindkraftverk kan få for naturverdier i det berørte området. Fylkesmannen viser til at det blant annet er lokalisert hekkeområder for både kongeørn og hønschauk i nærheten av utbyggingsområdet. De påpeker også at det er nødvendig med en nærmere redegjørelse av hvilke virkninger Storsnøheia vindkraftverk kan få for naturverdier i det berørte området. Fylkesmannen viser til at det blant annet er lokalisert hekkeområder for både fjellvåk og kongeørn i nærheten av utbyggingsområdet. Det bes videre om at det gjøres grundige utredninger, som blant annet innbefatter feltundersøkelser, med hensyn til havørn og vandrefalk i området der Innvordfjellet vindkraftverk planlegges. De påpeker at utredningsprogrammet bør si noe om oppfølgende undersøkelser for sårbare arter i området. Fylkesmannen opplyser om at det i området er påvist hekke- og/eller leveområder for rødlisteartene kongeørn og fjellvåk, og ber om at disse og andre rødlistearter/ansvarsarter får spesiell oppfølging i utredningen. For Beingårdsheia og Mefossheia vindkraftverk bes det om at hubro og andre rødlistearter/ansvarsarter får spesielt fokus i utredningen. For Rørvassheia og Aunkrona vindkraftverk bes det om at virkningene av det planlagte tiltaket på kongeørn, fjellvåk, hubro og eventuelt andre rødlistearter/ansvarsarter utredes nærmere. Frode Morken ber om at forekomsten av hubro blir utredet nærmere for Rørvassheia vindkraftverk.

NVE legger til grunn at det i utredningsprogrammene for alle vindkraftverkene stilles krav om at det skal gis en oversikt over sjeldne, sårbare og truede fuglearter. Kravene fra fylkesmannen i Nord-Trøndelag og Frode Morken blir ivaretatt gjennom dette utredningskravet.

Friluftsliv og ferdsel

DN ber om at det bør utredes hvilke alternativ dagens brukere av områdene har for et tilsvarende friluftsliv. Friluftsliv bør også utredes som et eget tema. Naturvernforbundet i Rissa ber om at virkninger for friluftsliv og friluftsopplevelse gjennom direkte bruk av arealer og indirekte påvirkning ved støy og visuelle virkninger utredes. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ber om at det vurderes hvilke virkninger eksisterende og planlagte vindkraftverk med tilhørende infrastruktur på Fosen vil medføre for friluftsliv, og det bør utredes alternative friluftsområder.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag påpeker at det er nødvendig med en nærmere redegjørelse av hvilke virkninger Breivikfjellet og Storsnøheia vindkraftverk kan få for friluftslivet i det berørte området.

NVE viser til utredningsprogrammets punkt 5 om Friluftsliv og ferdsel.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag påpeker at utredningen for friluftsliv som omhandler Innvordfjellet vindkraftverk bør ta for seg virkninger av det planlagte vindkraftverket på Utvorda, som er et viktig område for utfart og friluftsliv, Utvorda festning, skjellsandstranden Kobringen og skjærgården utenfor med Villa fyr og Ellingen. NVE legger til grunn at disse og andre viktige friluftslivsområder beskrives og vurderes i utredningene. Dette omfattes at pkt. 5 i utredningsprogrammene.

Støy og skyggekast

Namdalseid kommune ber om at det legges spesiell vekt på støy og skyggekast i utredningsprogrammet. Flatanger kommune ber om at skyggekast utredes grundig for områder med bebyggelse som ligger på nordsiden av et vindkraftverk. Forum for Flatanger ber om at lages støykart som tar hensyn til områder i vindskygge og friluftslivsområder, og at gjennomsnittlig og maksimalt støynivå skal beregnes. De ber om at betydningen av atmosfæriske forhold må vurderes. Naturvernforbundet i Rissa ber om at det utarbeides støysonekart av en nøytral instans, og hvordan skyggekast og refleksblink påvirker bebyggelse, friluftsliv, fugle- og dyreliv.

NVE viser til utredningsprogrammets punkt 8 om Støy, skyggekast, refleksblink og annen forurensning. Støyutredningen skal ta utgangspunkt i gjeldende retningslinjer for behandling av støy i arealplanleggingen. Når det gjelder beregninger av skyggekast viser NVE til kulepunkt fire og fem der det går frem at det skal utarbeides skyggekastkart som viser hvordan friluftsliv og bebyggelse eventuelt blir berørt.

Luftfart

Luftfartstilsynet og Avinor peker i sine uttalelser at utredninger knyttet til virkninger for luftfart ikke er tilfredsstillende omhandlet i meldingene for Storsnøheia og Blåheia vindkraftverk. Avinor peker på at det er mangler i de foreslåtte utredningsprogrammene for Blåheia og Innvordfjellet. NVE har tatt inn krav til utredninger vedrørende luftfart i alle utredningsprogrammene.

Jord- og skogbruk

Flere høringsinstanser, blant annet Namsos og Flatanger kommuner, Nord-Trøndelag Bondelag og Furudal beitelag, ber om at beiteinteressene og beitebruken i planområdene for vindkraftverkene kartlegges og at virkninger utredes. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag med flere ber om at virkninger for jordbruk, skogbruk og beitebruk utredes nærmere.

Dette omfattes av punktet om Jord- og skogbruk i utredningsprogrammene.

Statens landbruksforvaltning ber om at det gis informasjon om størrelsen på arealene som blir berørt og andelen dyrket mark av dette. Det bør også gis informasjon om boniteter og hogstklassefordeling i konsekvensutredningene. NVE vil sette et generelt krav om at virkning for skogsproduksjon og skogsdrift skal vurderes. Herunder er det naturlig at det sies noe om boniteter og hogstklassefordeling der slik informasjon foreligger i form av skogbruksplaner. NVE vil ikke stille krav til at slik dokumentasjon skal utarbeides for skogarealer uten planer.

Kristin Altin ber om at virkninger av Breivikfjellet for landbruksbasert næring utredes i forhold til eksisterende og fremtidig dyrket mark som beslaglegges av vei. NVE legger til grunn at arealer knyttet til atkomstveg beskrives og at eventuelle virkninger for jordbruksinteressene vurderes.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag ber om utredninger knyttet til atkomstveienes positive virkning på skogsdrift. NVE legger til grunn at tiltakets virkninger for skogbruk, herunder økt tilgjengelighet for skogsdrift ved bygging av atkomstveier for vindkraftverkene, utredes. Kravet omfattes av punktet om Jord og skogbruk i utredningsprogrammet.

Verneområder og inngrepsfrie naturområder

Direktoratet for naturforvaltning ber om at det i utredningsprogrammet for Jektheia legges vekt på utbyggingens virkninger for Øyenskvallen naturreservatet og for det planlagt verneområdet Oksvollalen. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag viser til at utvidelse av dette eksisterende naturreservatet vil føre til at den nordlige delen av utbyggingområdet berøres, i tillegg til den

foreslåtte atkomsttraseen fra Altskardet. Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmannen i Nord-Trøndelag ber også om at virkninger av vindkraftverkene i Namdalseid på det vernete Årgårdsvassdraget og mindre lokaliteter av prioriterte naturtyper utredes.

I utredningsprogrammet er det stilt krav til at de planlagte vindkraftverkens eventuelle virkninger for planlagte eller eksisterende verneområder utredes. Det skal videre vurderes hvordan tiltakene vil kunne påvirke vernformålet. NVE stiller dette kravet i alle utredningsprogram.

NVE legger også til grunn at eventuelle virkninger for det verna vassdraget Årgårdsvassdraget vurderes, slik blant annet Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmannen i Nord-Trøndelag ønsker og viser til punkt 7. Verneinteresser og inngrepsfrie naturområder i utredningsprogrammet.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Direktoratet for naturforvaltning, Naturvernforbundet i Rissa med flere ber om at det vurderes hvilke virkninger eksisterende og planlagte vindkraftverk med tilhørende infrastruktur på Fosen vil medføre for inngrepsfrie naturområder (INON), og hvilke effekter dette indirekte kan få for friluftsliv og biologisk mangfold. NVE stiller krav om at tiltakenes eventuelle virkning på inngrepsfrie naturområder skal beskrives og at eventuelle reduksjoner av slike områder tall- og kartfestes.

Drikkevann

Flatanger kommune påpeker at Innvordfjellet vindkraftverk berører nedbørsfeltet til drikkevannsforsyningen til Vorda. Roan kommune vil utrede virkningene for drikkevannskilden Grytelva av Blåheia vindkraftverk. NVE vil be om at eventuelle virkninger for disse og eventuelt andre drikkevannskilder som kan bli berørt, utredes. Det tas inn et eget punkt under *Annen arealbruk* i de respektive utredningsprogrammene.

Sysselsettingseffekter

Flere høringsinstanser, herunder Flatanger kommune, Namsos kommune og Forum for Flatanger ber om at det klargjøres hvilke virkninger de planlagte vindkraftverkene vil kunne få for lokal sysselsetting og økonomi. NVE vil be om at dette utredes både for anleggs- og driftsfasen og kravet omfattes av punktet om Samfunnsmessige virkninger i utredningsprogrammene.

Nedleggelse og fjerning av anleggene

Flere høringsinstanser er opptatt hvordan anleggene skal fjernes etter konsesjonstidens utløp, hvordan områdene skal tilbakeføres og hvordan dette skal finansieres. NVE har ved fastsettelse av tidligere utredningsprogram lagt til grunn at tiltakshaverne redegjør for hvordan anlegget skal fjernes og hvordan området skal istandsettes ved nedleggelse. Dette kravet videreføres ved fastsettelse av utredningsprogrammene i denne omgang. NVE vil også påpeke at det i forskriften til energiloven er gitt generelle vilkår med hensyn til nedleggelse og fjerning av anlegg. Ved nedleggelse plikter tiltakshaverne å fjerne det nedlagte anlegg og så langt som mulig føre landskapet tilbake til naturlig tilstand. Når en eventuell konsesjonsperiode er i ferd med å utløpe vil NVE sette en frist for dette arbeidet og treffe bestemmelser om tilbakeføringen. Dersom det blir aktuelt å gi konsesjon til et vindkraftverk vil det også bli satt ytterligere vilkår som sikrer at anlegget fjernes og området istandsettes. Vilkåret som er satt i siste meddelte konsesjoner lyder;

"NVE kan stille krav om nedlegging, riving og istandsettelse av området, og garantistillelse for kostnadene forbundet med dette.

Konsesjonæren plikter innen utgangen av det 12. driftsåret av vindkraftverket, å oversende NVE et konkret forslag til garantistillelse som sikrer kostnadsdekning for fjerning av turbinene og istandsetting av området ved utløp av driftsperioden, jf. Energilovforskriftens § 3-4 d."

Kulturminner/kulturmiljøer

Sør-Trøndelag fylkeskommune, Namsos kommune, Namdalseid kommune med flere ber om at utredninger knyttet til samiske kulturminner tas inn i utredningsprogrammene. NVE er enig i at dette bør presiseres, og tar dette inn under punktet om Kulturminner og Kulturmiljø i utredningsprogrammene.

Naturvernforbundet i Rissa ber om at direkte eller indirekte påvirkning på kjente og ukjente kulturminner eller kulturmiljøer må utredes. NVE viser også her til punkt 4 om Kulturminner og kulturmiljøer i utredningsprogrammet.

Reiseliv og turisme

Flatanger kommune ber om at det foretas en vurdering av arealenes verdi for fremtidig alternativ bruk. Dette gjelder spesielt betydningen av uberørt villmark i fremtiden for utvikling av naturbasert reiseliv, og hvordan en utbygging av vindkraftverkene vil påvirke opplevelsesverdien av den delen av kommunen som uberørt villmark. Nord-Trøndelag Bondelag ber om at utmarksbasert reiseliv utredes grundig. Naturvernforbundet i Rissa ber om at virkninger for reiseliv og turisme må utredes.

NVE viser til punkt 10 om Reiseliv og turisme, der det går frem at tiltakets innvirkning på reiseliv og turisme skal vurderes.

NHO Reiseliv ber om at virkningene for reiselivsbedriftene lokalt, regionalt og nasjonalt utredes. NVE viser også her til punkt 10 om Reiseliv og turisme under fremgangsmåte der det kreves at vurderingene vedrørende reiseliv skal bygge på informasjon innhentet hos lokale, regionale og sentrale myndigheter og organisasjoner, og turist- og reiselivsnæringen.

4.3.2 Utredningskrav som ikke er tatt med i utredningsprogrammet

En del høringsparter har fremmet krav om utredninger som NVE mener ikke er beslutningsrelevante for å avgjøre konsesjonssaken. Disse kravene vil ikke bli tatt inn i utredningsprogrammet.

Undersøkelser etter kulturminneloven § 9

Sør-Trøndelag fylkeskommune ber om at undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 oppfylles som en del av utredningsarbeidet og senest ved høring av konsesjonssøknad eller eventuell reguleringsplan.

NVE vil ikke sette som krav at undersøkelser etter kulturminnelovens § 9 oppfylles som en del av konsekvensutredningen. NVE legger til grunn at de fastsatte retningslinjene for planlegging og lokalisering følges ved undersøkelser av kulturminner. Av retningslinjene går det frem at § 9-undersøkelser skal gjennomføres som en del av konsekvensutredningen dersom turbinplasseringer eller internveier fastsettes i forslaget til reguleringsplan. For vindkraftverk er det ikke normalt at turbinplasseringer og internveier er endelig fastsatt. Detaljplasseringen av vindturbiner vil kunne være av stor betydning for den faktiske energiproduksjonen. Optimal plassering av hver enkelt vindturbिन vil derfor ofte kreve detaljerte vindmålinger med tilhørende simuleringer som det av kostnadmessige hensyn ikke er rimelig å kreve at tiltakshaver gjennomfører før etter at et eventuelt rettskraftig konsesjonsvedtak foreligger. Videre vil det i tiden mellom et konsesjonsvedtak og monteringen av

vindturbinene kunne skje endringer på leverandørsiden som gjør at tiltakshaver vil kunne ønske å velge en annen vindturbin enn planlagt. For å sikre en optimal utforming av anlegget, bør det derfor være mulighet til å justere planlagt utbyggingsløsning etter at konsesjon er meddelt. Følgelig vil ikke NVE kreve at undersøkelsesplikten oppfylles gjennom arbeidet med konsekvensutredningen. NVE legger imidlertid til grunn at potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner vurderes og at kunnskapsgrunnlaget for å vurdere konfliktpotensialet er tilstrekkelig. Det skal derfor gjennomføres en befaring av person med relevant faglig kompetanse i forbindelse med konsekvensutredningen. Dersom befaringen gir grunn til å tro at det er sannsynlig med funn av automatisk fredete kulturminner som gjør hele eller større deler av planområdet uegnet til vindkraftverk, bør det foretas noe mer detaljerte undersøkelser i forbindelse med konsekvensutredningen. Undersøkelsene skal konsentreres til de områdene innenfor planområdet der slike funn fremstår som mest sannsynlige.

Landskap

Sør-Trøndelag fylkeskommune ber om at det lages en fotomodell som viser i hvilken grad vindturbinene i Blåheia vindkraftverk blir synlige fra Sørjer. NVE legger til grunn at det utarbeides en visualisering fra kulturmiljøet Sørjer. Det settes også krav om at det skal utarbeides et synlighetskart for hvert enkelt vindkraftverk. Etter NVEs vurdering vil dette være tilstrekkelig for å vurdere de visuelle virkningene for dette kulturmiljøet. NVE vil derfor ikke sette krav om at det utarbeides en egen fotomodell fra Sørjer.

Naturvernforbundet i Rissa ber om at visualiseringene gjøres opp til 30 km fra det planlagte tiltaket (influensområdet). Etter NVEs vurdering vil et vindkraftverk sette sitt preg på opplevelsen av landskapet på opp mot om lag 10-12 kilometers avstand. Dette er i tråd med anbefalinger i veilederen om visualisering av planlagte vindkraftverk utarbeidet i samarbeid mellom NVE, RA, DN, vindkraftaktører og konsulenter. Det bør vurderes hvorvidt det i tillegg er relevant å illustrere samlede virkninger av flere vindkraftverk. I så fall bør valg av fotostandpunkt ta høyde for dette. Dette vil normalt være relevant der flere vindkraftverk planlegges innenfor en radius på ca 30 km.

Friluftsliv

Namsos kommune, Flatanger kommune med flere ber om at friluftslivspotensialet vurderes, også i områder som ikke benyttes mye i dag. Naturvernforbundet i Rissa ber om at det gjøres en sammenligning av dagens bruk og fremtidig potensiell bruk når det gjelder friluftsliv.

NVE legger til grunn at dagens bruk av planområdet og tilgrensende områder til friluftaktiviteter skal beskrives. Det skal også beskrives alternative friluftsområder. Etter NVEs vurdering vil dette være tilstrekkelig for å vurdere områdets verdi for friluftsliv. NVE vil derfor ikke stille krav om at friluftslivspotensialet utredes eller vurderes nærmere.

Støy og skyggekast

Naturvernforbundet i Rissa ber om at virkninger av infralyd/lavfrekvent lyd må utredes. NVE forholder seg til retningslinje for behandling av støy i arealplanleggingen fastsatt av Statens forurensningstilsyn (SFT). Denne støyretningslinjen, som trådte i kraft i 2005, omfatter veiledende regler for støy fra vindturbiner. Lavfrekvent støy og infralyd er ikke eksplisitt tatt opp i denne retningslinjen. NVE er kjent med at Miljøverndepartementet i brev av 18.9.07 ba SFT om å gjøre en vurdering av lavfrekvent lyd fra vindturbiner. SFT svarte i brev av 14.11.07 at det ikke var grunnlag for å endre veiledende grenser for støy fra vindturbiner i gjeldende støyretningslinje. NVE slutter seg til disse vurderingene, og vil ikke stille krav om at lavfrekvent støy eller infralyd utredes i forbindelse med de planlagte vindkraftverkene.

Sysselsettingseffekter

NHO Reiseliv ber om at det må gjøres en samfunnsøkonomisk beregning av de meldte anleggenes innvirkning på bedrifter og sysselsetting i området. NVE ber i utredningsprogrammene om at reiselivs- og turistnæringen i områdene kort beskrives. Det skal også vurderes hvordan tiltakene eventuelt vil påvirke reiseliv og turisme i området. Etter NVEs vurdering vil dette også omfatte tiltakenes påvirkning av reiselivsbedrifter og sysselsetting. NVE vil imidlertid ikke be om at samfunnsøkonomisk vurdering av dette, da det vil være betydelig usikkerhet knyttet til resultatene av slik vurdering.

Annet

Noen høringsinstanser er opptatt av anleggene muligens kan skade mennesker og dyr. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har bedt om at det utarbeides en risiko- og sårbarhetsanalyse for anleggene. NVE vil på det nåværende tidspunkt ikke stille krav om dette. Dersom det blir aktuelt vil NVE sette vilkår i eventuelle konsesjoner om at en slik analyse utarbeides.

Kristin Altin med flere påpeker at virkninger for bolyst må utredes nærmere. NVE viser til at virkninger for bebyggelse, som støy, skyggekast og visuell påvirkning, vil bli utredet. NVE legger til grunn at utredninger knyttet til disse temaene vil vurdere virkningene av tiltaket for berørt bebyggelse. NVE vil derfor ikke stille utredningskrav knyttet til tiltakenes virkning på bolyst, men forutsetter at offentlig høring av prosjektene vil legge til rette for innspill fra de som bor i området.

4.4 Endring av planområdet for Blåheia og Jektheia vindkraftverk

Sarepta Energi AS sier i brev av 14.5.08 at de har redusert planområdet for Blåheia vindkraftverk. Etter dialog med Osen og Roan kommuner er planområdet redusert fra 47 km² til 33 km². Tiltakshaver sier at bakgrunnen for å endre planområdet er primært et ønske om å redusere de visuelle virkningene for Steinsdalen og Hofstaddalen. Endringen medfører at det i planområdet kan bygges 65 vindturbiner i 3 MW klassen og at potensiell installert effekt dermed vil kunne bli inntil 200 MW.

Kraftledningstraseen for nettilknytningen er også justert med tanke på koordinering med andre planlagte kraftledninger. Vedlagt brevet følger et kart som viser det justerte planområdet. Tiltakshaver anmoder om at det justerte planområdet blir lagt til grunn ved fastsettelsen av utredningsprogrammet. NVE tar brevet om endring av planområdet til etterretning og finner det hensiktsmessig at utredningsprogrammet blir gjort gjeldende for det reduserte planområdet.

Agder Energi Produksjon AS informerer i e-poster av 4.3.08 og 11.3.08 at de har hatt dialog med Namdalseid kommune om reduksjon av planområdet for Jektheia vindkraftverk. NVE legger til grunn at dersom planområdet endres i forhold til det opprinnelige arealet som ble meldt vil det fastsatte utredningsprogrammet være gjeldende for det justerte planområdet.

5 Samordning av behandling etter plan- og bygningsloven og energiloven

Stortinget vedtok i juni 2008 en ny plan- og bygningslov. Den nye planloven omfatter ikke kraftledninger og transformatorstasjoner og det skal ikke lenger være reguleringsplikt for vindkraftverk. Den nye loven trår i kraft sommeren 2009. Dersom det er aktuelt å regulere vindkraftverkene, vil NVE minne om at videre behandling av tiltaket etter energiloven bør samordnes med behandling etter plan- og bygningsloven. NVE legger derfor til grunn at søknad om vindkraftverk etter energiloven, utførte utredninger og eventuelt forslag til reguleringsplan fremmes i ett dokument.

6 Konsultasjonsplikt

I henhold til kongelig resolusjon av 1. juli 2005 har staten konsultasjonsplikt overfor bl.a. Sametinget i saker som vil kunne påvirke samiske interesser direkte, jf ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater artikkel 6. Et arealinngrep som den planlagte kraftledningen representerer, kommer inn under sakstyper som omfattes av konsultasjonsplikten. På grunnlag av fremlagte meldinger, ba Sametinget i brev av 31.01.08 at det gjennomføres konsultasjon for vindkraft- og kraftledningssaker som berører Fosen reinbeitedistrikt.

Reindriften har ikke bedt om konsultasjon i sakene, men til orientering har NVE hatt møter med representanter for Fosen reinbeitedistrikt 28.11.07 og 24.09.08.

NVE gjennomførte konsultasjon med Sametinget angående 420 kV kraftledning Balsfjord - Hammerfest 12.06.08. På dette møtet ble det også orientert om vindkraft- og kraftledningssaker på Fosen. I etterkant av dette konsultasjonsmøtet har Sametinget og NVE i fellesskap kommet frem til en avtale til hvordan konsultasjon i forhold til samiske interesser skal gjennomføres. NVE ba i e-post av 25.09.08 om tilbakemelding på om orienteringsmøte 12.06.08 var å anse som tilstrekkelig konsultasjon for vindkraft- og kraftledningssakene på Fosen. Sametinget har ikke svart konkret på dette, men NVEs utkast til utredningsprogram for vindkraft- og kraftledningsprosjektene nord på Fosen og Midtre Namdalen, har etter dette vært diskutert konkret gjennom brev/e-post utveksling mellom Sametinget og NVE. NVE har aktivt sett etter mellomløsninger og endringer for å nærme oss Sametingets krav til utredninger.

I brev av 3.11.08 og 21.11.08 ber Sametinget om at fastlagt utredningsprogram for den planlagte kraftledningen fra Balsfjord til Hammerfest, med noen endringer for temaene reindrift og kulturminner, legges til grunn også for fastsettelse av utredningsprogrammene på Fosen. Sametinget påpeker imidlertid at utredningsprogrammet for 420 kV kraftledningen Balsfjord-Hammerfest ikke uten videre skal danne modell for andre saker, og at de ser områder der samiske interesser kunne vært bedre ivarettatt. Dersom merknadene om foreslåtte endringer innarbeides i utredningsprogrammene, mener Sametinget at de kan godkjennes.

Reindrift

Når det gjelder reindrift, ber Sametinget om at følgende tekst tas inn i utredningsprogrammet:

"Direkte og indirekte beitetaap som følge av vindkraftanlegget/kraftledningen skal vurderes. Det skal også gjøres en vurdering av beitetaap hvor det tas hensyn til samlet virkning av inngrep, eksempelvis der det foreslås parallellføring med eksisterende kraftledning, ved veianlegg, hyttefelt og lignende."

Sametinget mener at man her må tenke helhetlig (samlet virkning) og ha inngående kjennskap til de ulike konsekvensene de ulike planene vil få for reindriften på Fosen, både hver for seg og i sum, når konsesjonssøknadene blir vurdert. Å måle lokale effekter av inngrep underestimerer risikoen for reelle skadevirkningene for reindriften. Dette vil særlig være en risiko når utbyggingsomfanget er uklart.

NVE har pålagt alle tiltakshavere (for vindkraft- og kraftledningsprosjekter) å samarbeide om å evaluere eventuelle virkninger for reindriften i Fosen reinbeitedistrikt. Dette er gjort nettopp for å få et inntrykk av totale konsekvenser for reindriften, gitt et mulig utbyggingsscenario. Se avsnitt 4.1.1 for mer informasjon.

NVE vil i utredningsprogrammene spesifisere at direkte beitetaap som følge av kraftledningen eller vindkraftverket med alle tilhørende anlegg (herunder kraftledninger, veianlegg, transformatorstasjoner/servicebygg, riggplasser etc.) skal vurderes i forhold til direkte beitetaap. NVE kan imidlertid ikke stille krav om at direkte beitetaap, som følge av andre planlagte tiltak som hyttefelt

o.l vurderes i en prosjektspesifikk konsekvensutredning. NVE konstaterer at formuleringen foreslått av Sametinget er i samsvar med programmet for Balsfjord-Hammerfest, men vi mener at det ikke er hensiktsmessig å inkludere virkninger av alle mulige tiltak i utredningsprogrammene på Fosen på grunn av den store differansen mellom fremlagte utbyggingsplaner og realistisk utbyggingsomfang. En utredning av totale konsekvenser for alle slags tiltak, vil ikke ha noe verdi før man eventuelt nærmer seg et mer realistisk utbyggingsomfang. NVE minner om at det er anledning til å kreve tilleggsutredninger for ulike tema ved videre behandling av eventuelle konsesjonssøknader. NVE ønsker i hovedsak å holde fast på kravene fra utredningsprogram fra tidligere utredningsprogram gitt på Fosen som er utarbeidet og avklart med Reindriftsforvaltningen i Alta. Betydningen av eksisterende inngrep skal klargjøres gjennom en beskrivelse av 0-alternativet og samlet konsekvens inkludert de fremlagte planene, gjøres på basis av dette.

Når det gjelder kravet om å inkludere vurdering av indirekte beitetap, legger NVE til grunn at reindriftsrapporten, der alle vindkraft- og kraftledningsprosjektene på Fosen omhandles, vil benyttes til vurdere konsekvensene av det indirekte beitetapet gjennom drøfting av eksisterende kunnskap knyttet til eventuelle skremsels- og barriereeffekter av tiltakene. Det er satt krav i utredningsprogrammene om at det skal vurderes hvordan tiltaket kan påvirke reindriftens bruk av området gjennom barrierevirkning, skremsel/støy og økt ferdsel. Det er uenighet i fagmiljøet når det gjelder eventuelt omfang av disse effektene, og NVE vil derfor ikke sette krav til at indirekte beitetap skal vurderes konkret. Vi forutsetter at reindriftsforvaltningen og reinbeitedistriktene vil uttale seg til dette forholdet når konsekvensutredningen legges frem.

Sametinget ber om det inkluderes et krav om å gi en kortfattet oppsummering av eksisterende kunnskap om vindkraftanlegg/kraftledninger og rein, herunder av om valg av mastetyper/annet utstyr kan ha innvirkning på reindriften. NVE er enig i at dette bør gjøres, også sett i lys av argumentasjonen i forrige avsnitt, og vil inkludere dette i utredningsprogrammene.

Sametinget ber om fremgangsmåten spesifiseres ytterligere og ber om at følgende tekst tas inn:

"Utredningen skal gjøres på bakgrunn av eksisterende informasjon om vegetasjon, trekk- og flytteleier, bruksomfang mv og eksisterende kunnskap om vindkraftanlegg/kraftledninger og reindrift, eventuelt supplert med befaringer. Reindriftsnæringen og reindriftsforvaltningen skal kontaktes."

Fremgangsmåten Sametinget skisserer, og som er i tråd med fastsatt program for Balsfjord-Hammerfest, vil i sin helhet tas inn i alle utredningsprogram som nå fastsettes.

Kulturminner og kulturmiljø

Når det gjelder vurderinger i forhold kulturminner og kulturmiljø, krever Sametinget at det i fremgangsmåte spesifiseres at befaringene skal gjøres på barmark og at det i nødvendig grad skal gjennomføres intervjuundersøkelser.

Presisering om at befaringer skal skje på barmark synes hensiktsmessig og vil bli inkludert i utredningsprogrammene. NVE er videre enig i at intervjuundersøkelser kan fremskaffe ny informasjon i områder hvor potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner vurderes som stort og det er manglende datagrunnlag. NVE vil derfor erstatte tidligere formulering om at lokalkjente skal kontaktes med et mer formelt krav om eventuelle intervjuundersøkelser i utredningsprogrammene.

Konklusjon

NVE og Sametinget har gjennom brev/e-post utveksling langt på vei blitt enige om kravene i utredningsprogrammene knyttet til utredning av konsekvenser for samiske interesser. NVE konstaterer at det gjenstår noe uenighet om formuleringer i utredningsprogrammene for temaet reindrift.

Sametinget gjør oppmerksom på at det kan bli aktuelt med konsultasjon også før konsesjonsvedtak.